

50 LAT
UNIwersytetu
Śląskiego
w Cieszynie

50
LAT

FILIA

1971–2021

WYDANIE SPECJALNE

50-lecie Filii UŚ

dr Marek Głowacki

50 lat – to całkiem godny wiek – sporo już osiągnęliśmy, a przed nami nowe możliwości. Jubileusz cieszyńskiej Filii, to czas podsumowań, ale przede wszystkim kreślenia planów i przygotowania się na czekający za rogiem dziejów „nowy świat”. Wyjątkowa rocznica naszego kampusu przypada na czas trudny – uniemożliwiający nam pełne świętowanie i celebrowanie. Liczę jednak, że 51 rocznicę spędzimy już wspólnie, bez lęku o zdrowie, ciesząc się powrotem do rzeczywistości nieograniczonej ramą komputerowego komunikatora. Czego Uniwersytetowi, Państwu i sobie szczerze życzę.

Krzysztof Marek Bąk – Dziekan WSNE

Plan Obchodów 50-Lecia Filii UŚ W Cieszynie

12 maja 2021

50 lat wcześniej – 15.05.1971 – Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego powołało Wyższe Studium Nauczycielskie (WSN) jako Filię Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Aby uczcić tę rocznicę JM Rektor prof. dr hab. **Ryszard Koziółek** wraz z dziekanem Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji dr. hab. **Krzysztofem Bąkiem**, prof. UŚ zasadzą jubileuszowe drzewo, aby upamiętnić to wydarzenie. Następnie zakopana zostanie **Kapsuła Czasu**, która zawierać będzie artefakty i dokumenty przygotowane przez wszystkie Instytuty, przedstawiciele władz oraz studentów WSNE. Kapsułę będzie można ponownie otworzyć dopiero 15.05.2071 roku. Obchody rocznicowe tego dnia uświetni oddanie do użytku altany wzorowanej na kształcie słynnej Cieszyńskiej Rotundy z XI w. Ta ażurowa konstrukcja z czasem porośnie bluszczem zimozielonym i stworzy uroczy zakątek wypoczynkowy i uatrakcyjni wygląd Kampusu Cieszyn.

czerwiec – wrzesień 2021

W tym czasie zaplanowano premierową wystawę plakatów nawiązujących do rocznicy 50-lecia Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, stworzonych przez studentów Instytutu Sztuk Plastycznych. Wystawa zostanie pokazana w przestrzeni miejskiej. Powstanie też seria wywiadów pt.: *Rozmowy z Mistrzami*, których bohaterami będą znani i zasłużeni przedstawiciele dziedzin nauki i sztuki z cieszyńskiej Filii. Wywiady będzie można obejrzeć w mediach społecznościowych i na kanale UŚ TV. W prasie lokalnej pojawi się seria felietonów przybliżających historię Filii, ale także opisujących obecną działalność naukową, artystyczną i dydaktyczną środowiska akademickiego. W mediach społecznościowych Wydziału i Instytutów opublikowane zostaną krótkie nagrania ze wspomnieniami absolwentów Uczelni.

11 października 2021

Na 11 października 2021 zaplanowano uroczystą Inaugurację Roku Akademickiego 2021/22, która na wzór I Inauguracji odbędzie się w cieszyńskim Teatrze im. Adama Mickiewicza. Oprócz przemówień zaproszonych gości i występów artystycznych uświetnią ją premierowe wykonanie utworu muzycznego dr. Karola Pyki pt. *Krótkie historie*, skomponowanego specjalnie na tę okazję.

październik 2021

W *Galerii 12* czyli miejskiej galerii sztuki współczesnej mieszczącej się w Cieszyńskim Ośrodku Kultury, odbędzie się kuratorska wystawa *P-books. Od projektu do czytania*. Wykładowcy i studenci specjalności projektowej z Instytutu Sztuki zaprezentują książki, powieści graficzne oraz projekty i szkice, dzięki którym będzie można zgłębić warsztat projektantów, a także poznać inspiracje, które towarzyszyły twórcom. Natomiast Pracownia Animacji *Pod Aulą* zaplanowała wystawę pt. *DYSTANS*, która podsumowuje

Kilka słów o historii Cieszyńskiego Wydziału UŚ

Filia Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie utworzona została w 1971 roku, co stanowiło kontynuację prawie stuletniej tradycji edukacyjnej Śląska Cieszyńskiego. Jednak dla dzisiejszego uniwersytetu najważniejszą była tradycja kształcenia nauczycieli.

W 1904 Polskie Towarzystwo Pedagogiczne zorganizowało w Cieszynie I Letni Kurs Uniwersytecki dla miejscowych nauczycieli. Wśród wykładowców znaleźli się wówczas czołowi polscy naukowcy. W 1911 roku w budynku głównym obecnego Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji powstało Polskie Seminarium Nauczycielskie. Rejon cieszyński przez długi czas był pod rządami austriackimi i pod silnymi wpływami niemieckimi, co wyrażało się też dążeniem władz do germanizacji ludności polskiej i czeskiej. Apele, rezolucje i wystąpienia polskich posłów w austriackim parlamencie w obronie języka polskiego nie przynosiły rezultatów. Jednak po długiej walce o uzyskanie zezwolenia na założenie polskiego zakładu kształcenia nauczycieli wreszcie uzyskano zgodę, ale z zastrzeżeniem, że budynek Seminarium ma być poza granicami miasta. Wybudowano więc na Bobrku gmach, w którym obok samego budynku urządzono także boisko, internat dla 80 uczniów oraz ochronkę dla dzieci, które po osiągnięciu wieku szkolnego wstępowały do szkoły ćwiczeń.

W 1960 roku, po reorganizacji liceów pedagogicznych na studia nauczycielskie, cieszyńskie Studium zmieniło status. W latach szkolnych 1960/61 – 1970/71 prowadziło nauczanie w zakresie filologii polskiej, historii, historii z geografiami, historii z wychowaniem obywatelskim, wychowania muzycznego, matematyki, nauczania początkowego z wychowaniem fizycznym, prac ręcznych i rysunku oraz posiadało kierunek rolniczy. W 1971 Wyższe Studium Nauczycielskie stało się częścią Uniwersytetu Śląskiego, który powstał dwa lata wcześniej. Stanowisko kierownika objął w 1972 doc. dr hab. Józef Chlebowczyk, który już rok później został prorektorem ds. Filii. Od roku akademickiego 1973/74, w miejsce Wyższego Studium Nauczycielskiego wprowadzone były pełne studia magisterskie. Ostatecznie status Filii ustabilizował się w roku 1977, kiedy to w jej ramach powstał Wydział Pedagogiczno-Artystyczny. W 1994 roku doszło do modernizacji organizacji studiów, aby zwiększyć możliwości zatrudnienia absolwentów. W ten sposób pojawiły się specjalności na różnych kierunkach. I tak na kierunku Pedagogika utworzono specjalności: edukacja wczesnoszkolna, pedagogika przedszkolna i animacja społeczno-kulturalna; na kierunku Wychowanie Plastyczne pojawiły się specjalności: teoretyczno-pedagogiczna i malarska; zaś na kierunku Wychowanie Muzyczne były to specjalności: organistowska, instrumentalna, dydaktycznego wykorzystania komputerów i prowadzenie zespołów wokalnych i instrumentalnych. Zmiany te powiązane były z ogólnopolską tendencją do zmniejszania ilości kierunków i zwiększania możliwości specjalizacji. W roku 1995 utworzono kierunek unikatowy – etnologię.

W roku 2002 przeprowadzono reorganizację Uniwersytetu Śląskiego, w wyniku której powołano 12 wydziałów, w tym: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji oraz Wydział Artystyczny. Dokonano zatem podziału wewnątrz dawnej Filii, która stała się dwoma odrębnymi wydziałami zamiejscowymi. Struktura ta funkcjonowała do 30 września 2019 roku.

Od 1 października 2019 roku w wyniku zasadniczych zmian strukturalnych wprowadzonych na UŚ oba wydziały znowu zostały połączone i utworzono Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji, który jest jednym z 8 wydziałów śląskiej uczelni. Wydział ma charakter interdyscyplinarny i skupia przedstawicieli nauk społecznych i humanistycznych oraz środowisk artystycznych – muzycznych i plastycznych.

Dlaczego Filia?

z prof. Katarzyną Olbrycht rozmawia Bogusław Dziadzia

Spotykamy się z okazji obchodów 50-lecia istnienia Filii w Cieszynie. Związała się Pani z tym miejscem już cztery lata od momentu jej powstania. Proszę opowiedzieć o swoich pierwszych myślach i doświadczeniach związanych z Filią.

Ja się zdecydowałam na Cieszyn absolutnie „w ciemno”. Nie miałam żadnego nastawienia do Filii, ponieważ w ogóle nie wiedziałam, że jest Filia. Zaprosił mnie Profesor Gładysz, z informacją, że kompletuje zespół. Przyjechałam na próbę i to pierwsze wrażenie spowodowało, że zostałam. Po pierwsze było pięknie. Co prawda kiedy wysiadłam na dworcu autobusowym, to był to koszmar, pomyślałam sobie „nigdy w życiu”. Ale dochodząc do Bobrku, zobaczyłam pejzaż zupełnie inny od dzisiejszego, pejzaż głęboko wiejsko-prowincjonalny. Dochodząc do naszego wzgórza zobaczyłam widok, który mnie zachwycił, ponieważ z jednej strony był piękny park, a z drugiej – w otoczeniu starych drzew przepiękny budynek, do którego się wchodziło po szerokich schodach, których zwieńczeniem były piękne duże drewniane drzwi, z oszklonymi kasetkami, drzwi, których dziś już nie ma. Zanim doszłam do gabinetu Profesora Gładysza powglądałam sobie przez okna; z tyłu budynku nie było jeszcze żadnego łącznika, był przepiękny sad na całej skarpie. I to zadecydowało. O Filii nie wiedziałam nic, o zasadach panujących na Uniwersytecie Śląskim też niewiele. Później była bardzo dobra rozmowa z Profesorem.

Co było najistotniejsze dla ludzi uniwersytetu w czasie, kiedy Pani zaczynała tu pracę?

To było bardzo specyficzne środowisko, złożone z bardzo różnych ludzi. Tu było głównie grono ludzi związanych z tradycją kształcenia nauczycieli, nie tyle z uniwersytetem, ale kształceniem nauczycieli w Cieszynie, czyli w specyficznych uwarunkowaniach społeczno-historycznych. Ludzie ci wiedzieli, że osiągnęli dobry poziom, potwierdzany poziomem absolwentów (SN-u a potem WSN-u), więc nie mieli żadnych kompleksów. Było też duże, żyte z sobą grono ludzi, ściąganych do Cieszyna ze względu na tworzone nowe kierunki studiów. Była duża grupa plastyków, którzy trzymali się razem i którzy, w gruncie rzeczy, nie czuli się specjalnie związani z uniwersytetem, raczej z akademią sztuk pięknych, a przyszli z motywacją, że jest to miejsce, gdzie można stworzyć coś od początku, coś zrobić inaczej niż na akademii. Trzecia ekipa to byli ludzie ściągani wtedy do tworzenia pedagogiki pracy kulturalno-oświatowej, z wyraźnym akcentem na *kulturalno-oświatowej*. Dla nas to była bardziej przygoda niż poczucie, że wchodzimy w jakąś określoną strukturę uniwersytecką. Ja myślę, że to bardzo silnie wpłynęło na całą historię Filii, ponieważ tu nie czuło się, że jest to „tylko” jednostka zamiejscowa, że się nie ma pełnego akademickiego statusu, silnego związku z macierzystym Uniwersytetem. Wręcz przeciwnie, w różnych gremiach i środowiskach „okołofilialnych” pojawiały się nawet idee, żeby się odłączyć i stworzyć autonomiczną uczelnię. Trzeba też pamiętać o różnicach społeczno-regionalnych i kulturowych Śląska Cieszyńskiego i Górnego Śląska. Nas kadry było stosunkowo niewiele, więc trzymaliśmy się razem, znaliśmy się dobrze prywatnie, spędzaliśmy dużo czasu na uczelni, na koncertach, wystawach, imprezach ze studentami. Profesor Gładysz organizował dla kadry wiele wydarzeń integracyjno-konferencyjnych (np. wspólne robocze wyjazdy do Wisły). Z zewnątrz to poczucie niezależności bywało postrzegane jako prowincjonalne ambicje, ale tu nie było prowincjonalnych ambicji, bo tu nie było prowincjonalnych kompleksów. Tu po prostu, w dobrym, przyjaznym miejscu, ludzie zaczęli coś ciekawego robić i chcieli mieć jak największą swobodę.

Czy społeczno-polityczny kontekst epoki dla ludzi podejmujących pracę na Filii był istotny, czy dało się tu po prostu robić swoje?

Kontekst ten był o tyle istotny, że w tamtym czasie nie dało się od niego uciec i było to manewrowanie między swobodą działania a rygorami partyjnymi. I myślę, że tak było wszędzie. Byli pracownicy, którzy stanowili tu komórkę partyjną, którzy byli odpowiedzialni za to, by do tej komórki jak najwięcej ludzi zwerbować. Jedni się zgadzali, drudzy nie. Jednym to przeszkadzało bardziej, innym mniej, jak w całym społeczeństwie. I to był problem, z którym trzeba było się liczyć na co dzień, trzeba było być świadomym, że nie jest obojętne jak poszczególne inicjatywy, akcje, zostaną przyjęte przez osoby kierujące tu komórką partyjną. W sumie jednak sporo można było zrobić.

Jakie wtedy osoby na Filii były szczególnie istotne i ważne?

Było tu kilkanaście osób, które identyfikowały się ze swoją pracą. Nie traktowały tego, co robiły wyłącznie zawodowo, ale jako rolę, pasję, czy jakąś misję. Każde ze wspomnianych środowisk

obóz animacji społeczno-kulturalnej z edukacją kulturalną. Koncepcja wystawy nawiązuje do bliskiego nam obecnie doświadczenia dystansu międzyludzkiego, które przeżywamy w związku z pandemią.

Grudzień

Wydarzeniem artystycznym podsumowującymi obchody 50-lecia Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie będzie uroczysty koncert w Teatrze im. Adama Mickiewicza w Cieszynie przygotowany przez wykładowców z Instytutu Sztuk Muzycznych z udziałem zaproszonych instrumentalistów i solistów. Zaplanowano także premierę dwóch wydawnictw książkowych o odmiennym charakterze. Jednym z nich będzie album ukazujący w sposób przekrojowy ostatnie 50 lat Filii w Cieszynie. Drugą propozycją będzie naukowa publikacja wieloautorska pod red. prof. Urszuli Szuścik. W *Galerii Akademickiej* odbędzie się wernisaż wystawy prac najznamienitszych artystów związanych z Filią na przestrzeni ostatniego półwiecza. Natomiast w *Galerii 36.6* odbędzie się wystawa pokonkursowa laureatów *II Międzynarodowego Triennale Grafiki w Cieszynie*.

Rozmowy o FILII

prowadzą:

Ewa Tomaszewska i Jola Gisman-Stoch

Ewa Tomaszewska: Czy pamiętasz ten czas, gdy zakładaliśmy nasze uniwersyteckie pismo?

Jola Gisman-Stoch: Tak, to był rok 1991. Pamiętam pierwsze rozmowy, w których uczestniczyli poza nami: Marcin Howaniec, Arek Ziernicki, Krystyna Pasterczyk, Lucjan Wroński. Szukaliśmy formuły pisma, które byłoby współtworzone przez społeczność akademicką cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego. Odczuwaliśmy brak komunikacji między wydziałami i kierunkami oraz brak wspólnej platformy wymiany myśli. Mieliśmy poczucie, że nie wykorzystujemy potencjału wynikającego ze współistnienia kierunków artystycznych i pedagogicznych. Chcieliśmy stworzyć gazetę naszego środowiska akademickiego, w której swoje teksty i prace artystyczne mogliby publikować obok siebie studenci i pedagodzy wszystkich kierunków. Od dwóch lat organizowałam samokształceniowe wakacyjne wyjazdy Szlakiem mniejszości religijnych w Polsce. To były wyjazdy nieformalne, ale bardzo cenne poznawczo. Każdy z nas był ekspertem w innej dziedzinie. Pamiętam wykłady z filozofii, architektury, historii sztuki i etnologii na łąkach, cmentarzach i w architektonicznych wnętrzach, konfrontacje teorii z praktyką, niezwykle spotkania z ludźmi w trasie. Chyba to była moja bezpośrednia inspiracja w tworzeniu Filii. Stąd też skupienie w pierwszych numerach na nieformalnych i alternatywnych obszarach edukacji.

ET: A pamiętasz jak wyglądało przygotowanie tych pierwszych numerów?

JGS: Internetu i telefonów komórkowych

jeszcze nie było. Również poczty elektronicznej. Na uczelni pojawiły się pierwsze prymitywne kserokopiarki. Druk gazety trzeba było rozpocząć od chałupniczego składu, wycinania i klejenia kolumn i powielania tego wszystkiego na ksero. Aż trudno sobie to dzisiaj wyobrazić. Pierwsze numery Filii były robione ręcznie!

ET: Właśnie ta „ręczna robota” powodowała, że proces przygotowania każdego numeru był dość długi – jeden numer na semestr. Jednak w grudniu 1991 roku udało nam się pozyskać sponsora w osobie p. Rudolfa Maronia z Centrostalu w Katowicach, który przekazał nam 10 milionów (! – pamiętajmy, że było to jeszcze przed denominacją złotego) – od grudnia 1992 roku mogliśmy pozwolić sobie na druk gazety w cieszyńskiej drukarni. Redakcję techniczną kolejnych 3 numerów realizowali bezpłatnie – Tadeusz Kopoczek oraz Teodor Dziadek, związani z Głosem Ziemi Cieszyńskiej.

JGS: Kolegium redakcyjne składało się z kilku osób i początkowo nie chcieliśmy mieć redaktora naczelnego – po prostu każdy kolejny numer przygotowywały kolejne osoby z Redakcji, idea kierowania Filią była bardzo demokratyczna. Jednak już od 2 numeru okazało się, że ktoś taki jest potrzebny.

ET: I to Ty pełniłaś tę funkcję do numeru 4. 5 numer był też pierwszym zrealizowanym w całości na naszej cieszyńskiej uczelni. Bo mieliśmy na Filii własne wydawnictwo, a co za tym idzie środki do drukowania pisma. Władze uczelni doszły do wniosku, że warto udostępnić te możliwości Redakcji FILII. Wtedy też zaczęła się nasza współpraca z inż. Januszem Matuszewskim.

JGS: Był on później redaktorem technicznym do samego końca.

ET: Bez niego to pismo nie miałyby szans. Zresztą nasza współpraca była wyjątkowa – bez żadnych zgrzytów. Niestety, nie ma go już z nami, ale pamięć pozostała.

JGS: Nie obyło się bez wpadek. W numerze 5 opublikowaliśmy na pierwszej stronie wiersz i źle podpisaliśmy autora. A był nim wtedy student wychowania plastycznego, a obecnie profesor, Sławomir Brzóska. W kolejnym numerze zamieściliśmy przeprosiny. W 1994 zrezygnowałam z prowadzenia redakcji – Ty przejęłaś tę funkcję. Zmienił się też skład zespołu redakcyjnego, dołączyła Ola Hołdys i Urszula Szuścik, a potem Mirosława Pindór.

ET: Pismo zaczęło ukazywać się regularnie, co miesiąc. Dołączali kolejni współpracownicy, z których chyba najlepiej pamiętam Ryśka Pietrasinę, który przez kilka lat pisał stale do FILII i prowadził rubrykę Śladami absolwentów. Robił to nawet po zakończeniu studiów. Drugim ważnym współpracownikiem był, już nieżyjący – Andrzej Różycki. Jako kierownik Klubu Studenckiego „Panopticum” wspierał nasze działania i czasami też pisywał do FILII. Po mojej rezygnacji, od stycznia 1998, przejął funkcje redaktora naczelnego. W 2003 roku FILIA nie istniała, ale wiadomości o naszym cieszyńskim Wydziale były zamieszczane na ostatnich stronach kolejnych numerów Gazety Uniwersyteckiej wydawanej w Katowicach. Strony te redagował pan Stanisław Pietroszek.

JGS: No cóż, zmieniły się też czasy – kom-

wprowadziło mocne osobowości. Najsilniejszym środowiskiem, wtedy kiedy ja przyszedłam, tzn. w 1975, było chyba środowisko muzyków. Oni już byli tu długo, niektórzy od Liceum Pedagogicznego i Studium Nauczycielskiego, prezentowali bardzo wysoki poziom, to byli często ludzie bardzo utalentowani. To przede wszystkim był Ryszard Gabryś, prawdziwa gwiazda, wybitny artysta. Kolejną znaczącą osobą była Helena Danel (później Danel-Bohrzyk), o której było wiadomo, że jest znakomita, jeśli chodzi o stronę metodyczną wychowania muzycznego, a jednocześnie jest świetnym praktykiem, dyrygentem chóralnym. Był Władysław Wilczak, genialny dyrygent. Kiedy Wilczak robił swój przewód awansowy z naszym chórem, to na ten koncert zjechali się dyrygenci z całej Polski, nazwiska pojawiające się na dużych przeglądach festiwalowych (chcieli nadać Władkowi od razu drugi stopień, ale formalnie okazało się to niemożliwe). To był niezwykle koncert, odbywał się jeszcze w starej auli (kiedy nie było jeszcze łącznika). Kolejną ważną osobą był Hilary Drozd, znakomity skrzypek i kierownik zespołów muzycznych. Muzycy to była mocna ekipa, która trzymała poziom i narzucała ton artystyczny środowisku. W tym gronie znalazło się też kilku świetnych folklorystów. Później dołączyli plastycy, z takimi nazwiskami jak Lis, Witek, Starczewski, Filipowska, Wroński. To także były silne osobowości, od początku z ambicjami wymyślenia zupełnie od początku oryginalnego modelu kształcenia uniwersytecko-artystycznego. Natomiast w ekipie teoretyków, w której ja się znalazłam, poza profesorem Gładyszem, był profesor Józef Chlebowczyk i cała silna grupa historyków wywodząca się z Cieszyńskiego Towarzystwa Historycznego, o znaczących tradycjach i dorobku. Była też m.in. socjolożka dr W. Mleczo, był psycholog dr Krzysztof Krzyżewski, legenda Filii, niezwykle prawa postać zarówno od strony kompetencji, jak od strony osobowości, wybitny uczony. Później pojawiły się osoby związane z pedagogiką, ale to był już kolejny etap, kiedy zaczął się zmieniać i poszerzać pedagogicznie profil Filii.

Prof. Katarzyna Olbrycht wraz z zespołem Zakładu Edukacji Kulturalnej (2019), foto. B. Dziadzia

Oprócz pracy naukowej i dydaktycznej była też Pani pracownikiem funkcyjnym. Pełniła Pani, m.in. funkcję dziekana. Dzięki Pani mamy na Filii niektóre obiekty, jak choćby Centrum Konferencyjne. Pomijając jednak te kwestie, to czy mogłaby Pani patrząc wstecz pomyśleć o jednym czy dwóch najmilszych wrażeniach z okresu kiedy była Pani związana pracą codzienną, z Filią?

Tak, mam takie wspomnienia. Jedno jest bardziej formalne, drugie mniej. To pierwsze, to moment kiedy powstał Wydział Pedagogiczno-Artystyczny (wcześniej Filia była to jednostka bezwydziałowa). To był pierwszy taki wydział w Polsce i myśmy od razu weszli mocno „na rynek” jednostek akademickich szukających takiej formy kształcenia, jako grono, które próbuje wykreować nową propozycję programową. Zaczęliśmy organizować ogólnopolskie spotkania przedstawicieli kierunków pedagogiczno-artystycznych i zaczęliśmy być postrzegani jako środowisko, które prezentuje coś nowego w myśleniu pedagogiczno-artystycznym, które próbuje w takim działaniu coś nowego zobaczyć. Dlatego bardzo bolałam nad tym, że po latach z tego zrezygnowano. Drugie bardzo miłe doświadczenie miało miejsce w roku 1995, kiedy na 25-lecie Filii, jako ówczesny dziekan, ze swoimi współpracownikami, zorganizowaliśmy zjazd absolwentów Filii. I to było super! To było przedsięwzięcie trochę szalone, ale ze względu na funkcję miałam możliwości by ludzi przekonać, że to jest pomysł, który jesteśmy w stanie zrealizować. I udało się genialnie! To było prawdziwe spotkanie!

Dziś życzę cieszyńskiemu Wydziałowi ambitnych planów, odważnych marzeń, determinacji i zapału. Wizje nauczycieli i młodzieńcza energia studentów, projektujących nową rzeczywistość na pewno stworzą warunki do powstania nowych pomysłów i twórczego kontynuowania pięknych tradycji tego miejsca, bo jedną z głównych jego tradycji jest właśnie tworzenie czegoś nowego!

W kręgu Autorytetów

Autorytety nie rodzą się na kamieniu. Autorytetami mogą stać się ludzie mądrzy i do gruntu uczciwi, odważni, odpowiedzialni. Rozumiejący świat, w jakim żyjemy i całą jego złożoność, mający wyraźną wizję świata, w jakim chcieliby żyć, których głos kierowałby ludzi na drogi prowadzące do tego świata

(z przedmowy Jerzego Turowicza do książki Marty Fik *Autorytecie wróć?*)

Takimi niekwestionowanymi autorytetami, w powyższe cechy wyposażonymi, byli zmarli Profesorowie Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie: Józef Chlebowczyk, Helena Danel–Bobrzyk Antoni Gładysz, Bibiana Jaślarowa, Edmund Rosner – związani z poszczególnymi fazami krystalizowania się profilu organizacyjnego i dydaktyczno-naukowego cieszyńskiego ośrodka akademickiego, a w danym czasie powołani lub wybrani do pełnienia w nadolziańskiej Alma Mater określonych, niewątpliwie zaszczytnych, ale i nader absorbujących, czasochłonnych obowiązków administracyjnych (prorektorskich, dziekańskich, dyrektorskich, kierowniczych). Stawali przy tym niejednokrotnie wobec trudnych wyzwań płynących ze zmieniającej się wokół uczelnianej rzeczywistości, starając się im sprostać.

prof. J. Chlebowczyk i prof. A. Gładysz

łańcuch rektorski, foto. A. Szymala

Prof. zw. dr hab. **Józef Chlebowczyk** (1924–1985) dwukrotnie sprawował funkcję prorektora UŚ ds. Filii w Cieszynie (18 III 1972–1974, 1977–1981). Funkcję tę poprzedziło powołanie na stanowisko organizatora Filii UŚ (1970–1971), a następnie kierownika Filii UŚ – Wyższego Studium Nauczycielskiego (1971–1972). Wręczenie doc. dr. hab. J. Chlebowczykowi łańcucha rektorskiego, ufundowanego przez cieszyński Cech Rzemiosł Różnych, miało miejsce 4 X 1971 podczas pierwszej uroczystej inauguracji roku akademickiego szkoły wyższej w Cieszynie.

Profesor J. Chlebowczyk (absolwent Liceum Handlowego w Cieszynie) z miastem nad Olzą związał się zawodowo już w latach pięćdziesiątych. Jako naukowiec specjalizował się w historii nowożytnej oraz najnowszej powszechnej i Polski. Pełniąc funkcję prorektora UŚ ds. Filii, kierował jednocześnie Zakładem Historii Nowożytnej w Instytucie Historii UŚ w Katowicach (od 1974 był dyrektorem tego instytutu). Przynależał do wielu towarzystw i instytucji naukowych, m.in. Komitetu Nauk Historycznych PAN, Komitetu Badania Polonii Zagranicznej PAN, Polsko-Czechosłowackiej Komisji Historycznej oraz rad naukowych instytutów historii kilku polskich uniwersytetów. Należał do współzałożycieli cieszyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego. Był autorem 368 publikacji oraz redaktorem 12 prac zbiorowych. Z publikacji zwartych przywołania wymaga przede wszystkim 376-stronicowa pozycja *Procesy narodotwórcze we wschodniej Europie Środkowej w dobie kapitalizmu (od schyłku XVIII do początku XX w.)* (1975). Z prac, które ukazały się pod redakcją prof. J. Chlebowczyka, wymienić należy przede wszystkim książkę *Cieszyn. Zarys dziejów miasta i powiatu* (1973). Artykuły naukowe ukazały się w monografiach zbiorowych oraz w czasopismach naukowych także w językach: rosyjskim, czeskim, węgierskim, niemieckim, co sprawiało, iż był badaczem rozpoznawalnym na arenie międzynarodowej.

Prof. dr hab. **Antoni Gładysz** (1915–2002), związany z cieszyńskim ośrodkiem akademickim od 1973 – był drugim prorektorem UŚ ds. Filii w Cieszynie (1974–1977), pierwszym dziekanem Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego (1977–1978), prodziekanem ds. nauki (1983–1986) oraz wieloletnim kierownikiem Zakładu Pedagogiki Pracy Kulturalno-Oświatowej/Zakładu Animacji Społeczno-Kulturalnej (1975–1998).

Profesor Gładysz, polonista i socjolog z wykształcenia (uczeń Floriana Znanięckiego), praktyk w zakresie upowszechnienia kultury – był wybitnym znawcą kultury Śląska. Autorem kilkunastu monografii naukowych. Opracował także antologię *Młoda Polska na Śląsku 1898–1922*. Popelniał ponad 200 artykułów, podejmując w nich zagadnienia (m.in.) tożsamości lokalnej, samorządności terytorialnej, teoretycznych podstaw animacji. Redagował wydawnictwa zbiorowe, w tym 13 tomów serii „Pedagogika Pracy Kulturalno-Oświatowej” (1976–1994), którym to prorektor J. Chlebowczyk przypisał (już w 1980) „rolę organu naukowo-badawczego, metodycznego i metodologicznego w skali ogólnokrajowej”. Profesor Gładysz przynależał do licznych towarzystw, rad naukowych,

putery, zaczęły stawać się powszechne, pojawił się Internet, który szybko rozrósł się i przejął funkcje informacyjne. Takie klasyczne czasopismo przestało być potrzebne.

ET: Trochę szkoda.

Z listu Marcina Howańca:

Jak przeglądam archiwalne wydania „Filii” to łąza się w oku kręci i wzruszenie łapie za serce. No bo z jednej strony, to całkiem normalne, że na uczelni wydaje się czasopismo, że prezentuje się w formie publikacji swoje myśli i poglądy – gdzie jak nie tu? Ale z drugiej strony, patrząc na proces powstawania „Filii”, na założenia, które mu towarzyszyły, na pewne trudności, które musieliśmy pokonać, na determinację jej założycieli, i autorów tekstów, można powiedzieć – byliśmy pasjonatami. A raczej powinienem powiedzieć – byliśmy gronem pasjonatów. Dlaczego tak? Bo pasjonatami jesteśmy nadal, ale już niestety nie tworzymy grona. Wielu z nas poszło swoją drogą, niektórzy zupełnie pożegnali się z uczelnią, ale pasja, chęć działania pozostała. I jest to między innymi efektem doświadczeń nabytych podczas zakładania i prowadzenia „Filii”. Teraz, z perspektywy lat mogę powiedzieć: dziękuję, że mogłem brać w tym udział.

CZY WIECIE, ŻE...

...uczelnia cieszyńska gościła wielu niezwykłych ludzi. W cyklu konferencji Edukacja aksjologiczna, organizowanych z początkiem lat 90. można było wysłuchać wykładów prof. Jadwigi Puzyniny, ks. prof. Józefa Tischnera czy prof. Adama Węgrzeckiego. Trzykrotnie z wykładem był na Filii prof. Henryk Jurkowski, a w 1994 – prof. Janusz Bogdanowski. Wielokrotnie odwiedzał nas znany socjolog kultury, prof. Andrzej Tyszka. Organizowane były także konferencje młodych polityków, na których gośćmi byli tacy ludzie jak: Jacek Kuroń czy Jerzy Buzek.

...w roku ak. 1995/96, czyli roku jubileuszu 25-lecia cieszyńskiej Filii UŚ, studiowało tu 3943 studentów! Dziś liczba ta jest ponad 3 razy mniejsza i wynosi 1107.

...od 2004 roku, dzięki uprzejmości i wsparciu władz Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, działało na naszej uczelni stowarzyszenie Cieszyński Uniwersytet Trzeciego Wieku, który powstał jako przestrzeń aktywizacji ludzi starszych.

...Na Filii UŚ istniały kiedyś specjalności: edukacja społeczno-filozoficzna (miała nawet swoje własne pismo, które przez pewien czas wychodziło w połączeniu z wydziałową FILIA) czy edukacja religijna.

STUDENCKIE KOŁA NAUKOWE

o nie tylko dodatkowe obowiązki podczas studiowania, ale to przede wszystkim ludzie, relacje i to co najcenniejsze, co pozostaje na długie lata – przyjaźnie. Poznawanie ciekawych ludzi, rozwijanie swoich pasji i zainteresowań, zdobywanie nowych umiejętności, podnoszenie swoich kompetencji. Pokazanie, że studiowanie to nie tylko kolejne zaliczenia, ale przede wszystkim poznawanie siebie i innych, kształtowanie swojego niepowtarzalnego Ja na tle innych niepowtarzalnych osób. Należy dodać, że członkowie wszystkich Kół Naukowych naszego Wydziału, każdego roku organizują **Dzień Promujący Koła**.

Studenckie Koło Artystyczno-Naukowe Animatorów Kultury

Koło działa od 2000 roku i integruje wszystkich studentów kierunku Animacja Społeczno-Kulturalna. Członkowie koła organizują różnorodne imprezy kulturalne, rozrywkowe i warsztatowe, by wdrożyć zdobytą wiedzę od razu w działanie i zdobyć pierwsze doświadczenie praktyczne. Do działań animacyjno-kulturalnych Koła Animatorów Kultury należą:

CzASKina – studencki Przegląd Filmowy organizowany cyklicznie od 2004 roku. Wydarzenie polega na projekcji wybranych filmów: ambitnych i artystycznych, ale również tych wpisujących się w kino popularne. Jest zaproszeniem mieszkańców Cieszyna i wszystkich studentów cieszyńskiego Kampusu do uczestnictwa w seansach filmowych w kinie studyjnym „Piast”.

Nocnik – czyli nocne oglądanie filmów, organizowane jest zawsze przez pierwszorzecznych studentów ASK jako ich pierwsze wydarzenie na uczelni. Trzy lata temu oglądaliśmy hity Bollywood, dwa lata temu przyjrzelśmy się metaforze maski w filmie, a w poprzednim zobaczyliśmy animację „Odłot” w otoczeniu kolorowych balonów.

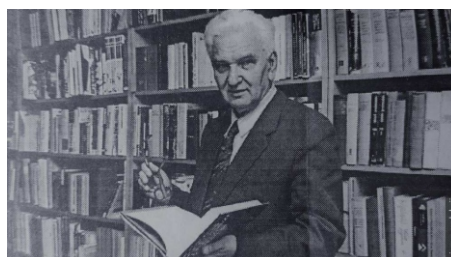
studenci podczas pracy nad organizacją imprezy: CzASKina, foto. ze zbiorów E. Koniecznej

Noc Twórczości Animatora – tematyczne wydarzenie organizowane w ramach Nocy Muzeów, odbywające się w Parku Pokoju w Cieszynie. W jego ramach dla mieszkańców Cieszyna odbywa się wiele atrakcji takich jak: zabawy dla dzieci, warsztaty, gra terenowa lub spektakl teatru cieni. Co roku tematem przewodnim jest inna baj-

m.in. Instytutu Śląskiego w Opolu, Komisji Socjologicznej PAN, Zarządu Głównego Stowarzyszenia Animatorów Kultury. Podkreślał nieustannie etos animatora społeczno-kulturalnego – prymat „być” nad „mieć”. Głosił potrzebę poszukiwania „ludzi mądrych i dobrych”.

Prof. nadzw. UŚ dr hab. **Helena Danel-Bohrzyk** (1939–2012), zatrudniona w Filii UŚ od 1971 – brała aktywny udział w pracach przygotowawczych i organizacyjnych związanych z przekształceniem Studium Nauczycielskiego w uniwersytecką jednostkę pedagogiczną. Pełniła na przestrzeni czterech dekad liczne funkcje: dziekana Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego (1978–1981, 1984–1990, 1999–2002), prodziekana d.s. naukowo-artystycznych (1996–1999), dyrektora Instytutu Wychowania Muzycznego i Plastycznego (1980–1981), kierownika zakładów i katedr (m.in.): Zakładu Wychowania Muzycznego, Międzyinstytutowego Zakładu Metodyki Wychowania Muzycznego, Katedry Dydaktyki Wychowania Muzycznego, Zakładu Metodyki Edukacji Muzycznej.

Profesor H. Danel-Bohrzyk – muzyk, dyrygent, pedagog – niemalże całe swoje życie zawodowe związała z gmachem w Cieszynie-Bohrku (była absolwentką mającego tam swoją siedzibę Państwowego Liceum Pedagogicznego, w 1966 została zatrudniona w Studium Nauczycielskim). Jako nauczyciel akademicki zajmowała się dydaktyką na kierunkach: wychowanie muzyczne, pedagogika w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Jak podkreślała, wykonywany zawód sprawiał jej „wiele przyjemności i satysfakcji”. Była cenionym dyrygentem akademickich chórów, w tym: Chóru Uniwersytetu Śląskiego „Harmonia” (1977 – nagroda dla najlepszego chóru w turnieju „Legnica Cantat 10”), Chóru Żeńskiego Instytutu Pedagogiki, Chóru Żeńskiego „Kontrapunkt”. Profesor Danel-Bohrzyk umiejętnie łączyła pracę dydaktyczną, działalność artystyczną z zainteresowaniami naukowymi. Efekty swoich badań ogłaszała w pracach naukowych Uniwersytetu Śląskiego i Akademii Pedagogicznej Diecezji Graz-Seckau w Austrii. W latach 1985–1991 redagowała serię: Publikacje Filii UŚ. Realizacja na tyłu płaszczyznach nie byłaby możliwa gdyby nie „błyskotliwy umysł, dar zjednywania sobie ludzi, życzliwość i serdeczność wobec drugich oraz wysoka kultura osobista” (by przytoczyć słowa Senatu UŚ z 2012).

prof. E. Rosner

prof. H. Danel-Bohrzyk ze studentami

Profesor dr hab. **Edmund Rosner** (1930–1998), związany z Filią UŚ od 1972 – był wieloletnim pracownikiem Zakładu Pedagogiki Pracy Kulturalno-Oświatowej/Zakładu Animacji Społeczno-Kulturalnej. W 1991 został wybrany na stanowisko dyrektora Instytutu Nauk Społecznych i Nauk o Kulturze, którą to funkcję pełnił do 1993.

Profesor UŚ **Edmund Rosner** – polonista, germanista, historyk literatury – jako dydaktyk akademicki był wyznawcą poglądu, że „poprawny proces dydaktyczny i wychowawczy zakłada oddziaływanie mistrza na ucznia”, a „dobra praca pedagogiczna między innymi to praca twórcza w jakiejś dziedzinie, także naukowej”. Pracę dydaktyczną udatnie łączył z pracą badawczą. Był wybitnym specjalistą w zakresie problematyki śląskoznawczej, prekursorem nowoczesnego myślenia o regionie, badaczem polsko-czeskich i polsko-austriackich związków kulturowych. Ten krąg zainteresowań naukowych ujawniają liczne publikacje profesora, wśród nich 10 zwartych, m.in. *Literatura polska w Austrii* (1992) czy *Literatura polska z czeskiego Śląska* (1995), nadto 422 artykuły naukowe, popularnonaukowe, publicystyczne, w tym w niemiecko- i czeskojęzycznych czasopismach naukowych. Jako biograf skrupulatnie opracował wiele haseł dla *Encyklopedii Powszechnej PWN* oraz dla słowników tematycznych. Od 1988 redagował rocznik bielski „Watra”. Dorobek profesora Rosnera obejmuje również tłumaczenia z języka niemieckiego, recenzje książek. Pełnił funkcje przewodniczącego Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich Oddziału PAN w Katowicach (1996–1998) oraz przewodniczącego działającego przy Filii Towarzystwa Polsko-Austriackiego (1988–1998). „Najważniejszy był jednak Cieszyn, którego urodą cieszył się wciąż od nowa [...]. Każdy okruc, każdy szczegół był dla niego istotny – jeśli tylko wiązał się z umiłowaną ziemią” – stwierdza prof. zw. dr hab. Krystyna Heska-Kwaśniewicz. Profesor Edmund Rosner zapamiętany został jako żyjący zgodnie z deklarowanymi wartościami, prawy i skromny skromnością prawdziwych uczonych.

Prof. UŚ dr hab. **Bibiana Jaślarowa** (1922–2013), zatrudniona od 1968 w UŚ w Katowicach – współpracę (na godzinach zleconych) z Filią podjęła w 1975, by dwa lata później dołączyć do grona jej pracowników pełnoetatowych. Pełniła funkcję dyrektora Instytutu Nauk Pedagogicznych w latach 1977–1981 oraz kierownika: Zakładu Wychowania Przedszkolnego, Katedry Psychologii i Pedagogiki Przedszkolnej, Zakładu Psychologii.

Profesor B. Jaślarowa – psycholog i pedagog z wykształcenia (uczennica Stefana Szumana) – w obszarze swoich zainteresowań badawczych umieściła przede wszystkim psychologię twórczości, poświęcając temu zagadnieniu zarówno pracę doktorską, jak i rozprawę habilitacyjną. Swoje artykuły, dotyczące m.in. psychologii rozwojowej, zamieszczała w uniwersyteckich pracach zbiorowych, czasopismach naukowych. Redagowała publikacje naukowe, m.in. *Dziecko – warunki, możliwości i efekty stymulowania rozwoju* (1981). Była wiceprzewodniczącą katowickiego Oddziału Komisji Nauk Psychologicznych PAN, członkiem Polskiego Towarzystwa Psychologicznego i Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Od 1994 pełniła – z wielkim oddaniem – funkcję przewodniczącej cieszyńskiego Oddziału Towarzystwa im. Zofii Kossak z siedzibą w Filii, wyznaczając dwa nurty jego działalności: stricte naukowy i edukacyjno-formacyjny. Inspirowała do aktywności w tym zakresie młodszych pracowników nauki i studentów.

Zmarli Profesorowie byli niewątpliwie wielkimi osobowościami, którym pamięć całej naszej wspólnoty akademickiej przynależy nie tylko z racji jubileuszu cieszyńskiej Alma Mater. Wszak poświęcili znaczną część swego życia, pięknie i mądrze służąc do końca jej sprawie.

Mirosława Pindór

Profesor Wojciech Kojs

Pierwszy rok akademicki w Cieszynie oficjalnie zainaugurowano 4 października 1971 roku. Profesor zw. dr hab. Wojciech Kojs sprawował funkcję Pełnomocnika Rektora ds. Filii w latach 1982–1990. Pełnił także funkcje – Dyrektora Instytutu Teorii Kształcenia, Instytutu Pedagogiki, Międzynarodowej Szkoły Nauk o Edukacji (nowej struktury Filii) oraz Kierownika Zakładu Teorii Kształcenia i Zakładu Dydaktyki Ogólnej.

W czasie pełnienia funkcji prorektora i dyrektora podejmował wiele inicjatyw i działań, których efektem był, między innymi, rozwój infrastruktury całego ośrodka akademickiego w Cieszynie, w tym – oddanie do użytku drugiej części Instytutu Wychowania Plastycznego, zakup i uruchomienie Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego w Rajczy, uruchomienie ośrodków dydaktycznych w Bielsku-Białej, Jastrzębiu Zdroju i Andrychowie, uruchomienie Pracowni Zastosowań Informatyki, prace nad rozbudową części sportowej kampusu - hali sportowej, krytej pływalni, zainicjowanie działalności Aliancje Française, budowa i uruchomienie hotelu asystenckiego „Akademicus”.

Profesor Wojciech Kojs miał znaczący wpływ na kształt oraz rozwój pedagogiki w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Z inicjatywy Pana Profesora w ramach kierunku Pedagogika były wprowadzane różne specjalności i specjalizacje, początkowo takie jak wychowanie przedszkolne, edukacja wczesnoszkolna, praca socjalno-opiekuńcza, a później – zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne, praca opiekuńczo-wychowawcza, zintegrowana edukacja wczesnoszkolna z informatyką, zintegrowana edukacja wczesnoszkolna z nauczaniem języka angielskiego, edukacja filozoficzno-społeczna, edukacja religijna (kat. i ewang.), wychowanie fizyczne z gimnastyką korekcyjną.

Był inicjatorem i organizatorem wielu przedsięwzięć naukowych – konferencji, seminariów, wykładów naukowych profesorów z polskich i zagranicznych ośrodków akademickich. Wspierał liczne i różnorodne działania pracowników akademickich na przykład w zakresie współpracy międzynarodowej z uczelniami pedagogicznymi.

Profesor Wojciech Kojs był i jest mistrzem dla wielu nauczycieli akademickich, którym wskazywał nowe drogi i niestereotypowe sposoby myślenia o nauce, pedagogice i edukacji. Mimo przejścia na emeryturę, pozostaje w ścisłych kontaktach ze swoimi uczniami i współpracownikami, w miarę potrzeby wspierając ich poczynania naukowe i dydaktyczne.

ka. W ubiegłych latach inspirowaliśmy się *Piotrusiem Panem*, *Alicją w Krainie Czarów* czy *Kopciuszkiem*.

Co roku Koło Animatorów jest współorganizatorem Andrzejek, Otrzęsin i Cieszynaliów. W czasie dwóch pierwszych imprez członkowie Koła są autorami zarówno warstwy plastycznej, tworząc niezapomniane dekoracje i stroje, jak i rozrywkowej – przygotowując konkursy czy zadania. Myśląc o Kole Animatorów nie można również zapomnieć o wspaniałej Gali Nagród OskarUSie, która daje studentom możliwość wyróżnienia ulubionych wykładów, a której organizacją zajmujemy się w całości przez oprawę artystyczną i merytoryczną od 2011 roku.

Już kilkakrotnie jako Koło uczestniczyliśmy ze swoim stanowiskiem pokazowym na Śląskim Festiwalu Nauki, dzięki czemu mogliśmy szerszej publiczności zaprezentować to, czym my – animatorzy społeczno-kulturalni się zajmujemy. Zachęcając przy tym uczestników ŚFN do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym.

Studenckie Koło Edukacji Międzykulturowej

KNEM to studencka organizacja, która założona została w 2003 roku na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ. W murach cieszyńskiej Alma Mater studenci organizują konferencje naukowe, warsztaty, wykłady otwarte, a od 2012 roku również Wampiriady. Integralną częścią realizowanych projektów nierzadko bywają imprezy tematyczne odbywające się w Klubie Studenckim „Panopticum”. Członkowie KNEM uczestniczą w wielu konferencjach naukowych, warsztatach i wizytach studyjnych w kraju i za granicą. Włączają się także w pomoc charytatywną w środowisku lokalnym Cieszyna i okolic.

Członkowie KNEM słyną z wielu pomysłów na konferencje, których różnorodna tematyka porusza problemy związane z międzykulturowością, tolerancją, niepełnosprawnością, wychowaniem i edukacją młodego człowieka. Niemalże wszystkie konferencje cieszą się dużym zainteresowaniem nie tylko ze strony studentów naszej uczelni, ale również zaproszonych prelegentów spoza Uniwersytetu. Wśród organizowane przez studentów konferencje wymieniłem cykl Międzynarodowych Konferencji Naukowych *Pytania o inność – Inny w moich oczach*, *Ja w oczach Innego*, Ogólnopolskie Konferencje Naukowe *Bajka i baśń – udział w rozwoju dziecka* czy Międzynarodowe Konferencje Naukowe *Poznajmy Innego*.

Nie sposób pominąć projektu polskoliteńskiego *Trudne rozmowy o Czesławie Miłoszu – tolerancja, dialog, partnerska współpraca* realizowanego w ramach Polsko-Liteńskiego Funduszu Wymiany Młodzieży. Warto również wspomnieć o konferencji *Dziadkowie i ich rola w wychowaniu młodego pokolenia* czy spotkaniu naukowym *Idee na przekór schematom, czyli myślenie lateralne*. Ponadto członkowie Koła zorganizowali konferencję naukową na temat Janusza Korczaka oraz współorganizowali

konferencję dotyczącą osób z autyzmem i zespołem Aspergera. Niemal wszystkim organizowanym konferencjom i realizowanym projektom towarzyszyły warsztaty dla studentów oraz młodzieży szkół średnich.

Członkowie Koła angażowali się również w działalność charytatywną oraz akcje honorowego krwiodawstwa. „Wampiriady” organizowane przez Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Katowicach we współpracy z Kołem organizowane są od 2012 roku. Wydarzeniu towarzyszy wiele imprez dodatkowych, których celem jest wynagrodzenie wszystkich krwiodawców oraz zachęcenie innych do oddania krwi.

Studenci nie zapominają również o Międzynarodowym Dniu Osób Niepełnosprawnych, w ramach którego przez wiele lat organizowali warsztaty *Święta z szyszką w tle*. Podczas tego wydarzenia na naszym Wydziale gościły osoby z różnych placówek, m.in.: z Ustronia, Cieszyna, Drogomyśla, Rybnika, Pszczyny, Sosnowca, a także z Czech.

Koło Naukowe Edukacji Międzykulturowej słynie także z corocznie organizowanych Międzynarodowych Dni Frankofonii.

Z okazji 50-lecia ośrodka akademickiego w Cieszynie poprosiłam Pana Profesora o kilka refleksji.

Panie Profesorze, jakie były okoliczności podjęcia przez Pana pracy w Filii UŚ w Cieszynie?

Pracę w Cieszynie podjąłem w związku ze staraniami Województwa Bielskiego o przejęcie opieki nad Filią przez Uniwersytet Jagielloński. Wówczas, rektorem UJ był prof. Mieczysław Hess, a prorektorem - prof. Andrzej Pilch (obaj mający ściśle związki z Ziemią Cieszyńską). Zostały wszczęte rozmowy między wojewodą a UJ. Wojewodę reprezentował Dyrektor Wydziału Urzędu Wojewódzkiego, mgr inż. Zbigniew Gąszczyk. Przy daleko idącej pomocy i wsparcia ze strony UJ, dostałem propozycję pracy, która rozwiązywała w tamtym czasie moje problemy mieszkaniowe, gdyż do użytku był przygotowywany trzeci budynek profesorski. Przez rok zamieszkałem w DSN-ie, naprzeciwko tego budującego się domu. To, co było ciekawe – do rozmów na temat mojego zatrudnienia włączył się ówczesny Rektor UŚ w Katowicach, prof. Sędzimir Klimaszewski. Województwo Bielskie chciało mieć uczelnię wyższą. Odbyło się mnóstwo spotkań w tej sprawie. Miałem coraz lepsze kontakty z UŚ i wojewodą bielskim. Z kolei moje dotychczasowe kontakty z UJ oraz, wcześniejsze z UŚ, odświeżyły się i stworzyły bardzo dobre relacje. Były bardzo cenne szczególnie w pierwszych dwóch latach pracy, zarówno pod względem naukowym, jak i dydaktycznym. To procentowało na kolejne lata.

Które lata Pana pracy w Filii wspomina Pan Profesor jako szczególnie interesujące i ważne dla rozwoju Filii?

Tych lat bardzo ważnych było wiele. Moja wypowiedź obejmuje tylko niektóre lata, ilustrujące zdarzenia. Ideą, która nam przyświecała od początku, było wszystko robić, aby kadra Filii była budowana z osób związanych z Ziemią Cieszyńską. Cieszyn okazał się bardzo ważnym ośrodkiem kultury śląskiej dla Katowic i Bielska. W latach 80., bardzo trudnych, udało się otrzymać w jednym roku dwanaście etatów dla asystentów i adiunktów. To było bardzo ważne. Ta sytuacja wyrażała się poprzez liczbę studentów i kierunków. Asystentury i adiunktury procentowały w habilitacjach i profesurach w latach późniejszych.

Jeżeli jest ośrodek silny, to prowadzi działalność naukową, tzn. coś organizując, żeby zapraszać jak największą grupę profesorów. Na przykład była taka piękna tradycja z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jeszcze przed wojną prof. Szczepański był związany z socjologią poznańską na tyle, że prof. Znaniecki przyjeżdżał spędzać część urlopu w Cieszynie. Już od połowy lat 70. miałem bardzo dobre kontakty z UAM. Przykładem bardzo dobrej współpracy mogą być Tatrzańskie Seminaria Naukowe na czele z prof. Kazimierzem Denkiem, integrujące różne środowiska akademickie. Duża grupa naszych pracowników uczestniczyła w tych seminariach. Można było rozmawiać m.in. na górskich szlakach. Brałem w tym udział jako uczestnik, prorektor, a potem jako dyrektor Instytutu Pedagogiki – dwadzieścia lat pod rząd bez żadnej przerwy. Takich ośrodków, z którymi współpracowali nasi pracownicy było więcej, praktycznie z całej Polski.

Dużo satysfakcji, dużo radości przynosiły naukowe spotkania na Filii organizowane przez Filię czy przez Instytut Pedagogiki. Były wysoko oceniane przez uczestników. W latach 80. i 90. rozwijała się także międzynarodowa współpraca z uczelniami: w Ostrawie (Czechy), Grazu i Wiedniu (Austria), Frankfurcie (NRD), Weingarten (RFN), Sárospatak (Węgry). Miałem znakomitą współpracę z plastykami i muzykami. Bardzo ważną rolę odegrała w tamtych latach prof. Mirosława Jurczyńska i prof. Jadwiga Warchoł. Dzięki ich pracy zorganizowano Alliance Francaise. Wszystkie działania związane z rozbudową Filii były możliwe dzięki dużemu wsparciu ze strony całego społeczeństwa Cieszyna, cieszyńskich zakładów pracy i instytucji. Rodziła się taka dobra sława.

Był taki rok, kiedy zgłosiło się ponad tysiąc kandydatów na studia magisterskie. Nauczyciele zostali zobligowani do posiadania kwalifikacji nauczycielskich na poziomie magisterskim. Filia znalazła się w bardzo trudnej sytuacji, gdyż należało zabezpieczyć najlepsze warunki kadrowe. Wtedy zaowocowała bliska współpraca z wszystkimi ośrodkami akademickimi w Polsce. Do pomocy (na zaproszenie Instytutu Pedagogiki) zgłosiło się w tamtych trudnych latach (początkowych 90.) kilkunastu profesorów z uznanych uczelni polskich! Problem organizacji studiów dla tak licznej grupy studentów dotyczył wszystkich pracowników Filii, którzy spotkali się z wieloma niespotykanymi dotąd trudnościami, takimi jak np. duże obciążenie godzinowe, brakiem odpowiednio dużych sal wykładowych, brakiem lokali noclegowych dla studentów. Do rozwiązania takich problemów pracownicy byli przygotowani. Podzieliliśmy tę liczną grupę studentów na dwie grupy, co nie znaczy, że aula starczała na ich przyjęcie. Studenci zasiadali wszędzie – na krzesłach, schodach, we foyer (przy odbiornikach telewizyjnych). A potem, gdy oddaliśmy do użytku halę sportową, można było tam organizować wykłady. Pamiętam, jak powitałem i przedstawiłem profesora Tadeusza Lewowickiego, który wygłosił

Działalność koła ZEW

Studia to czas, kiedy młodzi ludzie mają szansę na coś więcej niż tylko uczenie się. To czas, aby wykazywać się swoją kreatywnością, poznawać nowych ludzi, doświadczać nowych przeżyć, zmierzać się z różnymi zadaniami oraz każdego dnia podwyższać swoją poprzeczkę i dążyć do swego upragnionego celu. Takie wartości można przypisać do członków koła ZEW. Czym jest koło ZEW? Jest to **Studenckie Koło Naukowe Zintegrowanej Edukacji Wczesnoszkolnej**. Zawiązało się w 2009 roku. Opiekunami koła są dr hab. Beata Oelszlaeger-Kosturek, prof. UŚ oraz mgr Anna Gawel-Mirocha. 16.03.2021 roku odbyły się wybory do Rady Koła ZEW. Przewodniczącą Rady została Paulina Wybraniec, zastępcą przewodniczącej – Karoliną Czubała, sekretarzem – Anna Bocek. Na koncie koła można wymienić zorganizowanie takich działań, jak np.: pomoc w organizacji Ogólnopolskiej Konferencji

swój pierwszy wykład w właśnie w hali sportowej. Pracownicy bardzo rzetelnie przygotowali się do zajęć. Udostępniali studentom materiały. Studia dzienne i te niesamowite studia zaoczne były chwalone za organizację. Mogły być organizowane dzięki niezwykle zorganizowanej osobie - pani Grażynie Matloch. Zarówno studenci, jak i pracownicy wysoko oceniali jej pracę związaną z całą organizacją zajęć dydaktycznych.

W całości to stworzyło warunki, żeby pracownicy mogli szukać, rozpoznawać warunki pracy naukowej i dydaktycznej. Była to duża grupa. Takie zjawisko zaistniało i trwa. Chodziło o to, aby przyciągnąć ludzi do Cieszyna i tu się kształcili. Cieszyć się i życzyć, aby dalej tak było.

Jak z perspektywy czasu ocenia Pan Profesor współpracę ze studentami?

Bardzo liczyły się opinie studentów. W latach 80. i 90. cieszyńskie środowisko studenckie tętniło życiem w całej rozciągłości – odnośnie studentów studiujących w Instytucie Pedagogiki, ale i Instytucie Plastyki (liczne wernisaże, w tym wernisaże organizowane przez studentów w akademikach) i Instytucie Muzyki (wiele zespołów muzycznych). Wielką powinnością każdego studenta były zajęcia fakultatywne. Bardzo wysoki procent brał udział w tych zajęciach.

W tamtym czasie (1990) został zorganizowany strajk przez studentów. Odbyły się spotkania z przedstawicielami studentów, w tym spotkanie w wypełnionej po brzegi auli. W wyniku licznych wypowiedzi uznano, że ten strajk ma charakter nie – żądający, tylko solidaryzujący ze studentami w Katowicach, to znaczy, że studenci nie mieli uwag co do dotychczasowej działalności, współpracy i pracy Filii.

Dziękuję za rozmowę.

Rozmawiała: Beata Oelszlaeger-Kosturek

Cieszyńskie Naukowe Forum Studenckie (CNFS)

To inicjatywa wydawnicza pracowników i studentów Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w latach 2015-2020. Nawiązuje do wielowiekowych cieszyńskich tradycji kształceniowych i publikacyjnych. Prace zbiorowe ukazujące się w serii stanowią forum prezentacji i wymiany myśli przyszłych i początkujących pedagogów, animatorów, etnologów, przyczyniają się do aktywizacji naukowej, organizacyjnej i społecznej środowiska studenckiego i zainteresowania młodej kadry podejmowaniem badań naukowych. Poszczególne tomy serii wydawniczej prezentują i upowszechniają autorski dorobek żaków. Seria obejmuje swą tematyką obszar nauk społecznych i humanistycznych, stwarza pole do namysłu nad współczesnymi zjawiskami edukacyjnymi, społecznymi, kulturowymi, psychologicznymi, ekonomicznymi i politologicznymi. Autorzy poszczególnych tekstów, studenci, doktoranci i absolwenci podejmują próby ukazania związków teorii naukowych ze współczesną praktyką (społeczną, edukacyjną, kulturalną), rozpoznają nowe tropy kulturowe, budują krytyczny ogląd i perspektywę obrazu świata i życia społecznego. Publikacje gromadzą artykuły naukowe, komunikaty z badań, sprawozdania z konferencji, recenzje prac naukowych oraz materiały pomocnicze dla studentów. Prezentują także doświadczenia krajowe i zagraniczne studentów oraz ukazują działalność studencką. Prace skierowane są głównie obecnych, przyszłych i początkujących pedagogów, ale także psychologów, socjologów, filozofów, badaczy kultury oraz osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki oświatowej i społecznej.

Redaktorem naczelnym serii była prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta. Redaktorami naukowymi poszczególnych tomów byli pracownicy naukowcy związani z działającymi na terenie cieszyńskiego Wydziału kołami naukowymi: prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta, dr Aleksandra Gancarz (Studenckie Koło Naukowe Edukacji Międzykulturowej); dr hab. Beata Oelszlaeger-Kosturek, prof. UŚ (Studenckie Koło Naukowe Zintegrowanej Edukacji Wczesnoszkolnej); mgr Anna Wojtas-Rduch (Koło Naukowe Pedagogów). Autorem logo serii jest Ewelina Rivillo.

Zespoły redakcyjne zmieniały się w zależności od problematyki tomu. W ich składzie zawsze obecni byli studenci, przedstawiciele samorządu studenckiego.

Zespół redakcyjny w 2015 roku tworzyli: Alina Szczurek-Boruta (redaktor naukowy), Aleksandra

Naukowej z Udziałem Gości Zagranicznych nt. *Dziecko w świecie... Wokół pedagogiki współbycia. Jubileusz 15-lecia serii wydawniczej „Nauczyciele-Nauczycielom”* (2011), pomoc w organizacji Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z udziałem gości zagranicznych pt.: *Edukacja małego dziecka. Szanse i zagrożenia* (2011) – konferencji zorganizowanych przez Zakład Dydaktyki i Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przed-szkolnej; przekazanie 45 jednakowych paczek świątecznych Stowarzyszeniu Pomocy Wzajemnej „BYĆ RAZEM”, działającemu przy ul. Ks. Janusza 3 w Cieszynie, zorganizowanie Studenckiej Konferencji Naukowej nt. *Wokół pedagogiki dzieciństwa. Specyficzne potrzeby edukacyjne dzieci w młodszym wieku szkolnym* (2012 rok).

Obecnie, w czasie pandemii COVID-19, członkinie koła ZEW działają spotykając się zdalnie. Na najbliższy rok działalności członkinie zaplanowały wiele różnych zadań, w tym na przykład przygotowywanie i udostępnianie różnych materiałów na portalach społecznościowych. Jest to nowa forma, z jaką muszą się zmierzyć. Nie postrzegają jednak tej formy aktywności jako przeszkody, wręcz przeciwnie, mają głowy pełne nowych pomysłów, które z pewnością uda się im zrealizować.

SERIA CNFS

W serii CNFS ukazały się w latach 2015-2020 cztery tomy:

1. „Cieszyńskie Naukowe Forum Studenckie” Tom 1, Między teorią a praktyką, red. A. Szczurek-Boruta, Katowice 2015, UŚ. ISSN 0208-6336, ISBN 978-83-8012-422-6 (wersja drukowana), ss. 169, ISBN 978-83-8012-423-3 (wersja elektroniczna).
2. Cieszyńskie Naukowe Forum Studenckie. Tom 2. Wielokulturowość – doświadczanie Innego. Red. A. Gancarz, Katowice 2016, UŚ. ISSN 0208-6336, ISBN 978-83-226-3057-0
3. „Cieszyńskie Naukowe Forum Studenckie” Tom 3, Nauczyciel-wychowawca-opiekun, Red. B. Oelszlaeger-Kosturek, Katowice 2018, UŚ. ISSN 0208-6336, ISBN 978-83-8012-422-6 (wersja drukowana), ss. 169, ISBN 978-83-8012-423-3 (wersja elektroniczna)
4. Cieszyńskie Naukowe Forum Studenckie, Tom 4, Przestrzeń i odmienność – pasje i zaangażowanie młodych pedagogów specjalnych Red. Anna Wojtas-Rduch Katowice 2020, Wyd. UŚ, ss. 134. ISBN 978-83-226-3877-4

Studenckie Koło Naukowe Etnologów

działa od zaistnienia kierunku studiów etnologicznych w cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego, czyli od drugiej połowy lat dwudziestych XX wieku. Koło posiada swoją prostą strukturę składającą się z opiekuna, którego funkcję pełni nauczyciel akademicki, obecnie **dr Grzegorz Błahut** oraz przewodniczącego i jego zastępcy, które to funkcje pełnione są zawsze przez studentki lub studentów. Obecnie są to **Iulia Lavrishcheva** oraz **Julia Cierlacyk**.

Aktywność Koła to nie tylko pogłębianie wiedzy i rozwijanie nauki ale również partycypacja w kulturze i siłą rzeczy życie towarzyskie. Tego typu spotkania na żywo w dobie masowej komunikacji zapośredniczonej w sieci nabierają coraz większej wartości. Dobrym tego przykładem może być wykonany w roku akademickim 2018/2019 wspólny remont salki 106 „za aulą”, którą studenci z koła otrzymali do swojej dyspozycji od władz Uczelni. Zdrapywanie starej farby, gipsowanie i malowanie, wreszcie urządzenie tego pomieszczenia na nowo i uroczyste otwarcie po remoncie było okazją do integracji. To samo dało się odczuć kiedy z inicjatywy jednej ze studentek – Iulii Lavrishchevy, zorganizowano kurs tańca szkockiego.

W ostatnich latach udało się także urzeczywistnić kilka poważniejszych przedsięwzięć. Należy do nich maraton pisania listów w ramach akcji organizowanej przez Amnesty International. Jest to akcja wspomagająca działania na rzecz obrony praw człowieka, w którą udało się zaangażować szerszą społeczność akademicką naszego Wydziału. Podobnie było też z ręcznym wykonywaniem zabawek dla dzieci uchodźców. W 2018 roku, z inicjatywy dra Grzegorz Błahuta zapoczątkowano cykliczną imprezę o nazwie CiAFO, czyli Cieszyński Akademicki Festiwal Obieżyświatów. Chcielibyśmy rozwinąć te spotkania w przyszłości do wydarzenia o szerszym zasięgu i uczynić z niego coś w rodzaju rozpoznawalnej firmowej marki, kojarzonej właśnie z cieszyńską etnologią.

Działalność naukowa naszego koła koncentrowała się w ostatnim czasie na przestrzeniach i wyobrażeniach przestrzeni. Z badań jakie przeprowadzili w tym zakresie Kamil Cieślak, Nikola Dąbrowska, Iuliia Lavrishcheva wynika, że w Cieszynie, w okresie przed pandemią, dość wyraźnie utrzymywała się wciąż granica mentalna, mimo rzeczywistego zniesienia tej granicy

Gancarz, Kuba Moczyróg (sekretarze redakcji), Anna Studenska (redakcja językowa angielska). Zespół redakcyjny w 2016 roku tworzyli: Aleksandra Gancarz (redaktor naukowy, sekretarz redakcji), Wojciech Kadłubiec (sekretarz redakcji) Anna Studenska (redakcja językowa angielska). Zespół redakcyjny w 2018 roku tworzyli: Beata Oelszlaeger-Kosturek (redaktor naukowy), Aleksandra Gancarz, Magdalena Stokłosa (sekretarze redakcji), Anna Studenska, Sylwia Worach (redakcja językowa — język angielski).

Pamiątkowe zdjęcie zespołu Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej

Emerytowani Profesorowie Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej

Prof. dr hab. Irena Bukowska-Floreńska, etnolog/antropolog kulturowy, dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ w latach 1995-2008. W czasie swoich badań nad funkcją tradycji w społeczeństwie nowoczesnym poddawała analizie różne aspekty dziedzictwa kulturowego społeczności industrialnych Górnego Śląska. Zajmowała ją także problematyka z zakresu antropologii miasta i ekologii kulturowej. Dorobek naukowy Prof. I. Bukowskiej-Floreńskiej dotyczy kulturowych uwarunkowań tożsamości regionalnej, systemu wartości, rodziny, religijności, postaw twórczych i aktywności kulturalnej, zagadnień pogranicza kulturowego, degradacji środowiska kulturowego i społecznego, dynamiki przemian społeczności przemysłowych, a także analizy stanu, potrzeb i perspektyw etnologicznych badań śląskoznawczych. Zasadą Prof. I. Bukowskiej-Floreńskiej było uruchomienie w roku 1995 kierunku etnologia (później etnologia i antropologia kulturowa) na UŚ. W 1997 roku z jej inicjatywy powstało czasopismo naukowe firmowane przez Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej „Studia Etnologiczne i Antropologiczne”, którego była wieloletnim redaktorem naczelnym. Opublikowała m.in. *Społeczno-kulturowe funkcje tradycji w społecznościach industrialnych Górnego Śląska (1987)*, *Twórczość plastyczna w środowiskach robotniczych Górnego Śląska (1987)*, *Rodzina na Górnym Śląsku (2007)*.

dr hab. prof. UŚ Zygmunt Kłodnicki, etnolog/antropolog kulturowy, zatrudniony w roku 1987 na stanowisku profesora UŚ, kierował Zakładem Edukacji Regionalnej i Dziedzictwa Kulturowego, w latach 2008-2011 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ. Jego zasadnicze zainteresowania badawcze koncentrowały się na zróżnicowaniu kulturowym Polski i środkowej Europy oraz jego przyczynach, a także metodologii, zwłaszcza na metodach etnogeograficznej i retrogresywnej. Prof. Z. Kłodnicki stworzył w Cieszynie, przeniesioną z Wrocławia, pracownię Polskiego Atlasu Etnograficznego i skupił wokół niego grupę naukowców koncentrujących swe dociekania na polskiej kulturze tradycyjnej i jej przemianach oraz rozwijaniu badań atlasowych. Prof. Z. Kłodnicki publikuje zarówno opracowania związane z komentowaniem materiału atlasowego, jak i syntezę, udowadniając niezbywalną wartość tego materiału, bądź opracowania atlasowe. Jest autorem wielu artykułów oraz opracowań zwartych i redakcji: *Tradycyjne rybołówstwo śródlądowe w Polsce (1992)*, współautorem „Polskiego Atlasu Etnograficznego” i Etnologisches Atlas Europas, redaktorem większości tomów „Komentarzy do Polskiego Atlasu Etnograficznego”, założycielem serii „Dziedzictwo kulturowe” (PTL), współautorem założeń programowych „Dziedzictwo kulturowe w regionie” (MEN 1995).

Prof. zw. dr hab. Karol Daniel Kadłubiec, etnograf, folklorysta i etnolingwista, w latach 1995-2005 związany z cieszyńskim ośrodkiem etnologicznym Uniwersytetu Śląskiego gdzie kierował utworzoną przez siebie Katedrą Folklorystki Ogólnej i Stosowanej. Prof. K. D. Kadłubiec

wydatnie przyczynił się do powstania kierunku etnologia, w ramach którego folklorystyka zajmowała ważną i cenioną w skali całej Polski pozycję. Jego dorobek naukowy obejmuje problematykę z zakresu ekologii i kontekstów folkloru, narratorów ludowych i ich sztuki, semiotyki i poetyki prozy ludowej, anonimowej twórczości słownej dzieci, typologii kultur ludowych pogranicza, związków interetnicznych pogranicza. Wydał m.in. książki: *Gawędziarz cieszyński Józef Jeżowicz* (1973), *Uwarunkowania cieszyńskiej kultury ludowej* (Czeski Cieszyn 1987), *Raz, dwa, trzy, wychodź ty! Twórczość słowna polskich dzieci z Zaolzia* (1993), *Cieszyńsko-zaolziańska polszczyzna* (1994), *W cieszyńskim maceczniku* (2015).

Prof. zw. dr hab. Alojzy Kopoczek, etnomuzykolog, instrumentolog, stanowił istotne oparcie merytoryczne dla kierunku etnologia w latach 1995-2004. Ośrodek cieszyński, jako jedyny w Polsce posiadał wówczas specjalizację w ramach której prowadzono badania nad folklorem muzycznym i instrumentarium ludowym. W swych dociekaniach naukowych Prof. A. Kopoczek skupił się na ludowej kulturze muzycznej Karpat, Beskidu Śląskiego i Żywieckiego ze szczególnym uwzględnieniem instrumentarium ludowego. Wypracował własną wzorcową strategię badawczą, łącząc orientację historyczno-geograficzną z nachyleniem komparatystycznym i funkcjonalnym. Jego opracowania – zawierające systematyczne opisy instrumentów, ich typologię, zasięg występowania – opierają się na tezie, że instrumentarium ludowe umożliwiając twórcze i odtwórcze uprawianie muzyki jako twórczości ludowej jest ciągle żywym zjawiskiem kulturowym. Jest autorem monografii: *Instrumenty muzyczne Beskidu Śląskiego i Żywieckiego: aerofony proste i ich repertuar* (1984), *Ludowe narzędzia muzyczne z ceramiki na ziemiach polskich* (1989), *Ludowe instrumenty muzyczne polskiego obszaru karpackiego: instrumenty dęte* (1996).

Prof. zw. dr hab. Ryszard Kantor, etnolog/antropolog kulturowy, pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ w latach 1996-2006. Nurt jego zainteresowań w głównej mierze dotyczy etnologii Polski, problematyki migracji, reemigracji oraz ich skutków społeczno-kulturowych, zagadnień regionalistycznych, miasta i jego kultury oraz szeroko rozumianych badań nad ludyżmem. Prof. R. Kantor poprzez swoje przedsięwzięcia naukowe i organizacyjne wymiennie wzbogacił program studiów na kierunku etnologia oraz problematykę badawczą cieszyńskiego ośrodka o wątek antropologicznych zainteresowań zabawą. Zainteresowania Prof. R. Kantora znalazły odbicie w licznych publikacjach, w tym książkach: *Recepcja i funkcje plastycznej twórczości ludowej na Polskiej Orawie w drugiej połowie XIX i XX wieku* (1980), *Ubiór, strój, kostium. Funkcje odzienia w tradycyjnej społeczności wiejskiej w XIX i w początkach XX wieku na obszarze Polski* (1982), *Między Zaborowem a Chicago. Kulturowe konsekwencje istnienia zbiorowości imigrantów z parafii zaborowskiej w Chicago i jej kontaktów z rodzinnymi wsiami* (1990), *Poważnie i na niby. Szkice o zabawach i zabawkach* (2003), *Zabawa w dobie społeczeństwa konsumpcyjnego. Szkice o ludyżmie, ludyżności i powadze a w istocie o jej braku* (2013).

Prof. zw. dr hab. Halina Rusek, socjolog kultury i antropolog kulturowy, związana z Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej od 1995 roku, kierowała Zakładem Antropologii Pogranicza i Społeczności Lokalnych a później Zakładem Teorii i Badań Antropologicznych, w latach 2013-2016 była dyrektorem Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej. Zajmuje się badaniem procesów społeczno-kulturowych zachodzących na szeroko pojmowanych pograniczach, a szczególnie na pograniczu polsko-czeskim na Śląsku Cieszyńskim. Poszukuje też odpowiedzi na kwestie mieszczące się w ramach socjologii religii, a dotyczące związku religii z tożsamością etniczno-kulturową pogranicza. Efektem tych zainteresowań są monografie: *Kulturowe wzory życia polskich rodzin na Zaolziu a asymilacja: studium socjologiczne* (1997), *Religia i polskość na Zaolziu* (2002) a także *Koleżanki z Birkenau: esej o pamiętaniu* (2019).

Obecni Pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej

Maciej Kurcz (ur. 1977), antropolog kulturowy, dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ w Katowicach (w latach 2016-2019), zastępca dyrektora w Instytucie Nauk o Kulturze UŚ w Katowicach (od 2019). Specjalizuje się w problematyce przemian kulturowych we współczesnej Afryce zarówno w aspekcie tradycyjnych społeczności wiejskich, jak i środowisk miejskich tego obszaru.

Agnieszka Pięńczak (ur. 1978), etnolog, dyrektor kierunków: animacja społeczno-kulturalna z edukacją kulturalną, sdukacja kulturalna, etnologia i antropologia kulturowa w cieszyńskim Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji (od 2019 r.). Jej zainteresowania badawcze dotyczą głównie dziedzictwa kulturowego wsi polskiej (gł. obrzędowość narodzinowa, wierzenia ludowe

wiele lat temu. Wyniki tych badań były prezentowane na studenckiej konferencji naukowej w Nitrze (Słowacja) w listopadzie 2019 roku podczas ósmej edycji międzynarodowych spotkań „Ethnology Without Borders”. Warto w tym miejscu wspomnieć, że w 2012 roku pierwsze tego typu spotkanie etnologów i etnologów z Polski, Czech, Słowacji i Węgier zostało zorganizowane właśnie w Cieszynie, przy dużym zaangażowaniu studentek i studentów z Koła Naukowego Etnologów.

Studenci z koła mają także na swoim koncie dwukrotny udział w Śląskim Festiwalu Nauki. Podczas trzeciej edycji tego festiwalu, w 2019 roku pod tytułem: „MASKA-rada.

Energia dobrej zabawy, magii i sztuki”, prezentowali temat masek wystawiając głównie oryginalne indiańskie maski obrzędowe, stanowiące niezwykle cenny podarunek dla naszego cieszyńskiego Instytutu od misjonarza Józefa Niesyto. Z kolei podczas czwartej edycji Śląskiego Festiwalu Nauki w Katowicach, w styczniu 2020 roku zorganizowali interaktywne stanowisko pokazowe pod tytułem *Pająki, łańcuchy, matriszki...o fraktalach na ludowo*.

Wartościowym poznawczo przedsięwzięciem była też zorganizowana w czerwcu 2019 roku wycieczka do Mysłowic. Dzięki uprzejmości dyrektorki miejscowego muzeum oraz zaangażowaniu dra Grzegorza Odoja udało się zwiedzić i obejrzyć z bliska niezwykle interesujące historyczne miejsca związane z tzw. „Trójkątem Trzech Cesarzy”. Pandemia pokrzyżowała wiele naszych planów. Obserwujemy to wszystko, co do niedawna było na wyciągnięcie ręki z domowego zacisza, przez taflę monitora. Mamy nadzieję, że kiedy stanie się ona wspomnieniem albo przynajmniej kiedy będziemy znów mogli spotkać się na żywo i wychodzić w teren do ludzi, to ruszymy z podwójną siłą.

CZYWIECIE, ŻE...

...w latach 70-tych, w akademiku UŚKA istniała rozgłośnia radiowa „Helikon”. Nie było przecież Spotify, ani komórek, ani komputerów. Radio- wąż spełniał funkcję studenckiej radiostacji – grał fajną muzykę, ale także podawał wiadomości, były wywiady, a nawet spotkania z poezją, które prowadził Ryszard Sypniewski – dziś utytułowany aktor Teatru Lalek „Banialuka”, wtedy – student PPKO. Na przeciwko klubu „Panopticum” znajdowało się całkiem niezłe wyposażone studio radiowe.

M. Popkova 1 miejsce w konkursie *In memoriam O. Kolberga* (z prac „Dechy” i „Kuranta”, ISP)

Ekologia kulturowa - specjalność na kierunku etnologia (II stopień)

Ekologia kulturowa – projekt realizowany w Uniwersytecie Śląskim w latach 2015-2016, którego celem było utworzenie specjalności na kierunku etnologia, studia II stopnia. Projekt został sfinansowany ze środków funduszy norweskich i funduszy EOG, pochodzących z Islandii, Lichtensteinu i Norwegii oraz środków krajowych.

(Nr projektu: FSS/2014/HEI/W/0075, czas realizacji: 01/01/2015 - 31/05/2016, kwota dofinansowania: 80 999,76 Euro)

Projekt był odpowiedzią na wzrastające zapotrzebowanie na specjalistów posiadających umiejętność wdrażania dobrych praktyk w zakresie ekologii kulturowej. Specjalność ukazuje, w jaki sposób człowiek wpływa na środowisko naturalne, oraz jakie są tego kulturowe konsekwencje. Ludzie zaspokajając swoje potrzeby od zawsze wykorzystywali zasoby naturalne. Jednak obecnie czerpanie z tych źródeł osiągnęło nieznane wcześniej rozmiary. Specjalność uzupełnia aktualną ofertę dydaktyczną Uniwersytetu Śląskiego oraz przyczynia się do podniesienia poziomu świadomości i edukacji w zakresie zrównoważonego rozwoju. Realizacja projektu umożliwiła m.in.: przygotowanie innowacyjnej oferty edukacyjnej dla absolwentów studiów pierwszego stopnia, opracowanie 10 modułów w formie zajęć e-learningowych, zorganizowanie warsztatów i spotkań z ekspertami na terenie Beskidu Śląskiego oraz Górnego Śląska, realizację zajęć dydaktycznych, zorganizowanie konferencji podsumowującej projekt oraz opracowanie publikacji opisującej przykłady dobrych praktyk z zakresu ekologii kulturowej w języku polskim i angielskim.

i zagadnienia demonologiczne), możliwości wykorzystywania w celach porównawczych materiałów źródłowych i popularyzacji Polskiego Atlasu Etnograficznego oraz digitalizacji zbiorów archiwalnych. Obecnie realizuje grant naukowy pt. *Polski Atlas Etnograficzny – opracowanie naukowe, elektroniczny katalog danych, publikacja zasobów w sieci Internet, etap II* (2020-2024).

Anna Drożdż (ur. 1978), etnolożka i antropolożka kulturowa, zastępca dyrektora Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ w Katowicach (w latach 2016-2019). Specjalizuje się w problematyce związanej z dziedzictwem kulturowym i kulturą tradycyjną (w szczególności obszarów wiejskich) oraz nowymi możliwościami wykorzystania i interpretowania materiałów źródłowych zgromadzonych w ramach Polskiego Atlasu Etnograficznego.

Grzegorz Odoj, etnolog/antropolog kulturowy i pedagog, zastępca dyrektora Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ w latach 2003-2016. Nurt jego zainteresowań to antropologia miasta, współczesne zjawiska społeczno-kulturowe ze szczególnym uwzględnieniem Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, tożsamość kulturowa społeczności małomiasteczkowych, edukacja regionalna i wielokulturowa oraz problemy integracji społecznej osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Kinga Czerwińska (ur. 1975) – antropolożka kultury; profesor w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; (w latach 2016-2019) prodziekan ds. promocji i współpracy ze środowiskiem lokalnym Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ.; (w latach 2019-2020) prodziekan ds. rozwoju, promocji i współpracy z otoczeniem Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji UŚ. Zainteresowania naukowe koncentruje wokół antropologii sztuki, sztuki ludowej, w tym stroju ludowego. Obecnie prowadzi badania nad rolą dziedzictwa w kulturze współczesnej.

Katarzyna Marcol (ur. 1975), antropolożka kultury i folklorystka, prodziekan ds. promocji i współpracy ze środowiskiem lokalnym Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego (w latach 2012–2016). Zainteresowania naukowe oscylują wokół zależności między językiem, kulturą i identyfikacją; prowadzi badania nad wpływem języka na konstruowanie obrazu świata, a także nad transmisją tekstów kultury w społecznościach wieloetnicznych, zwłaszcza na Śląsku Cieszyńskim i w serbskim Banacie.

Grzegorz Studnicki (ur. 1976), antropolog kulturowy. Specjalizuje się we współczesnych sposobach wykorzystania lokalnych tradycji oraz dziedzictwa w kontekście wytwarzania oraz podtrzymywania tożsamości zbiorowych (ze szczególnym uwzględnieniem Śląska Cieszyńskiego).

Magdalena Szalbot (ur. 1976), etnolożka, pracownik naukowo-dydaktyczny na Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze. Członkini Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Oddział w Cieszynie, Polskiego Towarzystwa Badania Gier oraz redakcji czasopisma "Studia Etnologiczne i Antropologiczne". Działalność naukowo-badawcza dotyczy problematyki ludyzmu, antropologii miasta, etniczności, migracji, pogranicza i wielokulturowości.

Grzegorz Błahut (ur. 1974), etnolog, antropolog kulturowy, a także absolwent uzupełniających studiów pedagogicznych. Adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jego zainteresowania badawcze obejmują antropologię miasta, antropologię wizualną oraz wyobrażenia i semiotykę przestrzeni. Zajmuje się także edukacją antropologiczną i międzykulturową adresowaną do młodzieży szkolnej.

Ewa Kozik (ur. 1995), antropolożka kulturowa, religioznawczyni i badaczka terenowa. Od 2019 roku doktorantka w Szkole Doktorskiej w Uniwersytecie Śląskim. Zajmuje się analizą mitów współczesnych z perspektywy socjologii wiedzy i antropologii filozoficznej. Interesuje się problematyką percepcji kultur bliskowschodnich oraz kultur Azji Południowo-Wschodniej.

Magdalena Gawor – pracownik sekretariatu IEiAK od 1998.

Pracownicy i współpracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ w latach 1995-2021

Dyrekcja Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UŚ

Prof. dr hab. Irena Bukowska-Floreńska – dyrektor IEiAK w latach 1995–2008

Dr hab. prof. UŚ Zygmunt Kłodnicki – dyrektor IEiAK w latach 2008–2011

Prof. zw. dr hab. Halina Rusek – dyrektor IEiAK w latach 2013–2016

Dr hab. prof. UŚ Maciej Kurcz – dyrektor IEiAK w latach 2016–2019

Dr hab. prof. UŚ Agnieszka Pieńczak – dyrektor Kierunku Etnologia i Antropologia Kulturowa od roku 2019

Dr prof. UŚ Grzegorz Odoj – zastępca dyrektora IEiAK w latach 2003–2016.

Dr hab. prof. UŚ Anna Drożdż – zastępca dyrektora IEiAK w latach 2016–2019

Prof. zw. dr hab. Karol Daniel Kadłubiec, prof. zw. dr hab. Alojzy Kopoczek, prof. zw. dr hab. Wiesława Korzeniowska, prof. zw. dr hab. Krystyna Turek, dr hab. prof. UŚ Joachim Liszka, dr Janusz Kamocki, dr Lucjan Buchalik, mgr Małgorzata Kiereś, mgr Renata Bandarewicz, mgr Bernadetta Turno, mgr Mariusz Makowski, dr Irena Bogocz, mgr Bogusława Najder, mgr Andrzej Peć, prof. zw. dr hab. Ryszard Kantor, ks. prof. dr hab. Józef Budniak, ks. dr Karol Mozor, dr Jacek Grzywa, dr Alicja Kujawska, dr hab. prof. UŚ Stanisław Węglarz, dr hab. prof. UŚ Kinga Czerwińska, mgr Sylwia Żwak, dr Renata Hołda, dr Eugeniusz Foltyn, prof. zw. dr hab. Janusz Maciuszko, prof. dr hab. Tadeusz Paleczny, prof. dr hab. Ryszard Vorbrich, prof. dr hab. Jolanta Bauman-Szulakowska, dr hab. prof. UŚ Jan Kajfosz, mgr Janusz Zięba, dr Magdalena Szalbot, dr Katarzyna Marcol, dr hab. prof. UŚ Magdalena Szyndler, mgr inż. Jacenty Ignatowicz, mgr Mariola Szymańska, prof. PhDr., DrSc. Rastislava Stoličná, mgr Tomasz Osiecki, dr hab. prof. UŚ Grzegorz Studnicki, prof. dr hab. Janusz Spyra, dr Grzegorz Błahut, dr hab. prof. UŚ Marek Rembierz, dr hab. prof. UŚ Edyta Sierka, mgr Jacek Szczyrbowski, dr Michał Rauszer, dr hab. Marian Grzegorz Gerlich, mgr Błażej Szaflik, dr Klára Brožovičová, dr Remigiusz Kopoczek, mgr Ewa Kozik, mgr Patryk Rutkowski.

Podstawowym celem projektu *Polski Atlas Etnograficzny – opracowanie naukowe*, elektroniczny katalog danych, publikacja zasobów w sieci Internet, etap II (lata 2020-2024), jest kontynuacja rozpoczętych przed kilku laty długofalowych prac badawczych w zakresie wzbogacania dziedzictwa kulturowego i narodowego o unikatową dokumentację etnograficzną z kilku ostatnich dekad poprzez opracowanie naukowe w formie spójnej, syntetycznej, cyfrowej kolekcji zasobów archiwalnych Polskiego Atlasu Etnograficznego. Materiały te stanowią unikalne źródło historii wsi polskiej, gromadzone przez etnografów, etnologów i folklorystów w drugiej połowie XX wieku. Są to unikatowe zapisy terenowe, systematycznie pozyskiwane w całej Polsce przez środowisko etnologiczne.

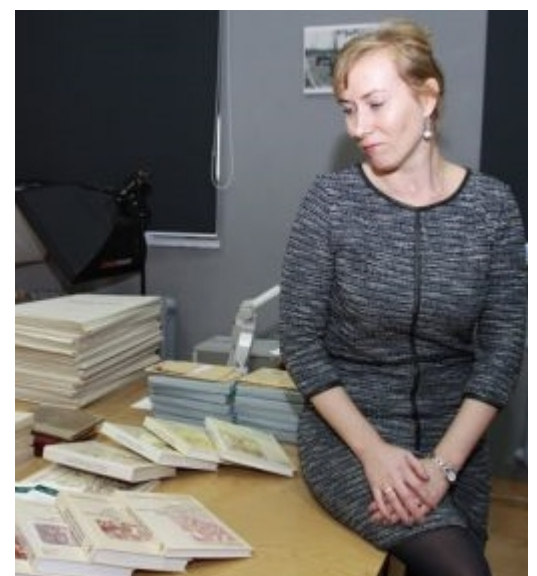
Na powstałej w pierwszej edycji grantu bazie *Cyfrowa Platforma Polskiego Atlasu Etnograficznego* (www.archiwumpae.us.edu.pl) znajduje się obecnie ponad 14000 kart obiektów, tworzących trzy unikatowe elektroniczne katalogi danych. Obejmują one ponad 470 ankiet dotyczących zbieractwa roślin dziko rosnących w celach pokarmowych i leczniczych (lata 1947–1953); 12181 niepublikowanych fotografii terenowych (1954–1971) oraz 770 map opublikowanych w zeszytach „Polskiego Atlasu Etnograficznego” (1958–1971) i tomach „Komentarzy do Polskiego Atlasu Etnograficznego” (1999–2013).

Planowane prace badawcze wiążą się między innymi z naukowym opracowaniem w programie Galeneo dalszych elektronicznych katalogów danych źródłowych (około 700 kwestionariuszy PAE z zakresu obrzędowości urodzinowej i pogrzebowej oraz ponad 1000 negatywów prezentujących wieś polską drugiej połowy XX wieku) i ich zamieszczeniem na omawianej platformie. Wyniki projektu zostaną omówione również w kolejnym tomie serii wydawniczej pt. „Biblioteka Polskiego Atlasu Etnograficznego”, stanowiącej platformę dalszych działań badawczych realizowanych w cieszyńskiej pracowni atlasowej.

Powyższe działania będą możliwe dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technik zgodnych ze współczesnymi standardami naukowymi, służących do opracowania naukowego i popularyzacji zbiorów PAE oraz dzięki wykwalifikowanemu zespołowi wykonawców mających spore doświadczenie zarówno w pracach atlasowych, jak i digitalizacyjno-informatycznych.

Seria wydawnicza „Komentarze do Polskiego Atlasu Etnograficznego”

Z archiwum Polskiego Atlasu Etnograficznego ściśle związana jest seria wydawnicza „Komentarze do Polskiego Atlasu Etnograficznego” (dalej PAE). Opracowując koncepcję serii, Komitet Redakcyjny ustalił następującą zawartość problemową kolejnych tomów: t. I. Rolnictwo i hodowla; t. II. Budownictwo; t. III. Transport i komunikacja; t. IV. Pożywienie, zbieractwo i rybołówstwo; t. V. Odzież, sprzęty domowe, rzemiosło; t. VI. Zwyczaje rodzinne (urodzinowe, weselne, pogrzebowe); t. VII. Zwyczaje doroczne; t. VIII. Wróżby, magia, demonologia, wiedza ludowa, sztuka; t. IX. Podsumowanie całości (indeksy: rzeczowy, map, autorów, itp.). Realizacja tego założenia nie została w pełni osiągnięta. Do chwili obecnej ukazało się 13 tomów „Komentarzy do PAE”. Pierwszym redaktorem serii był Janusz Bohdanowicz. To pod jego nadzorem merytorycznym przygotowano tomy 1-5. Kolejne publikacje ukazywały się już pod redakcją Zygmunta Kłodnickiego. Tomy od 6 do 9 wydawane były przy zaangażowaniu pracowniczek Uniwersytetu Śląskiego. Autorki opracowań skupiły się na zagadnieniach z dziedziny kultury społecznej (pomoc wzajemna) i obrzędowości rodzinnej (obrzędowość weselna i urodzinowa). Po kilkuletniej przerwie podjęto próbę wznowienia działalności wydawniczej. Pracy redakcyjnej nad serią podjęła się Anna Drożdż. Zasadniczym celem jej działań jest zmiana w podejściu do zawartości merytorycznej kolejnych tomów. Zakłada ona, iż kolejne tomy „Komentarzy...” będą odnosić się do Polskiego Atlasu Etnograficznego, jako projektu badawczego zrealizowanego na szeroką skalę w Polsce w okresie po II wojnie światowej.

A. Pieńczak prezentuje Komentarze do Polskiego Atlasu Etnograficznego (2002),
foto. Sekcja Prasowa UŚ

KOŁA NAUKOWE ISP

Kurant i Deha

W Instytucie Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, od 2005 roku, działają prężnie w obrębie grafiki warsztatowej dwa koła artystyczno-naukowe: **Koło Litografów Kurant** oraz **Koła Drzeworytników Deha**. Koła organizowały wielokrotnie wystawy oraz warsztaty graficzne, skierowane dla uczniów szkół, a także studentów z innych kierunków studiów.

Koło *Kurant* powstało wskutek wzmożonej chęci pogłębiania znajomości warsztatu graficznych technik druku płaskiego. Początkowo zainteresowania badawcze skupiały się głównie na technice litografii i różnych metodach druku z kamienia, jak np. rysunek kredką litograficzną, ossa sepie, później objęły obszar aligrafii (litografii na podłożu metalowym), a ostatnio pojawiły się eksperymenty łączenia różnych metod druku płaskiego, a także studia nad technikami druku wypukłego.

Koło *Deha* koncentruje swoje działania głównie na technice druku wypukłego. Niezastąpionym materiałem dla członków Koła jest niezmiennie linoleum, czasem drewniany klocek. Elastyczna matryca nie stawia barier w procesie przygotowawczym, jak i projektowym. Członkowie Koła podejmują się również sposobów łączenia technik i eksperymentowania z matrycą.

Członkowie Kół sami wybierają temat, nad którym chcą się pochylić. Dobór techniki, podobnie jak formatu matrycy są indywidualnie dobierane do każdego projektu. Studenci pogłębiają wiadomości i umiejętności technologiczne, uczą się w twórczy sposób wykorzystywać pojawiający się czasem przypadek, eksperymentują z kolorem, wdrażają do pracy projektowej możliwości tworzenia warstw przy użyciu komputerowej obróbki obrazu. Mają świadomość istnienia i stosowania technik rysunkowych w druku. Poszukują nowych mediów rysunkowych. Ich zamierzeniem jest kształtowanie życia artystyczno-naukowego studentów, rozwijanie umiejętności nie tylko manualnych, lecz również organizacyjnych i interpersonalnych, promowanie siebie i Uczelni.

Plener w Istebnej, z archiwum *Kuranta i Dehy*

Członkowie *Kuranta i Dehy* to ludzie z pasją, świadomi swoich celów, chłonni wiedzy, otwarci na nowości technologiczne, które chętnie wcielają w życie. Dodatkowe spotkania z grafiką traktują niczym podróż, w której każdy etap to wyzwanie na drodze do samo-realizacji i odkrywania piękna.

Od początku istnienia kół opiekunem Koła Litografów Kurant jest dr hab. **Adam Czech**, prof. UŚ, a Koła Drzeworytników Deha – prof. dr hab. **Joanna Piech-Kalarus** oraz dr hab. **Natalia Pawlus**, prof. UŚ.

„**Studia Etnologiczne i Antropologiczne**” ukazują się w cieszyńskiej siedzibie Uniwersytetu Śląskiego od 1997 r. W 2021 do rąk czytelników trafi dwudziesty pierwszy numer periodyku, który w całości poświęcony zostanie czasoprzestrzennej kategorii nocy. W tym samym roku ma on także przekształcić się z rocznika w półrocznik. Na łamach „SEiA” publikowane są rozprawy naukowe oraz doniesienia z badań, wpisujące się w obszar zainteresowań nauk etnologicznych i antropologicznych. Od samego początku pismo silnie jest z najbliższym otoczeniem. Miejsce przecież do czegoś zobowiązuje. Cieszyn – siedziba czasopisma, a zarazem także ośrodka etnologii na Uniwersytecie Śląskim – to miasto, które można stawiać jako symbol projektu o nazwie „Europa Środkowa”. Skład redakcji: Maciej Kurcz (redaktor naczelny), Magdalena Szalbot (sekretarz redakcji) oraz redaktor pomocniczy – Ewa Cudzych.

Galeria Uniwersytecka, Wystawa prac pedagogów rzeźby ASP im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu
— *Struktury transparentne* — listopad 2016

Instytut Sztuk Plastycznych

Został powołany 1.10.2019 roku w ramach przeprowadzonej w Uniwersytecie Śląskim strukturalnej reorganizacji. Powstał z przekształcenia Instytutu Sztuki. Jednak historia kształcenia plastycznego a następnie artystycznego w Cieszynie i w Uniwersytecie Śląskim sięga roku 1973, kiedy to na potrzeby nowo otwartego kierunku wychowania plastycznego utworzono Zakład Wychowania Plastycznego, potem Instytut Wychowania Muzycznego i Plastycznego, z którego w 1981 wyłoniła się Katedra Wychowania Plastycznego. Kolejne reorganizacje wiązały się z powstaniem najpierw Instytutu Wychowania Plastycznego (1982/1983), następnie Instytutu Kształcenia Plastycznego, wreszcie, w związku z kształceniem artystycznym i nowymi kierunkami studiów (edukacja artystyczna, grafika), Instytutu Sztuki (do 2019).

Aktualnie Instytut prowadzi kształcenie na czterech kierunkach studiów: edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, grafika, malarstwo i projekty interdyscyplinarne, projektowanie gier i przestrzeni wirtualnej. Dzisiejsze oblicze Instytutu Sztuk Plastycznych ukształtowały zatem trwające od ponad czterdziestu lat zmiany programowe i organizacyjne. Niezmienną natomiast ambicją Instytutu – wspartą na pasji, wiedzy i zaangażowaniu zespołu pracowników – pozostaje kształcenie zakładające integrację artystycznej kreatywności z intelektualną wrażliwością. A także zaświadczenie o potrzebie obecności sztuki w życiu jako dziedziny wiodącej ku wartościom i poszerzającej możliwości naszego rozumienia świata. Instytut Sztuk Plastycznych tworzą ludzie zajmujący się czynnie sztuką: graficy malarze, rzeźbiarze, rysownicy, performerzy, projektanci graficzni, fotografowie. Ich wiedza, umiejętności, doświadczenie są najlepszymi zasobami Instytutu. Z tych zasobów korzystają mogą nasi studenci, te zasoby przyczyniają się do rozwoju Instytutu jako jednostki badawczej (przy czym badania należy tu rozumieć jako szeroko pojmowaną działalność artystyczną w obszarze sztuk pięknych) oraz dydaktycznej.

Instytut Sztuk Muzycznych

Od początku istnienia Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, dzięki bogatym tradycjom muzycznym regionu, jej szczególnym wyróżnikiem była Edukacja Muzyczna. Dzisiejszy Instytut Sztuk Muzycznych ulegał wielu transformacjom strukturalnym i organizacyjnym oraz kilkakrotnie zmieniał swoją nazwę. Organizatorem kształcenia muzycznego w Cieszynie i pierwszym dyrektorem Instytutu (lata 1977-1981) był kompozytor, teoretyk muzyki i pedagog doc. Ryszard Gabryś. Funkcję dyrektora placówki pełnili też kolejno: dyrygentka prof. Helena Danel-Bohrzyk (1981-1984), kompozytor i współtwórca polskiej szkoły muzykoterapii prof. dr Tadeusz Natanson (1984-1985), kompozytor i pianista prof. zw. Józef Świder (1985-1999), etnomuzykolog i dyrygent prof. zw. dr hab. Alojzy Kopoczek, (1999-2002), kompozytor prof. Wiesław Cienciała (2002-2003), teoretyczka muzyki, folklorystka prof. zw. dr hab. Krystyna Turek (2003-2008), pianista prof. Michał Korzistka (2008-2016), wokalista dr hab. prof. UŚ Hubert Miśka (2016-2019). Obecnie dyrektorką Instytut Sztuk Muzycznych jest etnomuzykolożka i folklorystka dr hab. prof. UŚ Magdalena Szyndler.

Od wielu lat podejmowane są badania z zakresu historii kultury, folklorystyki muzycznej, teorii, metodyki, psychologii i socjologii muzyki oraz estetyki. Osiągnięcia artystyczne kadry naukowej i absolwentów są cenione w kraju i za granicą. Kompozytorzy, dyrygenci, instrumentalisci, wokaliści i animatorzy życia kulturalnego odnoszą międzynarodowe sukcesy, a społeczność akademicka to twórcy, wykonawcy i organizatorzy najważniejszych imprez muzycznych Śląska Cieszyńskiego. Działalność Instytutu Sztuk Muzycznych wpisuje się nie tylko w życie regionu, ale zatacza szeroko swe kręgi na mapie Polski i Europy, organizując:

- ogólnopolskie i międzynarodowe konferencje naukowe (*m. in. Motywy biblijne jako źródło inspiracji dla twórców przełomu XX i XXI wieku; New Voices in Music Nowe osobowości w muzyce współczesnej; Muzyka na Śląsku Cieszyńskim; Kultura ludowa źródłem działań artystycznych, badawczych i naukowych; JAN SZTWIERTNIA - człowiek i dzieło; Sztuka w przestrzeniach naszego czasu; Muzyka religijna – między epokami i kulturami* i inne).

- warsztaty i kursy mistrzowskie (m.in. Międzynarodowy Festiwal Muzyki im. prof. Józefa Świdra, Cieszyńska Wiosna Muzyczna, cykl Akademickie Kolędowe Ostatki, Międzynarodowy Letni Kurs Pianistyczny, Mistrzowskie Warsztaty Dyrygenckie, warsztaty jazzowe „Dni Jazzu w Cieszynie”, I Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny Online „MusicAlive” i inne). Instytut Sztuk Muzycznych w Cieszynie to ośrodek, którego wizerunek i wartości tworzy znakomita kadra. Jego artystyczny profil, sięgający do wartości regionalnych jednocześnie wpisuje się w współczesny kształt, równy zachodnioeuropejskiej edukacji uniwersyteckiej.

występ Chóru Kameralnego "A Piacere" pod dyrekcją dr Danuty Zoń-Ciuk
w ramach IV Przeglądu Twórczości Studentów A Rt+ w Cafe Muzeum w Cieszynie,

2018. Fot. Stanisław Konopka (OX.PL)

Koło naukowo artystyczne Chór Kameralny „A Piacere”

powstało z inicjatywy studentów i wykładowcy Instytutu Muzyki w Cieszynie dr Danuty Zoń-Ciuk w listopadzie 2009 roku. Repertuar zespołu jest bardzo różnorodny: od muzyki dawnej do współczesnej, rozrywkowej i opracowań ludowych. Kameraliści wykonują utwory a cappella i formy z towarzyszeniem instrumentalnym. Biorą czynny udział w życiu muzycznym Uczelni, Śląska Cieszyńskiego, Polski.

Chór Uniwersytetu Śląskiego „Harmonia”

powstały w pierwszym roku istnienia Filii, nawiązujący do tradycji założonego w roku 1908 Towarzystwa Śpiewaczego „Harmonia”. Zespół zdobył ogromne uznanie w środowisku muzycznym, biorąc udział w licznych koncertach, konkursach i festiwalach w Polsce i poza granicami kraju. Znakomitymi dyrygentami akademickiej „Harmonii” byli dr Władysław Wilczak, dr hab. prof. UŚ Helena Danel-Bohrzyk, a od roku 1978 do 1998 prof. zw. dr hab. Halina Goniewicz-Urbaś. Obecnie „Harmonię” od roku 1998 prowadzi prof. Izabella Zielecka-Panek. Funkcję II dyrygentek pełnią: dr Anna Kołowska i dr Maria Zuber.

Orkiestra smyczkowa

początkowo prowadzona przez prof. Hilarego Drozda, następnie przez dra. Adama Wagnera. Obecnie dyrygentem zespołu jest dr hab. Małgorzata Kaniowska, prof. UŚ.

Dyrygenckie Koło Naukowe

powstało w Instytucie Muzyki w listopadzie 2008 roku z inicjatywy studentów specjalizacji dyrygenckiej oraz prof. Waldemara Sutryka, który pełni rolę opiekuna koła. Cotygodniowe spotkania stały się możliwością do pogłębiania zdobywanej na zajęciach wiedzy z zakresu dyrygentury nie tylko dla studentów specjalizacji, ale wszystkich tych, którzy zafascynowani są tą trudną, ale niezwykłą sztuką i pragną zgłębiać jej arkaną.

Międzywydziałowy Zespół folkowy „FolkUŚ”

powstał w 2009 roku z inicjatywy dr Katarzyny Marcol, studentki Elżbiety Mikociak i grupy studentów Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, a w roku 2011 zyskał status Koła Naukowego. Od 2015 roku opiekę merytoryczną i organizacyjną objęła dr hab. Magdalena Szyndler, prof. UŚ. Repertuar grupy to zarówno muzyka in crudo (Karpaty, Bałkany, Beskidy, ze szczególnym uwzględnieniem Śląska Cieszyńskiego), jak i artystyczne przekształcenia oraz aranżacje w ramach szeroko rozumianej muzyki folkowej.

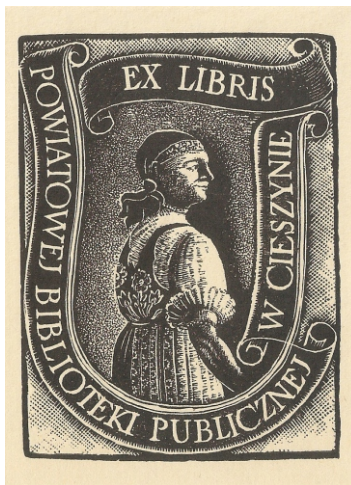
Cieszyńska Orkiestra Dęta UŚ

działa od 1987 roku. Idea jej utworzenia wyrosła z bogatych tradycji muzykowania na instrumentach dętych na Śląsku. Historię orkiestr dętych kształtowały tu dawniej zespoły wojskowe stacjonujące w koszarach pruskich i austriackich, później coraz częściej można było je słyszeć w obrębie śląskiej kultury ludowej. Wieloletnim dyrygentem Cieszyńskiej Orkiestry Dętej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach był prof. UŚ Stanisław Śmietana. Od 2012 roku zespół prowadzi dr Karol Pyka.

CZYWIECIE, ŻE...

...na początku lat osiemdziesiątych XX wieku studenci pedagogiki, w ramach założonego wówczas Koła Sympatyków Kultury Francuskiej, uczyli języka francuskiego w cieszyńskich przedszkolach. Języka francuskiego uczyły się dzieci w grupach starszaków. Zwieńczeniem tego pierwszego edukacyjnego projektu Koła był miesięczny pobyt w Lyonie (Francja), gdzie studenci z dziećmi (wtedy uczniami klas początkowych) byli przyjmowani przez rodziny francuskie. Uczestniczyli w zajęciach edukacyjnych we francuskich szkołach. Projekt ten był realizowany przez kilka lat, skorzystało z niego wielu studentów oraz środowisko lokalne. Pomysłodawcą i założycielem Koła Sympatyków Kultury Francuskiej był student, Jacek Tołdowski.

...na naszej uczelni, w 1987 roku powstał teatr „Espace” założony przez studentów i młodych pracowników dydaktycznych, którego reżyserem była Jolanta Wozimko. Aktorzy grali po polsku i po francusku, a opiekę nad tym przedsięwzięciem miał cieszyński Alliance Française. Przedstawienia tego teatru były prezentowane w całej Polsce i wielokrotnie zdobywały nagrody, a w 1995 wziął udział w Międzynarodowych Spotkaniach Teatrów Frankońskich. Ten zupełnie niezwykły przegląd teatralny odbywał się także w budynku naszej uczelni.

AKADEMIA DŹWIĘKÓW ZIEMI Międzyinstytutowy projekt interdyscyplinarny

Twórcze poszukiwania współczesnych artystów obejmują coraz to nowsze obszary. Postępuje rozwój sztuk audiowizualnych, wszystko nabiera tempa, a co za tym idzie, staje się bardziej powierzchowne. Coraz mniej jest miejsca na tworzenie w takich obszarach sztuki, w których artysta zmagą się z materią, gdzie po wielokroć powtarzane próby w celu osiągnięcia satysfakcjonującego rezultatu wymagają czasu, by dzieło mogło powstać. I właśnie poszukiwanie wspólnej formy dla odmiennych rodzajów ekspresji artystycznej, jakimi są plastyka i muzyka, forma i dźwięk – wymagało czasu...

Ceramika to tradycyjna technika tworzenia obiektów artystycznych i przedmiotów użytkowych od zarania dziejów. Jej historia w sposób naturalny daje możliwość poznania i kontaktowania się z innymi kulturami. Dlatego kilkanaście lat temu, w Pracowni Ceramiki Zakładu Rzeźby Instytutu Sztuki UŚ w Cieszynie, zrodził się pomysł tworzenia ceramicznych instrumentów i obiektów dźwiękowych, których pierwowzory pochodzą z różnych kultur i z różnych stron świata. Inspiracją stała się lektura książki Barrego Halla, pt. *From mud to music*. Poszukując nowych przestrzeni w doświadczaniu sztuki, zespół ceramików: M. Skałuba-Krentowicz, K. Handzlik-Bąk oraz Daniel Badura, skupił swoją uwagę na niekonwencjonalnych właściwościach akustycznych wypalanej gliny.

W roku 2007 rozpoczęto realizację projektu, który dotyczył badania możliwości konstruowania nietradycyjnych instrumentów muzycznych z wykorzystaniem technik ceramicznych. Tytuł roboczy projektu brzmiał – *Akademia Dźwięków Ziemi*, ponieważ w trakcie pracy nad projektem okazało się, iż dźwięki wydobywane z obiektów zbudowanych z gliny, czyli z ziemi, bardzo przypominają naturalne odgłosy Ziemi. Zderzenie gradu lub deszczu z twardą powierzchnią dachu, głosy cykad na polu latem, uderzenie fal o brzeg, odgłosy burzy, to zjawiska dźwiękowe składające się z tysięcy osobnych dźwięków, to naturalne analogie, będące często inspiracją muzycznych struktur dla dawnych i współczesnych kompozytorów. Ta obserwacja skłoniła zespół do bardziej teoretycznego poznania tego zagadnienia. Okazało się, iż dźwięki Ziemi mają własną klasyfikację. **Geofony**, to dźwięki przyrody nieożywionej, wywoływane przez wiatr, wodę, zjawiska geologiczne. **Biofony**, to odgłosy przyrody ożywionej, odgłosy życia np. odgłosy zwierząt, a **antrofony**, to dźwięki emitowane przez technologię, wytwarzane przez człowieka, to m.in. język czy muzyka.

Po pierwszych zaskakujących doświadczeniach z „brzmieniem gliny” zespół Pracowni Ceramiki zaprosił do współpracy kolegów muzyków – K. Gawlasa i K. Pykę z Instytutu Muzyki Wydziału Artystycznego, którzy dokonali pierwszych nagrań dźwięków ceramicznych instrumentów i obiektów dźwiękowych. Każdy instrument został opisany i zarejestrowany, nagrano *sample*, a całość dźwiękowego materiału, pochodzącego również z późniejszych sesji nagraniowych, rejestrowano na płytach CD. Przełomowym wydarzeniem tego etapu projektu była kompozycja Krzysztofa Gawlasa *Sonar 6*. Utwór powstał w odpowiedzi na *call for music* – apel organizatorów Linux Audio Conference 2009. Rezultat dźwiękowy utworu okazał się na tyle interesujący, iż autor został poproszony o udostępnienie nagrania dla celów demonstracyjnych systemu WFS w Casa della Musica (Parma, Włochy).

W budowanie instrumentów ceramicznych i obiektów dźwiękowych bardzo zaangażowali się studenci naszej Uczelni, przede wszystkim studenci Instytutu Sztuki, ale również studenci Etnologii. Tworząc swoje obiekty, wykazali się docieklivością, pomysłowością i cierpliwością, wnosząc znaczący wkład w ceramiczne instrumentarium, a komputerowe rejestracje brzmienia kolejnych instrumentów powstawały dzięki zaangażowaniu i pracy studentów Instytutu Muzyki. W 2011 roku członkowie zespołu połączonych Instytutów Muzyki i Sztuki Wydziału Artystycznego, wykładowcy i studenci, z satysfakcją przedstawili dorobek projektu *Akademia Dźwięków Ziemi* w Sali Wystawowej Cieszyńskiego Zamku. Wernisaż wystawy stał się rodzajem artystycznej prezentacji, angażującej całe spektrum środków - efektów wizualnych, obrazów, obiektów i światła, wreszcie dźwięków realnych, akustycznych z ich komputerowymi przetworzeniami. Rok później, w ramach projektu *Akademia Dźwięków Ziemi* wydano płytę pt. *Rite of the Earth* z zarejestrowanymi ośmioma utworami Krzysztofa Gawlasa, w których wykorzystano dźwięki ceramicznych instrumentów i obiektów dźwiękowych oraz ich komputerowe przetworzenia.

Utwory z tej płyty były z powodzeniem wielokrotnie prezentowane publicznie w kraju i za granicą. Cykl wystąpień, referatów i prezentacji rozpoczął się w 2012 roku w Center for Computer Research in Music and Acoustics (CCRMA), w Stanford University, California, USA na konferencji Linux Audio Conference 2012. Kolejne miejsca wystąpień i prezentacji to m.in. Akademia Muzyczna w Poznaniu - 42 Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej Poznańska Wiosna oraz Maynooth University, Irlandia.

Kolejnym wydarzeniem muzycznym o doniosłym znaczeniu stał się koncert pt. *Dźwięki natury a natura dźwięków*. Jego prapremiera odbyła się w Auli Uniwersyteckiej Wydziału Artystycznego w Cieszynie w 2014. Studencka Orkiestra Symfoniczna wykonała utwór Karola Pyki, pt. *Pieśń o stworzeniu*, w której brzmienie profesjonalnej orkiestry symfonicznej wzbogacono o instrumenty ceramiczne. Na potrzeby wykonania tego utworu wykorzystano spośród kilkudziesięciu instrumentów ceramicznych, zarówno instrumenty zbudowane w ramach projektu, bez konkretnego przeznaczenia wykonawczego, jak i te specjalnie skonstruowane z uwagi na to wydarzenie. Instrumenty zbudowano w oparciu o istniejący zapis partyturowy i precyzyjnie wystrojono. Były to m.in. okaryny, róg, flety Xiun, flet Quena, Jaltarang.

Jak już wspomniano, poszukiwanie wspólnej formy dla odmiennych rodzajów artystycznej ekspresji, jakimi są plastyka i muzyka, wymagało od przedstawicieli obu światów otwarcia na tę odmienną, a osiągnięcie równowagi pomiędzy walorami sonorystycznymi, estetycznymi i ergonomicznymi instrumentów ceramicznych wymagało czasu i żmudnej pracy. Projekt, który na początku miał być rocznym zadaniem, stał się projektem długofalowym i wieloetapowym. Autorzy ceramicznego instrumentarium oraz autorzy unikatowych kompozycji dźwiękowych, poruszając się po nie do końca znanym terenie, w którym krzyżują się ścieżki co najmniej trzech obszarów wiedzy (bogactwa dźwięków, akustycznych możliwości wypalanej gliny oraz nieograniczonych możliwości mediów elektronicznych) dostrzegli szansę, jaką daje otwarte podejście do tworzenia w dziedzinie sztuk plastycznych i muzyki przy wykorzystaniu technik ceramicznych i z sukcesami reprezentowali Wydział Artystyczny Uniwersytetu Śląskiego w Polsce i na świecie.

Instalacja wizualno-dźwiękowa, BWA w Bielsku – Białej, 2017 (z arch. projektu)

W roku 2017 minęło 10 lat od rozpoczęcia projektu, a miejscem świętowania jubileuszu było bielskie BWA. Zorganizowano tam wystawę, wizualno-dźwiękową instalację, *Elipsofon*, której autorami byli zaproszeni do projektu, Krzysztof Kula oraz Andrzej Banaszekiewicz zaś autorem warstwy dźwiękowej instalacji był Krzysztof Gawlas. Kompozytor tym razem zaproponował formę interaktywnego utworu muzycznego, wykorzystującego przetworzenia dźwięków instrumentów ceramicznych, sensory reagujące na działania zwiedzających wystawę oraz algorytmy kształtujące materiał muzyczny. Na jubileuszowej wystawie zaprezentowano również nowe ceramiczne obiekty dźwiękowe w trochę innej odsłonie, były to m.in. ceramiczne głośniki, Speaker N°1 oraz Speaker N°2, które zaprojektowała i wykonała Małgorzata Skaluba-Krentowicz – kierownik projektu.

W roku 2016 została wydana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach publikacja pod redakcją M. Skaluby-Krentowicz, *Usłyszeć Ziemię*. Jest to opracowanie podsumowujące ogromny dorobek projektu *Akademia Dźwięków Ziemi*. Zainteresowanych odsyłamy do Biblioteki UŚ.

Opowiadała: Małgorzata Skaluba-Krentowicz, pomysłodawca i kierownik projektu

CZY WIECIE ŻE...

...w latach 2001-2011 w ramach programu Sokrates/Erasmus miała miejsce prężna wymiana międzynarodowa studentów i nauczyciel akademickich między Instytutem Pedagogiki a Centre de Formation Pédagogique w Cambrai (Université Catholique de Lille, Francja)?

W wymianie wzięło udział łącznie 70 osób: 9 studentów i 13 nauczycieli akademickich z Filii UŚ w Cieszynie oraz 37 studentów i 11 nauczycieli akademickich z CFP w Cambrai. Ze względu na różnice wynikające z organizacji studiów i programów kształcenia, zdecydowano o innej, niż to się zwykle praktykowało w programach Sokrates/Erasmus, formule współpracy i wymiany studentów. Studentki z Polski wyjeżdżały na czteromiesięczne studia w CFP w Cambrai i uczestniczyły w zajęciach objętych programem tejże uczelni. Ponadto realizowały staże pedagogiczne w kilku szkołach. Studenci i wykładowcy z Francji przyjeżdżali do Cieszyna raz w roku na tygodniowe wizyty dydaktyczne. Oprócz wykładów francuskich profesorów, program wizyty obejmował zajęcia praktyczne dla studentów francuskich w ramach zdobywania przez nich kwalifikacji językowych w zakresie języka angielskiego i niemieckiego. Przeprowadzali więc w jednej ze szkół podstawowych lub przedszkoli krótkie zajęcia dla uczniów klas I-III z wybranego języka obcego. Opiekę merytoryczną i organizacyjną sprawowała Beata Oelszlaeger-Kosturek przy wsparciu ówczesnych dyrektorów – ze strony polskiej – prof. dra hab. Wojciecha Kojasa, ze strony francuskiej – prof. Emmanuela Bastien. Ta niezwykła współpraca zaowocowała podpisaniem umowy o współpracy bilateralnej między miastem Cieszyn i miastem Cambrai.

Na Filii istniały sekcje i koła sportowe. Największym zainteresowaniem cieszyły się sekcje żeglarska, narciarska, piłki siatkowej i koszykowej. Rekordowym zainteresowaniem cieszyła się jednak sekcja jeździecka! Cotygodniowe zajęcia prowadzone w stadninie w Ochabach wymagały niezwykłego hartu i samozaparcia toteż niewielu z dużej grupy zainteresowanych kończyło jako członkowie Sekcji Jeździeckiej – ci, którzy wytrzymali mieli niezwykłą okazję nauki jazdy konnej nierzadko okupionej kontuzjami, ale warto było!

Obrzęd Dziadów Żywieckich odegrany przed głównym wejściem na Filię Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie (2004)

Cieszyński oddział Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (TMJP)

Cieszyński Oddział Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego działa od drugiej połowy 1970 roku. Natomiast od 1971 jego funkcjonowanie formalnie powiązane z cieszyńską Filią Uniwersytetu Śląskiego, która wtedy zainaugurowała pierwszy rok akademicki w strukturze UŚ w Katowicach. Taka symbioza Towarzystwa i Uniwersytetu pozwoliła na pozyskiwanie członków cieszyńskiego Oddziału TMJP spośród osób związanych ze środowiskiem akademickim, zarówno z grona nauczycieli, jak i studentów.

Inicjatorem założenia cieszyńskiego oddziału TMJP był prof. dr hab. Robert Mrózek (przewodniczący TMJP Oddziału w Cieszynie w latach 1970–2020). Należy podkreślić, że przez dziesięciolecia działalność Towarzystwa w Cieszynie integralnie związana była z postacią prof. Mrózka – długoletniego kierownika Zakładu Języka Polskiego (w początkach XXI wieku przekształconego w Zakład Edukacji Humanistycznej i Nauk Pomocniczych Pedagogiki). W roku akademickim 2020/2021 funkcję przewodniczącej TMJP objęła prof. dr hab. Urszula Szuścik. Ta zmiana ściśle łączy się z inauguracją szóstego dziesięciolecia działalności cieszyńskiego Oddziału Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego.

W XXI wieku, kiedy wzrosła aktywność Polaków w publikowaniu różnorodnych wpisów internetowych, a także samo poradnictwo językowe przeniosło się do Internetu, czym zyskało zasięg ogólnopolski i/lub globalny, warte przypomnienia są lokalne (i ogólnopolskie) działania członków Towarzystwa na rzecz kultury języka czy działania wpisujące się w stopniowo oswojaną ideę e-learningu.

Członkowie cieszyńskiego oddziału zawsze starali się popularyzować komunikacyjne, poprawnościowe czy onomastyczne aspekty języka polskiego (np. redakcje naukowe i redakcje językowe publikacji zwartych i periodyków; korekty i konsultacje językowe prac awansowych; publikacje cykliczne lub okolicznościowe dotyczące języka w regionalnych czasopismach, tygodnikach czy monografiach; odczyty naukowe i popularnonaukowe zarówno podczas sesji o charakterze lokalnym, jak i w trakcie ogólnopolskich czy międzynarodowych sympozjów).

Wędrowka drogą naukową trwa ...

z Profesorem Tadeuszem Lewowickim rozmawiają Barbara Grabowska i Jolanta Suchodolska

BG, JS: Panie Profesorze, 12 maja 1971 roku – na bazie działającego od sześćdziesięciu lat Polskiego Męskiego Seminarium Nauczycielskiego – powołano do życia cieszyńskie Wyższe Studium Nauczycielskie stanowiące zarazem Filię Uniwersytetu Śląskiego. Pan Profesor jest związany z cieszyńskim wydziałem Uniwersytetu Śląskiego od 1989 roku. Jak wspomina Pan pracę w Cieszynie?

TL: Wspominam bardzo dobrze i to z wielu względów. Od początku zatrudnienia w roku 1989 miałem przychyłność władz uniwersyteckich, a w Cieszynie – ówczesnego prorektora Uniwersytetu Śląskiego ds. Filii, prof. dr hab. Wojciecha Kojasa. Pod moją opieką naukową skierowano osoby, które były na początku drogi zawodowej i w większości potrzebowały sugestii dotyczących dróg rozwoju. Okazały się otwarte na propozycje, pracowite i chętne do wspólnych poczynań badawczych. Kolejne lata przyniosły efekty poznawcze, krystalizację tożsamości naukowej Zakładu i Katedry, rozwój intelektualny, awanse naukowe. Ośrodek cieszyński zyskał uznanie w Polsce i w wielu innych krajach – przede wszystkim jako silne środowisko studiów i badań wielokulturowości i edukacji międzykulturowej.

Społeczność cieszyńska stała się mocna kadrowo. Z grona powierzonych mi pod opiekę młodych ludzi dzisiaj jest troje profesorów zwyczajnych, kilku profesorów uczelnianych, doktorzy habilitowani i doktorzy. Doskonale o tym wiecie, miłe Rozmówczynie, bo jesteście z tej naukowej rodziny. Rezultatem wspólnych prac jest między innymi obejmująca ponad 80 tomów seria „Edukacja Międzykulturowa” i ukazujący się od kilku lat – wysoko oceniany – periodyk pod takim samym tytułem, a także liczne inne publikacje książkowe i artykuły.

Dowodem uznania naukowej rangi środowiska było uzyskanie uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Trzon kadrowy uprawnionej rady stanowili pracownicy wywodzący się z kierowanych przeze mnie jednostek organizacyjnych – Zakładu i Katedry Pedagogiki Ogólnej.

Miałem dobry kontakt ze studentami. Ponad 600 osób uzyskało tytuł magistra, niektórzy licencjata, w wyniku uczestnictwa w prowadzonych pod moim kierunkiem seminariach.

Bardzo cenię liczne kontakty z lokalnymi środowiskami, w tym z władzami samorządowymi.

W roku 2013 zakończył się okres etatowego zatrudnienia. Przeszedłem na emeryturę, ale nadal utrzymujemy kontakty naukowe i przyjaźnie. Przygotowujemy i publikujemy kolejne prace. Naszym poczynaniom towarzyszy przychyłność kierownictwa uczelni.

W roku 2019 nadana mi została godność doktora honoris causa Uniwersytetu Śląskiego. To jeszcze bardziej i w szczególności wiąże mnie z Uniwersytetem i z Cieszynem. Wszystko to, oczywiście, sprawia, że czas aktywności zawodowej w Cieszynie wspominam bardzo dobrze. Rad jestem, że związki z Uniwersytetem, uniwersytecką Społecznością, wciąż trwają.

Panie Profesorze, pracując w cieszyńskim ośrodku zainicjował Pan badania na pograniczu polsko-czeskim. Co Pana Profesora zainspirowało do badania uczniów ze szkół z polskim językiem nauczania w Czechach?

Na pograniczu polsko-czeskim od lat trwają badania historyczne i kulturoznawcze. W znacznej mierze dotyczą one przeszłości. Ja ze współpracownikami z początku lat 90. ubiegłego wieku chciałem zwrócić uwagę na uczniów i nauczycieli szkół. Badania pedagogiczno-psychologiczne dały podstawę do diagnoz i miały służyć ulepszeniu praktyki edukacyjnej. Było to, jak sądzę, udane i pożyteczne nawiązanie współpracy.

Panie Profesorze, jak Pan postrzega dziś potrzebę prowadzenia badań na pograniczu? (czy coś się zmieniło?)

W życiu społecznym wciąż następują zmiany. Bywają one szczególnie wyraźne na pograniczach, gdzie stykają się różne społeczności i kultury. Dlatego powtarzalność badań jest potrzebna, a pogranicze jest terenem zmian często wcześniejszych niż na innych terenach. Powtarzane przez nas badania dostarczyły informacji m.in. o zmianach w hierarchach wartości, planach życiowych, stosunku do edukacji, postaw wobec Innych. Opis dostrzeżonych zmian znajduje się m.in. w tomach z serii „Edukacja Międzykulturowa”.

Jak Pan Profesor postrzega zmiany, które zaszły w ośrodku cieszyńskim?

Nowa struktura i organizacja pracy Uczelni wprowadzane są w warunkach pandemii, która zakłóca wszystkie obszary działalności. Osłabieniu ulegają więzi społeczne, niełatwe jest tworzenie zespołów badawczych. Wiem, że część osób odczuwa zagubienie i niepewność. Tradycyjne struktury w dużej mierze uległy likwidacji, nowe jeszcze nie sprawdziły się. Być może, jednostki organizacyjne dawniej dobrze funkcjonujące i mające poważne osiągnięcia lepiej byłoby zachować. Dla społeczności cieszyńskiej – mającej uznanie w środowisku naukowym, i doświadczenie samodzielności naukowej – chyba niełatwo okazuje się administracyjny i naukowy mariaż na odległość. Może są to kło-

poty przejściowe. Skutki zmian ocenić będzie mogła przede wszystkim społeczność cieszyńska, a także inne środowiska naukowe.

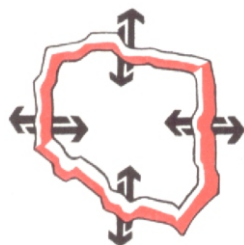
Czy postrzega Pan Profesor potrzebę wzbogacania oferty studiów/ kierunków na wydziale cieszyńskim o treści związane z międzykulturowością?

W jakim zakresie mogłyby to być studentom potrzebne? Jakie byłyby z tego wymierne korzyści?

O ile wiem, w Cieszynie wciąż wykazuje się dbałość o wątki edukacji międzykulturowej w planach i programach studiów. Oczywiście, sprawy te często ulegają zmianom – różne są mody, zainteresowania studentów i pracowników, potrzeby lokalne. Oprócz form uwzględnionych w planach studiów były i są różne inne możliwości poznawania zagadnień wielokulturowości oraz nabywania kwalifikacji i kompetencji w zakresie edukacji międzykulturowej.

Z pewnością trzeba przekazywać wiedzę i umożliwiać aktywność respektującą szerokie pojmowanie pogranicza kultur – nawiązujące do Michała Bachtina interpretacji takiego pogranicza. Takie pojmowanie przyjmowaliśmy w naszych pracach. Gratuluję osiągnięć w mijającym półwieczu i życzę wszelkiej pomyślności.

Dziękujemy za rozmowę

Cieszyńska Szkoła Badań Kultury i Oświaty Pogranicza

Cieszyńska Szkoła Badań Kultury i Oświaty Pogranicza, utworzona i rozwijana przez prof. zw. dra hab. Tadeusza Lewowickiego, rozpoczęła w 1989 roku swoją działalność od podjęcia współpracy z polskimi środowiskami oświatowymi, funkcjonującymi w czeskiej części południowego pogranicza – na Zaolziu oraz przeprowadzenia pierwszych zespołowych badań diagnostycznych wśród uczniów uczęszczających do szkół podstawowych z polskim językiem nauczania. Plonem tych poczynań były opracowania – opatrzone stałym logo autorstwa Profesora – przedstawiające m.in. próbę diagnozy osobowości, hierarchie wartości i plany życiowe, a także uwarunkowania dróg życiowych dzieci i młodzieży z Zaolzia, społeczne funkcjonowanie młodzieży i problemy edukacji na pograniczu polsko-czechosłowackim, a później polsko-czeskim. Publikacje te zapoczątkowały wydawanie od 1992 roku serii „Edukacja Międzykulturowa”, która aktualnie liczy 83 tomy. W pracach tych kategoria „pogranicza” traktowana była (i jest nadal) w bachtinowskim ujęciu – jako pogranicze kultur, społeczności, wyznań (a nie głównie – chociaż także – pogranicze państw i narodów).

Dominującym wątkiem stały się zagadnienia najpierw edukacji wielokulturowej, a potem edukacji międzykulturowej. Uwagę badaczy, pracowników Zakładu/Katedry Pedagogiki Ogólnej – współautorów kolejnych tomów – skupiały środowiska wychowawcze (rodzina, szkoła, społeczności lokalne, kościoły różnych wyznań), problemy polityki społecznej i oświatowej, socjalizacji i kształtowania tożsamości, pracy nauczyciela w warunkach wielokulturowości, socjopatologii pogranicza oraz społecznych uwarunkowań edukacji międzykulturowej.

W roku 2011 pracownicy Zakładu/ Katedry podjęli inicjatywę uruchomienia rocznika „Edukacja Międzykulturowa”, którego pierwszy numer ukazał się rok później. Czasopismo stanowi międzynarodowe forum naukowe, sprzyjające rozwijaniu nauk pedagogicznych i upowszechnianiu pedagogiki międzykulturowej, umożliwiając tym samym przedstawicielom wielu specjalności pedagogicznych i reprezentantom innych dyscyplin – dzielenie się swymi osiągnięciami oraz nawiązanie współpracy i wymiany doświadczeń. Aktualnie półrocznik jest w pełni publikowany na licencji Open Access i znajduje się w wykazie punktowanych czasopism MNiE z przyznaną liczbą 70 pkt.

Poszerzeniem i uzupełnieniem naukowej działalności Cieszyńskiej Szkoły Badań Pogranicza są organizowane, przy współudziale Wyższej Szkoły Pedagogicznej ZNP w Warszawie oraz Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej, cyklicznie sympozja i konferencje. W latach 1993-2019 odbyło się łącznie 25 międzynarodowych konferencji naukowych, w których uczestniczyli i nadal uczestniczą – obok pracowników Zakładu/ Katedry – również członkowie innych ośrodków akademickich (m.in. z Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Krakowa, Opola, Poznania, Torunia, Warszawy, Zielonej Góry), skupieni w powołanej z inicjatywy Profesora Lewowickiego w 1994 roku – Federacji Społecznych Zespołów Badań Kultury i Oświaty Pogranicza, a od roku 2004 – w Zespole (Sekcji) Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN.

Od 2020 roku popularyzacja kultury języka została także przeniesiona na platformę e-learningową Navoica.pl, gdzie dostępny jest (dla autoryzowanych użytkowników) kurs poświęcony interpunkcji języka polskiego – *Jak stawiać przecinki, aby zdania miały sens? Przyjaźnie o polskiej interpunkcji*, którego autorką jest dr hab. Małgorzata Bortliczek, prof. UŚ. Członkom TMJP Oddziału w Cieszynie bardzo zależy także na popularyzowaniu kultury języka wśród dzieci i młodzieży (głównie w powiecie cieszyńskim), stąd ich udział w projektach edukacyjnych (zob. PIKUŚ), a także opracowanie i realizacja warsztatów z zakresu kultury języka polskiego w gronie uczniów szkół średnich (zob. warsztaty dla uczniów zdolnych oraz zajęcia wyrównawcze z języka polskiego dla uczniów prowadzone przez dr hab. Izabelę Łuc, prof. UŚ) czy konkursów literackich, językowych i teatralnych, dzięki którym uczniowie odnosili sukcesy ogólnopolskie, w regionie i powiecie. Członkowie TMJP w Cieszynie przyjmują w wypadku wskazanych powyżej inicjatyw rolę opiekunów wybranych uczniów czy studentów i/lub rolę członków jury danego konkursu.

Zredagowała: Małgorzata Bortliczek

Anegdoty ze starych FILII:

1. Kandydaci na studia zaoczne odpowiadali z przygotowanych uprzednio lektur. Jedno z pytań dotyczyło sposobów badania zainteresowań, konkretnie Inwentarza zainteresowań.

- *No, z czym się Pani kojarzy inwentarz?* – ciepło pyta dr Cibor milczącą kandydatkę

- *Może być żywy lub martwy* – brzmi odpowiedź.

2. W celu ułatwienia odpowiedzi na dość abstrakcyjne pytanie o normatywną funkcję nauki, dr Morszczyńska prosi odpowiadającą, by podała przykład zastosowania pojęcia „norma”.

- *Norma występuje na przykład wtedy, gdy górnik ma wydobyć jakąś ilość węgla w określonym czasie* – zdecydowanym tonem odpowiada pytana.

3. - *Ile?* - pyta krótko dr Michałowski kandydatkę na studia.

- *Dwadzieścia osiem* – odpowiada zapytana i przystępuje do odpowiedzi.

- *Chwileczkę, czy na pewno odpowiada Pani na pytanie nr 28?* – przerywa je po chwili zdziwiony egzaminator.

- *Och, myślałam, że chodziło Panu o wiek!*

4. Na zajęciach z filozofii:

Student 1: *Wielka Teoria istniała już od dawna, a Platon włożył w nią tylko swój złoty środek.*

Student 2: *Platon i Demiurg to dwóch największych filozofów.*

PIKUŚ

Pierwszy Instytut Kreatywności Uniwersytetu Śląskiego - zajęcia dla dzieci szkół podstawowych. Wsparciem objętych jest 7 szkół podstawowych w tym 606 dzieci. Umowa jest realizowana przy współfinansowaniu przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Kierownikiem projektu jest dr hab. Beata Oelszlaeger-Kosturek, prof. UŚ (wcześniej był także dr Marcin Urbańczyk), koordynatorem projektu - mgr Tadeusz Stoszek.

Intencją projektu było elastyczne dostosowanie tematyki oraz form przekazu w zależności od grupy wiekowej, zdolności poznawczych uczestników jak i możliwości instytucjonalnych szkół i cieszyńskich wydziałów UŚ w Katowicach. Zajęcia zostały zaplanowane dla dzieci z klas I-III i IV-VIII. Są realizowane w modułach: rozwój, ciekawość, kreatywność i innowacyjność – przez nauczycieli akademickich reprezentujących różne obszary nauki. Działania podejmowane w ramach projektu umożliwiają rozwój jego uczestników w zakresie kompetencji takich jak: umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętność rozumienia, kreatywność, innowacyjność, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy.

Zaplanowano następujące zajęcia edukacyjne:

- z kultury języka w komunikacji, zajęcia rozwijające myślenie matematyczne, zajęcia z sensoplastyki;
- zajęcia o roli ubrania w budowaniu tożsamości człowieka, zajęcia o sposobach kategoryzowania przez człowieka czasu i przestrzeni;
- formograf – zajęcia w pracowni ceramiki, kubek dekorowany kalkomanią, *Czego nie narysowałaś tego nie widziałaś* – warsztaty rysunkowe, zajęcia z kaligrafii, sztuka w przestrzeni publicznej, Kim jestem? – zajęcia w pracowni rysunku, witraż i szkło w sztukach plastycznych; *I Ty możesz zostać dyrygentem; Czym jest folklor muzyczny?* Przykłady instrumentów ludowych z Beskidu Śląskiego. Wspólne muzykowanie, zabawy muzyczne dla dzieci.

Pod koniec każdego semestru zaplanowano „dni wspólne” na terenie cieszyńskiego kampusu UŚ w Katowicach, które mają na celu zapoznanie dzieci ze środowiskiem akademickim i uczelnią jako miejscem naukowego oglądu rzeczywistości, a także integrację lokalnej społeczności wokół ośrodków akademickich. Taki model wypracowano wspólnie ze szkołami oraz jednostkami samorządu terytorialnego. Obecnie, ze względu na stan pandemii COVID-19, projekt uległ pewnym modyfikacjom, między innymi, ze względu

W ramach działalności naukowej Szkoły w latach 2003-2019 zrealizowano również 12 indywidualnych projektów badawczych finansowanych przez MNiSW, KBN i NCN oraz 18 projektów międzynarodowych pozyskanych z funduszy europejskich.

Ważne znaczenie dla rozwoju warsztatu naukowo-badawczego – oprócz badań zespołowych – ma udział wszystkich członków Szkoły w co miesięcznych seminariach naukowych prowadzonych od 30 lat przez Profesora Tadeusza Lewowickiego, poświęconych m.in. prezentowaniu indywidualnych projektów badawczych, metodologii badań pedagogicznych, w tym orientacjom teoretycznym i obszarom działalności edukacyjnej, jak również teoriom i modelom przydatnych w badaniach międzykulturowych. Pod opieką naukową Profesora w latach 1993-2019 – 2 osoby uzyskały tytuł profesora nauk społecznych, 7 osób – stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych/ społecznych w zakresie pedagogiki oraz 12 osób – stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki.

Jak podkreśla prof. zw. dr hab. Halina Rusek, była Dziekan Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, „można mówić o istnieniu w Cieszynie oryginalnej, mocno osiadłej w strukturze Wydziału, szkoły teorii i badań pogranicza. Twórcą jej jest profesor Tadeusz Lewowicki, który dwadzieścia lat temu rozpoczął współpracę z ośrodkiem akademickim w Cieszynie i [...] należy do grona osób, które przez swoją działalność naukowo-badawczą i dydaktyczną znacząco wpłynęły na profil naukowy i dydaktyczny tego wydziału, szczególnie w zakresie pedagogiki. [...] Prowadzona przez Profesora Lewowickiego cieszyńska szkoła badaczy pogranicza zajmuje wśród podobnych szkół tworzonych od kilkunastu lat w różnych polskich uczelniach należną jej wysoką pozycję. Znana jest także poza granicami Polski. Jest formą pracy naukowo-badawczej, którą Uniwersytet Śląski może się szczycić”.

W 2019 roku, za wybitne zasługi dla rozwoju nauki i kultury – Uniwersytet Śląski w Katowicach nadał prof. zw. dr hab. Tadeuszowi Lewowickiemu najwyższą godność Doktora Honoris Causa i wpisał nadanie tytułu do „Księgi Doktorów Honoris Causa Uniwersytetu Śląskiego”.

Aktualnie, w działalności naukowej Cieszyńskiej Szkoły Badań Kultury i Oświaty Pogranicza uczestniczą: prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, prof. dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta, prof. dr hab. Hristo Kyuchukov, dr hab. Barbara Grabowska, prof. UŚ, dr hab. Urszula Klajmon-Lech, prof. UŚ, dr hab. Aniela Różańska, prof. UŚ, dr hab. Anna Studenska, prof. UŚ, dr hab. Jolanta Suchodolska, prof. UŚ, dr hab. Anna Szafrąska, prof. UŚ, dr Barbara Chojnacka-Synaszko, dr Aleksandra Gancarz, dr Katarzyna Jas, dr Łukasz Kwadrans, dr Aleksandra Minczanowska, dr Gabriela Piechaczek-Ogierman, mgr Anton Dragomiletskii, mgr Alicja Hruzd-Matuszczyk, mgr Kinga Konieczny-Pizoń, mgr Sylwia Ryszawy.

Ewa Ogrodzka-Mazur

Urszula Szuścik

O PUBLIKACJACH

Od czasu powstania Filii UŚ, w której utworzenie był zaangażowany prof. zw. dr hab. **Robert Mrózek** – wybitny językoznawca i miłośnik tradycji oraz historii kształcenia nauczycielskiego na Śląsku Cieszyńskim podjęto prace nad publikacjami pracowników naukowych, naukowo-artystycznych i naukowo-dydaktycznych. Właśnie profesor R. Mrózek od początku działalności Filii aż do 2012 roku był redaktorem serii publikacji Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego (przekształconego następnie w Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji i w Wydział Sztuki) oraz członkiem Rady Wydawniczej Wydawnictwa UŚ. Z kolei od roku 2012 aż do roku 2020 funkcję redaktora serii publikacji Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji i członka Rady Wydawniczej pełniła prof. dr hab. Urszula Szuścik.

Prowadzone przez pracowników prace badawcze znalazły potwierdzenie w wielu publikacjach naukowych. Treści publikacji obejmują zagadnienia związane z pedagogiką wczesnoszkolną i przedszkolną, pedagogiką społeczną, pedagogiką opiekuńczo-wychowawczą, pedagogiką międzykulturową, pedagogiką specjalną, pedagogiką kulturalno-oświatową/ animacją społeczno-kulturową, terapią, pedagogiką artystyczną, pedagogiką informatyczną, filozofią edukacji, historią wychowania, aksjologią, antropologią kulturową. Na uwagę zasługują ukazujące się systematycznie czasopisma naukowe: „Edukacja Międzykulturowa” (punktowane czasopismo na liście ministerialnej), „Studia z Filozofii Polskiej” (punktowane czasopismo na liście ministerialnej), „Studia Etnologiczne i Antropologiczne” (punktowane czasopismo na liście ministerialnej), pozostałe czasopisma: „Problemy edukacji, rehabilitacji i socjalizacji osób niepełnosprawnych”, „Cieszyński Almanach Pedagogiczny” i serie wydawnicze „Edukacja małego dziecka”, „Innowacyjność w działaniach pedagogicznych. Teoria – badania – praktyka”, „Pedagogika a etnologia i antropologia kulturowa. Wspólne obszary badań”. Należy podkreślić, że w ciągu ostatnich 20 lat opracowano publikacje naukowe w liczbie około 408 publikacji książkowych krajowych, 35 publikacji książkowych zagranicznych, 10.896 artykułów w recenzowanych publikacjach krajowych, 1368 artykułów opublikowanych za granicą.

Kierunek – CIESZYN!

Na cieszyńskim Wydziale UŚ od września 2017 roku do czerwca 2020 roku studenci ze wszystkich kierunków mieli możliwość rozwijania kompetencji w ramach projektu: **Kierunek CIESZYN! - podnieś swoje kompetencje na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ**. Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój. Udział w wszystkich formach wsparcia dla studentów był bezpłatny.

Głównym celem projektu było podniesienie i wzmocnienie kompetencji zawodowych, komunikacyjnych, w zakresie przedsiębiorczości, informatycznych oraz analitycznych. Są to kompetencje wymagane przez pracodawców od kandydatów do pracy, a tym samym odpowiadające potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa. W programie brało udział około 30 studentów, ogółem w projekcie – 184 studentów. Pomysłodawcą i kierownikiem projektu była dr hab. Barbara Grabowska, prof. UŚ.

Rozwojowi kompetencji analitycznych, interpersonalnych i komunikacyjnych i ich wzmocnieniu służyły **warsztaty rozwoju osobistego** oraz **warsztaty kompetencji komunikacyjnych**. Szkolenia obejmowały kwestie związane m.in. z planowaniem kariery i zarządzaniem czasem. Ich celem było podniesienie umiejętności: pracy w grupie, rozwiązywania problemów, odmawiania wykonania zadania z odpowiednim uzasadnieniem, radzenia sobie z treścią, stresem i trudnymi sytuacjami.

Kolejne zadanie, to udział w **certyfikowanym szkoleniu w zakresie przedsiębiorczości**. Jego celem było rozwijanie u studentów umiejętności i gotowości do przekształcania kreatywnych pomysłów w przedsiębiorcze działania, a zwłaszcza kształtowanie przedsiębiorczego sposobu myślenia. Studenci poznali zasady finansowania działalności gospodarczej, pisanie biznesplanu, pozyskiwania funduszy z grantów.

Czwarte zadanie obejmowało **certyfikowane szkolenia rozwijające kompetencje informatyczne**, w tym umiejętność wyszukiwania i przetwarzania informacji, gotowość do uczenia się, logicznego myślenia oraz kreatywność, znajomość programów specjalistycznych, wykorzystanie Internetu, organizację prac biurowych oraz umiejętności matematycznych obliczeń w programie Excel.

Studenci zgodnie wzięli udział w certyfikowanych szkoleniach: 1. **Metodzie Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne**; 2. **KORP-ie – standaryzowanym narzędziu do diagnozy funkcjonalnej dziecka w wieku od 1. m. ż. do 9. r. ż.**; 3. **Szkoleniu z zakresu dokumentacji wizualnej 2D**; 4. **Szkoleniu Animatorów**.

Kolejna grupa zajęć obejmowała warsztaty łagodzenia sytuacji konfliktowych; warsztaty radzenia sobie z trudnym uczniem/wychowankiem; warsztaty "Personal branding" - budowania wizerunku oraz warsztaty profilaktyki wypalenia zawodowego. Wszystkie zajęcia były realizowane w małych dziesięcioosobowych grupach.

Ostatnim zadaniem była zespołowa realizacja projektów w ramach sześciuosobowych **Studenckich Zespołów Projektowych** prowadzonych przez nauczycieli akademickich z cieszyńskiego Wydziału.

Doświadczenia nabyte podczas warsztatów, szkoleń i pracy nad projektami zwiększyły szanse studentów na znalezienie satysfakcjonującego zatrudnienia po ukończeniu studiów, a wypracowane doświadczenia posłużą do modyfikacji programów kształcenia, a także metod pracy ze studentami.

na trudności w zorganizowaniu odpowiednich zajęć w szkołach i na uczelni, zmienił się okres jego trwania. Projekt zaczął się 1.10.2018 r., a jego koniec przewidziano na 28.02.2022 r.

Zawód nauczyciel

opracowanie i wdrożenie programów kształcenia nauczycieli na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ (kierownik prof. dr hab. Zenon Gajdzica)

W 2019 roku, na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji rozpoczęto realizację projektu dofinansowanego z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach programu POWER, którego celem było zwiększenie jakości i efektywności kształcenia na kierunkach pedagogicznych oraz wyposażenie w dodatkowe kwalifikacje i kompetencje. Wsparciem finansowym zostały objęte specjalności: surdopedagogika i edukacja plastyczna II stopień; pedagogika opiekuńczo-wychowawcza i wychowanie do życia w rodzinie - I stopień, wychowanie przedszkolne z wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka - II stopień, zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne - I stopień, zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne - II stopień.

Najważniejszym celem jest opracowanie modyfikacji wymienionych programów studiów, dzięki czemu zostaną wzmocnione kompetencje zawodowe przyszłych nauczycieli w zakresie efektywnej pracy zawodowej z wykorzystaniem nowych technologii i metod pracy. Studenci mieli możliwość skorzystać z certyfikowanych szkoleń (m.in. Tomatis, Język migowy, Montessorri) wykładów z nauczycielami akademickimi z ośrodków zagranicznych, dodatkowych praktyk, wyjazdów terenowych realizowanych w placówkach edukacyjnych, obozów naukowych czy wycieczek dydaktycznych. Kompetencje nabywane przez studentów w ramach projektu odpowiadały oczekiwaniom pracodawców od kandydatów na pracowników na rynku pracy, gospodarki oraz otoczenia społecznego będących absolwentami studiów wyższych. Realizacja projektu przewidziana na lata 2019-2023 zakładała podniesienie kwalifikacji przez 142 studentów kierunków pedagogicznych w obszarze kompetencji nauczycielskich, pedagogicznych oraz terapeutycznych.

opr. Magdalena Belza-Gajdzica

Fragment jednej z prac „Rozmów przy stole”, z archiwum *Dehy i Kuranta*

Oddział Cieszyn Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego

Cieszyński Oddział PTP decyzją Zarządu Głównego PTP swoją działalność rozpoczął 8 czerwca 2015 roku. Z inicjatywą powołania w Cieszynie oddziału terenowego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego wystąpiła grupa pracowników Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ w Katowicach.

Działalność Oddziału nawiązuje do wielowiekowych cieszyńskich tradycji kształceniowych i publikacyjnych. Już od XV wieku wyraźne były związki Cieszyna ze znanymi uniwersytetami – głównie w Krakowie, w Pradze, a także w miastach niemieckich. Ważnym wydarzeniem stało się m.in. założenie w 1885 roku Macierzy Szkolnej dla Księstwa Cieszyńskiego, co spowodowało rozwój szkolnictwa polskiego. W 1888 powołano do życia Polskie Kółko Pedagogiczne, przekształcone kilka lat później w Polskie Towarzystwo Pedagogiczne. Wydawano polskie czasopisma: „Tygodnik Cieszyński”, „Gwiazdka Cieszyńska”, „Miesięcznik Pedagogiczny”. W latach 1904–1923 organizowano pierwsze kursy dla nauczycieli, a w 1911 roku powstało Polskie Seminarium Nauczycielskie. Należy wskazać na swoistość profilu edukacyjno-naukowego cieszyńskiego ośrodka akademickiego zlokalizowanego na polsko-czeskim pograniczu: badania w zakresie m.in. animacji kulturalnej, edukacji międzykulturowej, problemów osób niepełnosprawnych, pedagogiki społecznej.

Władze Oddziału w dwóch kadencjach 2015–2017 i 2017–2020 stanowiły: przewodnicząca – prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta, wiceprzewodnicząca – dr hab. Urszula Klajmon-Lech, sekretarz – dr Magdalena Bełza, skarbnik – dr Barbara Chojnacka-Synaszko; Zarząd: prof. zw. dr hab. Katarzyna Olbrycht, prof. dr hab. Zenon Gajdzica, dr hab. Krzysztof Śleziński, prof. UŚ, dr hab. Marek Rembierz, prof. UŚ; Komisja Rewizyjna: dr hab. Beata Oelszlaeger-Kosturek, prof. UŚ (przewodnicząca komisji), dr Sylwia Wrona, dr Gabriela Piechaczek-Ogierman. W kadencji 2020–2023 przewodniczenie objął dr hab. Marek Rembierz, prof. UŚ, wiceprzewodniczenie – dr Magdalena Bełza-Gajdzica, na stanowisku skarbnika pozostała dr Barbara Chojnacka-Synaszko a obowiązki sekretarza przejął mgr Anton Dragomiletskii. W skład Zarządu weszły: prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta, dr hab. Elżbieta Górniewska-Zwolak, prof. UŚ, dr Gabriela Piechaczek-Ogierman, dr Aleksandra Gancarz. Komisja Rewizyjna pracuje w składzie: dr hab. Beata Oelszlaeger-Kosturek, prof. UŚ – przewodnicząca, dr Katarzyna Jas – wiceprzewodnicząca, mgr Sebastian Mrózek – członek.

Ewa Ogrodzka-Mazur, Urszula Szuścik

Studia i badania nad edukacją małego dziecka

Studia i badania nad dzieckiem i dzieciństwem oraz edukacją przedszkolną i wczesnoszkolną wpisują się w ponad wiekową tradycję kształcenia nauczycieli w Cieszynie, i były prezentowane już od 1891 roku na łamach „Miesięcznika Pedagogicznego”, pierwszego popularnonaukowego pisma na Śląsku Cieszyńskim i zarazem jednego z najstarszych czasopism pedagogicznych w Polsce. Ich kontynuacja znajduje w kolejnych dekadach XX wieku odzwierciedlenie w działalności dydaktycznej i naukowej pracowników Liceum Pedagogicznego, Studium Nauczycielskiego, a od 1971 roku – cieszyńskiej Filii Uniwersytetu Śląskiego.

Uprawiany współcześnie w naszej uczelni sposób myślenia o edukacji małego dziecka zainicjowała dr **Bronisława Dymara**, która na zajęciach z Literatury dla dzieci fascynowała i „zarażała” swoim – jakże innym niż opisywanym i postrzeganym w praktyce edukacyjnej w latach 80. ubiegłego wieku – myśleniem o życiu, dziecku, szkole i przede wszystkim – pracy nauczyciela. W swoim przewodniku do praktyk pedagogicznych dla studentów naszego Wydziału, który z przewodnika stał się pierwszą – można rzec – przedpremierową publikacją serii „Nauczyciele – Nauczycielom”: *Sztuka bycia nauczycielem* (Cieszyn 1993), zawarta jest już zapowiedź głównych „działów”, które będą systematycznie towarzyszyć całej serii wydawanej w latach 1996–2013 i obejmującej 22 tomy. Seria „Nauczyciele – Nauczycielom” to specyficzna wędrówka z dzieckiem po wielu światach, a więc po świecie sztuki, przyrody, marzeń, rodziny, szkoły, współdziałania, wartości, pokus, tradycji, zabawy, literatury i życia współczesnym itd., prezentująca najnowsze tendencje w pedagogice i edukacji i podkreślająca wartość stworzonej oraz prezentowanej w serii pedagogiki współbycia jako odmiany personalizmu.

Swoistą kontynuację i rozwinięcie problematyki podjętej w serii „Nauczyciele – Nauczycielom”, stanowi ukazująca się od 2010 roku w naszym ośrodku akademickim seria wydawnicza „Edukacja Małego Dziecka”, poświęcona kształceniu i wychowaniu dziecka w Polsce i na świecie. Intencją redaktorek naukowych serii, obejmującej aktualnie 16 tomów, jest zwrócenie uwagi na kwestie dotyczące m.in.: społecznych i kulturowych kontekstów współczesnych przemian edukacyjnych w wychowaniu i kształceniu dziecka; teoretycznych i praktycznych problemów wychowania przedszkolnego i zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej z perspektywy motywów poznawania świata i uczenia się dziecka; perspektyw rozwoju i wychowania dziecka w XXI wieku, przemian funkcji rodziny, przedszkola i szkoły, pracy nauczyciela i jego działań przyczyniających się do stymulowania wczesnego rozwoju uczniów w różnych sferach i obszarach ich aktywności, kontekstów oświatowych i międzykulturowych, pedagogiki zmiany w edukacji dziecka oraz zaniedbanych wymiarów edukacji elementarnej – aksjologicznego, regionalnego, międzykulturowego, artystycznego, zdrowotnego itp.

Poszerzeniem i uzupełnieniem studiów i badań nad edukacją małego dziecka są również organizowane od 2009 roku międzynarodowe konferencje z cyklu „Edukacja Małego Dziecka”, współorganizowane z Wydziałami Pedagogicznymi Uniwersytetu Ostrawskiego (Republika Czeska) oraz Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja). Aktualna, będąca w przygotowaniu VII edycja tych konferencji będzie poświęcona *Sytuacji społecznej dzieci w przedszkolu i szkole: dotychczasowe doświadczenia, problemy i perspektywy*. Podczas jej trwania zostanie zwrócona szczególna uwaga na zdrowotne konteksty sytuacji społecznej nauczycieli, wychowawców, dzieci i ich rodziców w czasie trwającej od ponad roku pandemii, jak również metody i formy wsparcia psychologicznego i pedagogicznego oraz problemy kształcenia i pracy nauczycieli w warunkach edukacji zdalnej.

W pracach nad serią wydawniczą „Edukacja Małego Dziecka” oraz związanych z organizowaniem międzynarodowych konferencji uczestniczą: prof. dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, prof. dr hab. Urszula Szuścik, dr hab. Beata Oelszlaeger-Kosturek, prof. UŚ, dr hab. Anna Szafrńska, prof. UŚ, dr hab. Małgorzata Zalewska-Bujak, prof. UŚ i dr Aleksandra Minczanowska.

Studenci ASK przed budynkiem Centrum Twórczości Dziecka we Wrocławiu

W trosce o człowieka, jego edukację i środowisko życia

Seria wydawnicza „**Pedagogika Społeczna**” ukazuje się od 2014. Powstała z inspiracji i przy znaczącym udziale pracowników Zakładu Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej (ZPSiEM). W powstawaniu poszczególnych tomów uczestniczyli naukowcy z różnych środowisk akademickich polskich i zagranicznych, jak również różne podmioty: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, Urząd Miejski w Cieszynie. Ukazało się 7 tomów w serii, w tym dwa indywidualne opatrzone wspólnym logo. Kolejne tomy redagowane są przez prof. dr hab. A. Szczurek-Borutę, dr B. Chojnacką-Synaszko, dr hab. J. Suchodolską, prof. UŚ, dr K. Jas, dr A. Gancarz.

Cieszyńska seria wyraźnie eksponuje powiązania pedagogiki społecznej z wiedzą gromadzoną na gruncie pedagogiki porównawczej, specjalnej, psychologii, socjologii, antropologii, polityki społecznej i innych nauk. Podejmuje próbę integracji subdyscyplin pedagogicznych i różnych dziedzin nauki w celu zbudowania więzi terminologicznych. Płaszczyznami integracji są m.in. kategorie: wychowania, tożsamości, aktywności, wsparcia, środowiska, ogniskujące rzeczywiste wyzwania stojące przed edukacją w jej różnych postaciach we współczesnym społeczeństwie. Seria oddaje szerokie zainteresowanie człowiekiem w różnych fazach jego życia (od dzieciństwa po starość) i środowiskiem jego życia, wykracza poza typowe pola rozważań nauk pedagogicznych. Bardzo mocno akcentuje rolę rodziny, szkoły, środowiska lokalnego i określonych praktyk społecznych w optymalizacji szans rozwoju człowieka, w aktywizacji jednostek, grup i zbiorowości. Opracowania zawarte w serii prezentują różne perspektywy m.in. filozoficzną, aksjologiczną, psychologiczną, socjologiczną, kulturową, pokazują uwarunkowania współczesnych procesów socjalizacji, wychowania i kształcenia.

Poszczególne tomy zawierają oryginalne teksty polskich, słowackich, czeskich, ukraińskich, macedońskich autorów. Wśród nich wymienić należy tu: Marię Mendel, Tadeusza Pilcha, Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego, Katarzynę Olbrycht, Janusza Gajdę, Jerzego Nikitorowicza, Zenona Jasińskiego, Jolanę Muszyńską, Ewę Jarosz, Wioletę Danilewicz, Zofię Szarotę, Agatę Cudowską, Eugenię Karcz-Taranowicz, Edwarda Nycza i wielu innych. W każdym tomie znaleźć można ponadto teksty zagranicznych autorów, współpracujących z ZPSiEM, zaangażowanych w rozwój pedagogiki społecznej, andragogiki, krzewienie edukacji międzykulturowej z takich ośrodków naukowych jak: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Słowacja; Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Słowacja; Uniwersytet Presovsky w Preszowie, Słowacja; Ostravská Univerzita v Ostravé, Czechy; Херсонского государственного университета, Ukraina; Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип, Macedonia, jak i teksty praktyków – nauczycieli, samorządowców i przedstawicieli organizacji pozarządowych.

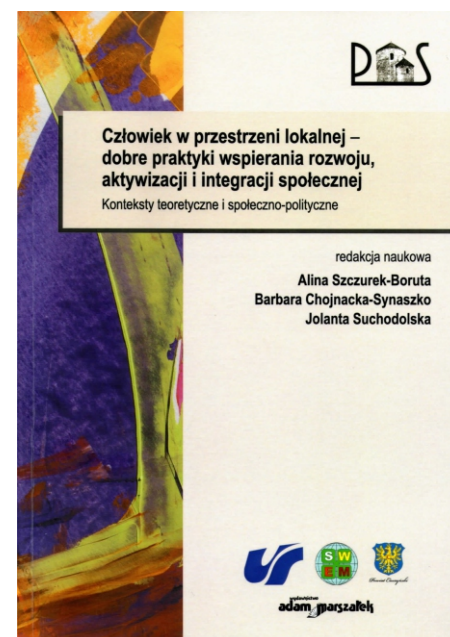
Powstaniu serii „Pedagogika Społeczna” towarzyszyło przekonanie, że wspieranie działań społecznych mających związek z edukacją może odbywać się jedynie poprzez zaangażowanie i włączenie w te działania różnych podmiotów samorządów lokalnych, władz gmin, miast, władz powiatu. Rolą środowiska naukowego jest wspieranie działań instytucji, organizacji i osób fizycznych zajmujących się działalnością związaną z edukacją. Inicjatywa wydawnicza służy podejmowaniu współpracy między podmiotami w środowiskach lokalnych, tworzeniu lokalnego forum współpracy pomiędzy przedstawicielami środowisk kształtujących rozwój jednostkowy, społeczno-kulturowy i gospodarczy społeczności lokalnej, integracji środowisk zajmujących się problematyką dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów.

Wydanie serii stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności, pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Starostwa Powiatowego w Cieszynie i Miasta Cieszyn.

Prace z serii „Pedagogika Społeczna”

1. Człowiek w przestrzeni lokalnej – dobre praktyki wspierania rozwoju, aktywizacji i integracji społeczne. Konteksty teoretyczne i społeczno-polityczne. A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko, J. Suchodolska (red.): Toruń 2014, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Powiat Cieszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, ISBN 978-83-8019-012-2, s. 256
2. Człowiek w przestrzeni lokalnej – dobre praktyki wspierania rozwoju, aktywizacji i integracji społecznej osób starszych. A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko (red.): Toruń 2014, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Wydawnictwo Adam Marszałek, ISBN 978-83-8019-029-0, s. 197
3. Szkoła – kultura – środowisko lokalne. A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko, (red.): Toruń 2015, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Wydawnictwo Adam Marszałek, Urząd Miasta Cieszyn, Powiat Cieszyński, ISBN 978-83-8019-310-9
4. Szkoła i rodzina w środowisku lokalnym. A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko, A. Gancarz (red.): Toruń 2016, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Wydawnictwo Adam Marszałek, Powiat Cieszyński, ISBN 978-83-8019-593-6, s. 284
5. Człowiek wykluczony i człowiek w sytuacji zagrożenia wykluczeniem społecznym, edukacyjnym i kulturowym – wyzwania, powinności pedagogiki, zadania. A. Szczurek-Boruta, K. Jas (red.): Toruń 2017, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Wydawnictwo Adam Marszałek, ISBN 978-83-8019-695-7, s. 227
6. J. Suchodolska: Poczucie jakości życia młodych dorosłych na przykładzie studenckiej społeczności akademickiej. Toruń 2017, Wydawnictwo Adam Marszałek, Uniwersytet Śląski w Katowicach, ISBN 978-83-8019-787-9, s. 546.
7. A. Szczurek-Boruta: Zadania rozwojowe i edukacja szkolna młodzieży. Stałość i zmienność. Toruń 2019, Wydawnictwo Adam Marszałek, Uniwersytet Śląski w Katowicach, ISBN 978-83-8180-072-3, s. 191

Warto odnotować, że na Zjeździe Delegatów PTP w Warszawie we wrześniu 2020 roku przedstawiciele cieszyńskiego oddziału zostali wybrani do władz centralnych Towarzystwa. Oddział PTP w Cieszynie to organizator i współorganizator wykładów otwartych, spotkań z mistrzami – wybitnymi polskimi i zagranicznymi pedagogami, współorganizator międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych w zakresie pedagogiki społecznej, pedagogiki międzykulturowej, pedagogiki wczesnoszkolnej, pedagogiki specjalnej, filozofii, socjologii, resocjalizacji, warsztatów dla studentów, uczniów i nauczycieli. Efektem pracy jest opracowany i wydany *Kalendarz Pedagogów Śląska Cieszyńskiego 2018*.

CZY WIECIE, ŻE...

Święto studenckie - cieszyńskie *Juvenalia* zawsze miały fantastyczną oprawę, a że z finansami było zwykle kiepsko, repertuar zapewnialiśmy sobie sami; od zaskakujących pokazów sztuk rozmaitych w wykonaniu nauczycieli akademickich, (niezapomniany *Magister Szol Jana Olbrychta i Tadeusza Kani*), poprzez recitale zaroszonych gości, w tym *Leszka Długosza* czy *monodramy teatralne* np. *Anny Dymnej* (*grane za kubek kawy i górkę kanapek*), po *pirackie pokazy filmów* w klubie *Panopticum* czy *wyścigi na byle czym pod górkę*. Najważniejszym punktem *Cieszynaliów*, (celebrowanym przez wiele lat), był *Dar Prorektora Filii* umieszczany na schodach wiodących do budynku głównego – *Cieszynalia* rozpoczynały się więc odszpuntowaniem darowanej studentom *bezcuki piwa* (warto dodać, że szklanka i kubek były nielicznie reprezentowanymi naczyniami zaopatrywania się w ten pożądany napój).

U nas bywają zacy gości, ale i my bywamy w zacych miejscach...

Zaczął się od podróży *W stronę Miłosa*, kiedy to grupa studentek i studentów słysząc na jednym z wykładów „Literatura z elementami upowszechniania” o studenckich podróżach Czesława Miłosa (z Wilna do Cieszyna, kajakowych wyprawach do Paryża oraz do Stambułu) uznała: pora po latach odbyć podróż w przeciwną stronę z Cieszyna do Wilna. Taką podróż odbyli w ramach obozu naukowego zatrzymując się po drodze w Międzynarodowym Centrum Dialogu Czesława Miłosa w Krasnogrudzie. W kolejnych latach bywaliśmy w domach pisarzy, między innymi Jarosława Iwaszkiewicza. Była i podróż - *Pociąg do Herberta*. Z każdej wyprawy studenci przywozili coś do Cieszyna: a to film z wyjazdu, a to z wystawę, którą prezentowaliśmy w Galerii Uniwersyteckiej.

To były spontaniczne wyjazdy – jak ten do Krakowa na spacer z poetą Wojciechem Bonowiczem. Poznanych w drodze pisarzy zapraszaliśmy do Cieszyna. Był u nas Krzysztof Czyżewski autor książki *Miłosz tkanka łączna*, który opowiadał również o swoim doświadczeniu animatora społeczno-kulturalnego pracującego na pograniczu polsko-litewskim. Rozmawialiśmy z profesorem Tadeuszem Sławkiem autorem pracy *Ujmować: Henry David Thoreau i wspólnota świata o filozofii i nauczycielu praktykującym obywatelskie nieposłuszeństwo*.

Czytaliśmy wspólnie poezję. Swoje wieczory autorskie mieli nie tylko nasi studenci, zapraszaliśmy również do nas poetów: Zbigniewa Macheja, Tomasza Różyckiego.

Kiedy Mariola Sznepka otworzyła w Cieszynie księgarnię „Kornel i Przyjaciele” zaczęliśmy częściej bywać na mieście. Intrygowało nas: Co czyta Cieszyn? więc zaczęliśmy regularne spotkania i rozmowy o lekturach nie tylko z pedagogami, rodzicami, dziećmi i młodzieżą, ale i policjantami, pracownikami Urzędu Miasta... Te dobre relacje z „Kornelem” doprowadziły do wspólnej realizacji Festiwalu Literackiego Kornela Filipowicza. Włączyliśmy się też w organizację pierwszej edycji międzynarodowego Festiwalu Józefa Czapskiego, organizując w Cieszynie rozmowę z Henrykiem Woźniakowskim, bliskim malarza, a obecnie wydawcą jego książek. Zorganizowaliśmy otwarte spotkania: z naszą absolwentką Anną Cieplak, kiedy ukazała się jej pierwsza książka *Ma być czysto*, studenci zaprosili do Cieszyna profesor Ingę Iwasiów, żeby porozmawiać o jej powieściach. Ostatnie nasze literackie spotkanie, tuż przed pierwszym *lock-downem* miało miejsce w „Kornelu”, gdzie rozmawialiśmy z Utą Przyboś – poetką, córką Julian Przybosia, którego mieszkańcy Cieszyna pamiętają jako nauczyciela. Przed nami kolejne wyjazdy - Krasnogruda, Paryż, Stambuł...

Napisała: Dorota Sieroń

Animatory na zajęciach; z archiwum J.Skutnik.

Animacja i Edukacja Kulturalna w Cieszynie czyli... Od Filii do Filii

Uniwersyteckie kształcenie kadr dla kultury w ramach (współcześnie działających) kierunków: animacja społeczno-kulturalna z edukacją kulturalną (studia I stopnia) oraz edukacja kulturalna (studia II stopnia) realizowane jest konsekwentnie i nieprzerwanie w od 1.10.1973 roku. Można pokusić się nawet o stwierdzenie, że stanowiło fundament cieszyńskiej Filii UŚ w Katowicach. Nie jest to tylko literacka metafora – kierunek pedagogika pracy kulturalno-oświatowej, prowadzony w ramach Filii, w trybie stacjonarnym i zaocznym, był podówczas jednym z trzech kierunków czteroletnich studiów magisterskich prowadzonych w Cieszynie, a Zakład Pedagogiki Pracy Kulturalno-Oświatowej, kierowany od 1975 przez prof. Antoniego Gładysza, stanowił podstawę struktury organizacyjnej Filii UŚ.

W 1993 roku w wyniku przemian w polityce oświatowej pedagogika pracy kulturalno-oświatowej przyjęła kształt specjalności nazwanej animacją społeczno-kulturalną, prowadzoną w ramach kierunku pedagogika: specjalności o najdłuższej tradycji i jedynej nie mającej równoległego specjalnościowego odpowiednika w specjalnościach pedagogicznych realizowanych w Wydziale Pedagogiki i Psychologii UŚ w Katowicach. W konsekwencji nastąpiła także nazewnicza zmiana na Animację Społeczno-Kulturalną. W roku akademickim 1998/99 włączono w ramy Zakładu Animacji Społeczno-Kulturalnej Zakład Wychowania Estetycznego. Od tego momentu kierownictwo nowopowstałej jednostki przejęła prof. dr hab. Katarzyna Olbrycht. Dziś zespół pracowników opiekujących się kierunkami, już bez dotychczasowej formuły organizacyjnej, funkcjonuje w ramach Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji.

Prezentując kierunek studiów, warto podkreślić, że zmiana programu kształcenia kadr dla kultury, nie miała charakteru nomenklaturowego. Ze zamianami kryła się modyfikacja myślenia o pracy w kulturze, w ogólnym znaczeniu przejście to wiązało się z osłabieniem myślenia o popularyzacji z jednoczesnym wzmocnieniem myślenia o uczestnictwie w kulturze. Niebagatelną podniętą inspirującą myślenie o zmianach kształcenia kadr dla kultury była aktywność członków studenckiego Koła Sympatyków Kultury Francuskiej, którzy podejmując kontakty ze środowiskami animatorów francuskich, przenieśli pewne elementy myślenia i sposoby pracy na grunt polski.

Główną osią, wokół której zogniskowało się nasze nowe myślenie stało się wychowanie do i poprzez kontakt z wartościami oraz skupienie na człowieku jako celu, centrum i treści tych działań. Poszukując adekwatnych do wypracowanego przez nas myślenia o animacji i edukacji – metod i narzędzi kształcenia, w naturalny sposób sięgnęliśmy więc po formy związane z działaniami grupowymi, twórczymi, projektowymi wywodzącymi się ze świata sztuki, w tym plastyki, muzyki, teatru, tańca, filmu i literatury. Do dziś program kształcenia animatorów społeczno-kulturalnych i edukatorów kulturalnych łączy elementy wiedzowe odnoszące się do różnych dziedzin i dyscyplin z obszaru nauk społecznych, humanistycznych i sztuki, z działaniami o charakterze projektowym, twórczym i badawczym. Środowiskiem naszej pracy jest Uniwersytet, ale w równym stopniu przestrzeń, miejsca, instytucje oraz środowiska funkcjonujące poza jego murami.

Studiujących w cieszyńskiej Filii animatorów i edukatorów można odnaleźć w szkołach, świetlicach, teatrach, kinie, galerii, muzeum; nierzadko ich zaangażowanie i zapał wspierają realizację projektów, programów i festiwali artystycznych organizowanych w Cieszynie, w powiecie, regionie a nawet tych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym (wspominając chociażby dwa „flagowe” dla pogranicza Polsko – Czesko – Słowackiego festiwale *Kino na granicy* czy *Teatr bez granic*).

Co ważne, studenci animacji i edukacji są organizatorami podobnych działań – od 1999 roku przygotowują premiery teatralne jako Scena Studencka, od 2004 roku organizują festiwal Czas Kina, realizują ekspozycje prac w galerii studenckiej #klatka# oraz formy zajęć artystycznych w ramach corocznej Nocy Muzeów (we współpracy z Muzeum Śląska Cieszyńskiego), są animatorami życia studenckiego w ramach kampusu i Uniwersytetu. I chociaż większość tych działań wiąże się z praktykami kulturalnymi, to mocne zaangażowanie wolontaryjne studentów uwidacznia się z podobną siłą w miejscach potocznie niezwiązanych z kulturą – w Szpitalu Śląskim, na oddziale chirurgii dziecięcej, w domach spokojnej starości i świetlicach terapeutycznych, w cieszyńskim Zakładzie Karnym czy na turnusach rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Świętując jubileusz pięćdziesięciolecia Filii UŚ wielu z nas doznaje swoistego *déjà vu*. Dla wielu z nas Filia po prostu trwa..... od pięćdziesięciu lat, miejscami jako mentalny pomost łączący tych, którzy uznają cieszyński kampus za swoje miejsce pracy, nauki i relacji z innymi.

Napisała: Jolanta Skutnik

Widownia dziecięca ze studentami ASK w foyer auli uniwersyteckiej po spektaklu Kaczka i Hamlet (2003)

Czas Kina i inne studenckie inicjatywy filmowe

Studentki i studenci cieszyńskiego Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji UŚ od ponad dwóch dekad angażują się organizację rozmaitych filmowych wydarzeń. Uczestnictwo w filmowych przeglądach i festiwalach ma niebagatelne znaczenie dla kształtowania kompetencji filmowych przyszłych organizatorów życia kulturalnego i jest uzupełnieniem zajęć dydaktycznych wprowadzających do wiedzy o filmie (prowadzonych przez dr hab. Ewelinę Konieczną). Kolejne roczniki cieszyńskich animatorek i animatorów kultury biorą udział w działaniach organizacyjnych Przeglądu Filmowego Kino na Granicy i jako wolontariusze wspierają to filmowe wydarzenie.

Działaniem poszerzającym kompetencje filmowe przyszłych animatorów kultury był ich wkład w organizację, we współpracy z krakowskim Stowarzyszeniem „Rotunda”, Objazdowej Etiudy i Animy (w latach 2005-2012). Dzięki temu przedsięwzięciu cieszyńscy studenci mieli możliwość zapoznać się z etiudami i animacjami filmowymi nagrodzonymi podczas Międzynarodowego Festiwalu Filmowego Etiuda & Anima.

W 2004 roku grupa studentek i studentów specjalności animacja społeczno-kulturalna zainicjowała swój własny przegląd filmowy pod nazwą Czas Kina. Podczas szesnastu edycji imprezy, realizowanej w ramach zajęć dydaktycznych we współpracy z cieszyńskim kinem Piast, prezentowane były filmy, które łączył wybrany przez organizatorów temat przewodni (np. Ciepłe prądy Skandynawii, Droga do szczęścia, Poza nawiasem). Projekcjom filmowym towarzyszyły koncerty, wystawy oraz warsztaty filmowe dla uczniów cieszyńskich szkół. Celem przeglądu było poszerzenie kompetencji filmowych jego uczestników oraz przygotowanie organizatorów do działań w zakresie upowszechniania filmu w różnych środowiskach i grupach wiekowych. W projekcjach filmowych uczestniczyli również mieszkańcy Cieszyna. W 2016 roku SPF Czas Kina zdobył, przyznawany przez Samorząd Studentów UŚ, Laur Studencki w kategorii Studenckie Wydarzenie Roku. Niestety, trwająca od wiosny 2020 roku pandemia spowodowała zawieszenie organizacji wydarzenia i jego planowane dwie kolejne edycje (17. i 18.) nie mogły się odbyć ze względu na zagrożenie epidemiczne.

Działające przy kierunku animacja społeczno-kulturalna z edukacją kulturalną Koło Animatorów Kultury przez kilka lat prowadziło dyskusyjny klub filmowy „Klaps”, który następnie przekształcił się w klub filmowy „Klips”, działający już tylko okazjonalnie. Tradycją Koła było przygotowanie w ramach mikołajkowego prezentu dla studentów cieszyńskiego kampusu nocnego maratonu filmowego pod nazwą Nocnik, który cieszył się dużym zainteresowaniem.

Ewelina Konieczna

„Niemy” Chór

Uniwersytetu Śląskiego interpretuje utwory w języku migowym, a także działa na rzecz osób niedosłyszących i G/głuchych. Oficjalnie istnieje od 5 grudnia 2016 roku, kiedy to odbył się jego pierwszy uczelniany występ. Założycielką i dyrygentką jest mgr Anna Wojtas-Rduch – pracownik dydaktyczno-naukowy Uniwersytetu Śląskiego, surdopedagog, tłumacz języka migowego. Członkowie to studenci, absolwenci i pracownicy Uniwersytetu Śląskiego, których łączy pasja i chęć zgłębiania wiedzy o języku migowym. Chór występuje m. in. na konferencjach, wydarzeniach organizowanych przez Uniwersytet Śląski, różnych eventach – np. takich jak cieszyńska Noc Muzeów, czy mszach skierowanych do osób G/głuchych. Ma na swoim koncie również występ na Śląskim Festiwalu Nauki w Katowicach, udział w tegorocznej reklamie i kampanii społecznej realizowanej przez bank BNP Paribas. W 2017 roku chór zdobył wyróżnienie w ministerialnym projekcie StRuNa, w kategorii Projekt Roku 2017 – „Niemy Chór Uniwersytetu Śląskiego”. Oprócz repertuaru prezentowanego dla publiczności na żywo „Niemy” Chór znany jest również z interpretacji utworów muzycznych w swoich teledyskach. Nad tłumaczeniem pracuje szereg specjalistów, głównymi tłumaczami utworów na Polski Język Migowy są mgr Anna Wojtas-Rduch oraz Monika Folwarczny, natomiast częścią scenariuszowo-realizacyjną teledysków zajmuje się absolwentka Uniwersytetu Śląskiego Alicja Drabik.

Opr. Alicja Drabik i Anna Wojtas-Rduch

Pierwszy występ "Niemego" Chóru w 2016

"Niemy" Chór Uniwersytetu Śląskiego z Wyższobramskim Chórem Kameralnym

Malcolm Ross jest absolwentem Cambridge. W 1967 rozpoczął pracę badawczą na Uniwersytecie Exeter, kierując pierwszym brytyjskim projektem badawczym w zakresie Edukacji Artystycznej. Tworzył programy międzynarodowych studiów magisterskich w zakresie edukacji artystycznej i arteterapii. W 1996 roku został przyjęty w poczet Członków The Royal Society of Arts. A w 2017 przyznano mu tytuł Emerytowanego członka The English Association. Obecnie jest wizytującym Profesorem Edukacji Estetycznej na Uniwersytecie Wolverhampton. Nadal wykłada, publikuje i tworzy sztukę.

NASZA TWÓRCZOŚĆ

Anastasiia Otoh,

Widok z mojego okna

Kiedy przeprowadziłam się do akademika, to u mnie pojawiło się przyzwyczajenie patrzenia przez okno mojego pokoju na ulicę. W dzień, a czasem w nocy, lubię obserwować, co się tam dzieje.

Moje łóżko jest blisko okna, więc po przebudzeniu otwieram go i wraz ze świeżym powietrzem wpuszczam do pokoju hałaśliwe głosy studentów, którzy pośpiesznie zajmują się swoimi sprawami. Niektórzy w pośpiechu chodzą na wykłady, ktoś wyprowadza psa na spacer, a czasami są ludzie, którzy wychodzą po prostu zaczerpnąć świeżego porannego powietrza.

Oprócz parkingu z samochodami i ludźmi można zobaczyć uniwersytet, a za nim miasto. Wzdłuż uniwersytetu rosną jodły i trawa, a między budynkiem a parkingiem jest kilka dużych kamieni. Być może niosą ze sobą jakieś znaczenie, ale na razie pozostaje to dla mnie tajemnicą.

Chociaż część miasta jest ukryta za masywnymi murami uniwersytetu, nie pogarsza to widoku. Zwłaszcza wieczorem, kiedy ludzie zapalają światła w swoich pokojach. Przypomina mi to rozgwieżdżone niebo, którego niestety nie widać.

Szczerze mówiąc, wieczorny widok jest szczególnie piękny. Kiedy słońce zachodzi i ozdabia niebo różem i fioletem krajobraz staje się coraz bardziej magiczny.

Czarny telefon i czerwone róże

Jolanta Gisman-Stoch: Rozmawiamy o prawdopodobnie najdłuższej i najbardziej intensywnej międzynarodowej współpracy w historii Filii. Pamiętasz jak to się zaczęło?

Malcolm Ross: Zupełnie niespodziewanie otrzymałem list od Polki, która pracowała w Bibliotece Kongresu Stanów Zjednoczonych. Sugerowała, że powinienem skontaktować się z Jerzym Wrońskim i przekazała mi Jego adres. Narzekałem, że nie mam w pobliżu osób, które myślą podobnie jak ja, z którymi mógłbym dzielić i rozwijać moje myślenie o roli sztuki w edukacji. Zapewniała, że Jerzy jest taką osobą. Napisałem do niego i zaprosił mnie do Cieszyna. Był rok 1992.

J.G-S. Jerzy poprosił mnie o organizację Twojej wizyty. Po wymianie kilku listów, pojechałam pociągiem do Warszawy, żeby odebrać Cię z lotniska. Miałam zamazane zdjęcie przesłane faksem i kartkę: „profesor Malcolm Ross Exeter University UK”. Nie było telefonów komórkowych ani poczty elektronicznej. Pamiętasz swoją pierwszą wizytę w Polsce?

M.R. Oczywiście. Ta wizyta zmieniła moje życie. Nie mogłem wtedy wiedzieć, że 30 lat później będziemy dalej razem pracować. Polska właśnie budziła się z długiego snu. W powietrzu czuło się radość i entuzjazm, a ja znalazłem się nagle wśród bohaterów solidarnościowej rewolucji, w Cieszynie (Joy City!). Równocześnie nawiedzały mnie wspomnienia z dzieciństwa (pamięć agonii Polski w II wojnie światowej). Tablica z listą pomordowanych profesorów tuż przy wejściu do Filii ciągle budzi przerażenie. Ale wtedy dałem się ponieść radości. Wszędzie byłem szczerze witany, słuchany przez pracowników uczelni z entuzjazmem i ciepło odbierany przez studentów. Zobaczyłem Kraków i Zakopane i na zawsze zakochałem się w Polskich krajobrazach. Do Anglii wracałem z prezentami, wśród nich był antyczny, czarny polski telefon – prezent od studentów. Jak powiedzieli, miał mi pomóc w dalszym odbieraniu inspiracji, które w Cieszynie budziły mnie każdego ranka. Znalazłem w Cieszynie mój nowy profesjonalny dom.

J.G-S. Szybko zaczęliśmy odkrywać łączące nas spojrzenia na edukację artystyczną. Znalazłam nauczyciela i mistrza. W czasie pierwszej wizyty tłumaczyłam na warsztatach, mogąc w nich równocześnie uczestniczyć. Poruszyło mnie zaufanie, którym obdarzyłeś każdego z nas. Doświadczaliśmy możliwości towarzyszenia drugiej osobie w twórczych procesach artystycznych. W ostatnim dniu każdy student dostał od Ciebie czerwoną różę. Te czerwone róże i czarny antyczny telefon zainicjowały wymianę wielu późniejszych symbolicznych prezentów w czasie Twoich kolejnych wizyt. Możesz powiedzieć coś o tych warsztatach (zrobiliśmy ich ok. 350 godzin)?

M.R. Inspiracją w mojej pracy ze studentami był *Refleksyjny Praktyk* D. Schona – szczególnie rozróżnienie między refleksją NAD działaniem i refleksją W działaniu. Przeplataliśmy działanie z refleksją, pracę indywidualną z dzieleniem się z innymi, ciszę z konwersacją. Wprowadziłaś mnie w koncepcję dialogu Bubera i relacja Ja-Ty stała się bardzo ważna dla formowanej przez nas idei nauczyciela – twórczego towarzysza twórczej pracy studenta. Dzięki Tobie poznałem myśl J. Korczaka, J. Tichnera, ale również Miłosza i Herberta. Szybko zbudowaliśmy naszą relację – wyjątkowe partnerstwo, które pozwalało zapewnić studentom bezpieczną przestrzeń do podejmowania ryzyka w procesie twórczym. Często sięgałem po taniec jako medium pozwalające uczestnikom na eksplorację ekspresyjnego impulsu. Zauważyłem, że sprawdza się ono szczególnie w sytuacji pracy z osobami o tak różnych doświadczeniach artystycznych. Podziwiałem otwartość polskich studentów i ich odwagę twórczą. Byliśmy świadkami tak wielu odkryć – tylu poruszających, inspirujących i pięknych prac tych młodych ludzi – świadkami ich osobistych przemian. Patrzyliśmy jak odnajdywali w sobie źródła zachwyty, miłości i radości. Pozwalaliśmy by każda sesja rozwijała się zgodnie ze swoją logiką. Obserwowaliśmy a następnie konsultowaliśmy jej przebieg i interweniowaliśmy tak, by pokierować uczestników w stronę kolejnych wyzwań. Nigdy wcześniej praca nie dawała mi tyle szczęścia i satysfakcji.

J.G-S. Poszukiwaliśmy teorii, które pozwalały lepiej zrozumieć naszą pracę. Inspirowali nas: Gadamer i jego idea sztuki jako zabawy, symbolu i święta; Marleau Ponty z *ideą ucieleśnionego umysłu*, Reid z *ideą praktyki artystycznej rozumianej jako ucieleśniania znaczeń*, Armstronga *sztuka jako poruszająca obecność*, Witkina *inteligencja czucia*, Winnicotta *potencjalna przestrzeń i obiekt przejściowy* – by wymienić kilka. Polscy i angielscy poeci dostarczali metafor pomocnych do opisu doświadczeń, dla których nie odnajdywaliśmy adekwatnych pojęć w akademickim języku naukowym. Pomysły rodziły się „na granicy” – pomiędzy polskim i angielskim, wyrażonym i niewyrażonym, odczutym i zrozumianym, wreszcie, poezją i nauką. Pracowaliśmy w przestrzeni dialektycznych przeciwieństw, która dała początek *Synkretycznemu Modelowi - złożonej*, holistycznej idei wyjaśniającej dynamikę procesów twórczych w praktykach artystycznych.

M.R. Tak, opublikowaliśmy *Model Synkretyczny* w książce: Ross, M. with Gisman-Stoch, J. „Cultivating the Arts in Education and Therapy”, in 2011 (Routledge) ale kontynuujemy pracę nad nim. W koncepcji „inteligencji czucia” R. Witkina centralnym pojęciem jest wzajemna, lustrzana interakcja pomiędzy artystą i jego medium. Zachęcanie do aktywności artystycznej, wspomaganie animacji kulturalnej rozumem jako wprowadzanie ucznia w praktykę takich osobistych, interaktywnych działań. To rozumienie ekspresji połączyłem z sociokulturowym modelem Harre’go, który wiąże akulturację, osobistą tożsamość, twórczą ekspresję i międzyludzką współpracę w jeden holistyczny projekt osobistego rozwoju. Podobieństwo tego modelu do Chińskiej, terapeutycznej koncepcji 5 elementów zainspirowało mnie do

sformułowania modelu procesu twórczego w sztuce. Proces ten pokazuję jako podmiotowe działanie, a piękno powstających w nim form, tłumaczę złożonym wzorcem operacji, które wspomagając bądź stawiając opór, wymagają od ucznia odwołania się do kulturowego dziedzictwa, osobistych umiejętności twórczych, wyobraźni i pragnienia zmiany. Model stał się narzędziem przydatnym w planowaniu programów edukacji artystycznej propozycją interwencyjnej, dialogicznej pedagogiki i terapii w sztuce. Dla naszych studentów (animatorów i nauczycieli sztuki) stał się wartościowym narzędziem w refleksji nad ich pracą szczególnie, że sami mogli zobaczyć jego „ucieleśnienie” w prowadzonych przez nas warsztatach.

J.G-S. W książce napisałeś: „Jestem wdzięczny studentom Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach za ciepło ich przyjaźni i zaraźliwe zaangażowanie w naszą wspólną pracę.” Ta wdzięczność była wzajemna. Powstała praca licencjacka na temat naszej współpracy, wiele esejów opisujących doświadczenie warsztatowe, zostałeś też uhonorowany nagrodą studencką - OSKARus. Co chciałbyś powiedzieć studentom cieszyńskich wydziałów Sztuki i Edukacji właśnie teraz, kiedy pracujemy w izolacji, oddzieleni od siebie, kontynuując studia w bolesnym dystansie?

M.R. Całym sercem jestem z wami w tych bezprecedensowych czasach, które są zaprzeczeniem wszystkich podstawowych potrzeb życiowych młodych ludzi: waszego pragnienia przyjaźni i towarzystwa, eksploracji świata i swobodnego eksperymentowania, tworzenia swoich początków, dbania o swoją miłość i radość. Przyszło nam żyć w czasach ogromnych napięć, podejrzeń, niepokojów, manipulacji i inwigilacji. To, co było dla nas kiedyś oczywiste i niepodważalne stało się z dnia na dzień podejrzanym i niejasnym. Musicie rozważać każdą decyzję kontaktu, kiedy instynkt podpowiada Wam coś innego. Czasem wasza izolacja staje się zbyt bolesna – podobnie jak moja. Prawdopodobnie równocześnie odkrywacie w sobie źródła i zasoby, które pozwalają wam to przetrwać. Zaraza nie jest niczym nowym – ale to jest nasza zaraza. Jak każda, kosztowna jeżeli chodzi o ludzkie cierpienia i straty. Co mogę powiedzieć? XVII wieczny, angielski poeta John Donne pisał do swojej ukochanej przed swoim wyjazdem: „Pomyśl, że jesteśmy razem ale odwróciliśmy się od siebie, żeby zasnąć. Tych, którzy wzajemnie trzymają się przy życiu nie da się rozdzielić.” Przy życiu trzymaj nas to, że wzajemnie się kochamy i czujemy, że jesteśmy obdarzani miłością.

J.G-S. Dziękuję za rozmowę i za blisko 30 lat niezwyklej przyjaźni. W imieniu pokoleń studentów animacji społeczno-kulturalnej naszego wydziału dziękuję za wyjątkowe inspiracje.

CZY WIECIE, ŻE...

...w latach osiemdziesiątych XX wieku, przynajmniej raz w roku odbywały się mecze siatkówki i koszykówki między studentami a kadrą akademicką? W małej, ale klimatycznej sali gimnastycznej (obecnie centrum konferencyjne) mieścili się wszyscy – i zawodnicy i kibice, zajmujący każdy wolny skrawek pola autowego. Panowała wesola i gorąca atmosfera. Pomysłodawcą i organizatorem tego przedsięwzięcia był mgr Jan Szczepański, kierownik Studium Wychowania Fizycznego.

Studenci korzystali z uroków Cieszyna i okolic nie tylko towarzysko i turystycznie; naturalne otoczenie kampusu umożliwiało uczestnictwo w różnych zajęciach sportowych poprzez przynależność do sekcji i kół sportowych; największym zainteresowaniem cieszyły się sekcje żeglarska, narciarska, piłki siatkowej i koszykowej. Rekordowym zainteresowaniem cieszyła się jednak sekcja jeździecka! cotygodniowe zajęcia prowadzone w stadninie w Ochabach wymagały jednakże niezwyklego hartu i samozaparca; niewielu z dużej grupy zainteresowanych kończyło więc jako członkowie Sekcji Jeździeckiej – ci, którzy wytrzymali mieli niezwykle okazję nauki jazdy konnej...nierzadko okupionej kontuzjami, ale warto było. Dziś o tradycji Sekcji mogą opowiedzieć nasi nauczyciele - Jola Gisman-Stoch, Jola Skutnik i Jarek Skutnik... a mają co wspominać. W tym gronie można było odnaleźć np. protoplastów ekofilozofii – Jarek Stoch kontestował formę jeździecką twierdząc, że dopóki koń nie może jeździć na nim, on nie dosiędzie żadnego. jego postawa i walka o równouprawnienie w tej sprawie była godna uwagi.

FILIA dla Filii

Miesięcznik społeczno-kulturalny FILIA, założony przez grupkę zapaleńców rekrutujących się spośród młodych nauczycieli akademickich oraz studentów, powstał w październiku 1991 roku. Gdy tylko czasopismo nieco okrzepło Redakcja zaczęła organizować imprezy, które z jednej strony miały pobudzić nieco ospałe życie studenckie, z drugiej – być ciekawym i niekonwencjonalnym rozwinięciem tematyki studiów.

Pierwsza taka impreza to był trzydniowy Przegląd Filmów dla Dzieci (maj 1993) zorganizowany w kooperacji z Klubem Studenckim „Panopticum” – współpraca ta była kontynuowana do ostatniego numeru. Jednak naprawdę duża impreza o charakterze artystyczno-warsztatowym odbyła się 8–9 listopada 1993 pod hasłem *Dzisiaj pójdę do teatru*.

Dzięki dofinansowaniu MKiS, a zwłaszcza życzliwości p. **Agaty Bielawskiej** z Departamentu Szkolnictwa Artystycznego i p. **Andrzeja Ziemińskiego** z Departamentu Teatru można było zaprosić niezwykle zespoły teatralne i przedstawienia, o różnym charakterze, niektóre z nich należały do awangardy ówczesnego teatru dla dzieci i młodzieży. **Teatr Wierzbak** z Poznania prezentował swoje przedstawienie *Wypukły*, które weszło już do historii polskiego teatru, ale także można było zobaczyć ich Anaglify, zrealizowane na podstawie poezji Krystyny Miłobędzkiej. **Tadeusz Wierzbicki** prezentował swój niezwykle spektakl *Zajęczki*, który realizowany był w wyjątkowej technice animacji światłem. **Grzegorz Kwieciński** i jego Teatr Ognia i Papieru pokazał publiczności swoje wielkie widowisko *Antypalenie*, na schodach przez głównym wejściem do Uniwersytetu. Swoje przedstawienia pokazała bielska Bania-luka i Teatr Dzieci Zagłębia z Będzina, a także **Marcin Ryl-Krystianowski**, przedstawiciel starej lalkarskiej rodziny Rylów. Na cieszyńskiej uczelni w ciągu dwóch dni zagrano 11 spektakli dla studentów oraz dla dzieci z cieszyńskich szkół i przedszkoli.

Były też warsztaty prowadzone przez wybitnych artystów – na przykład, warsztaty muzyki elektronicznej prowadził **Władysław Komendarek**, związany z legendarnym już zespołem artrockowym – Exodus; warsztaty scenograficzne poprowadził niezwykły już wybitny polski scenograf, Rajmund Strzelecki; z dramą jako metodą pracy z dziećmi zapoznawała studentów pani **Anna Dziedziec** reprezentująca Polski Ośrodek ASSITEJ; warsztaty dykcyjne prowadził Zbigniew Łuczyński, znany dziś prezenter TVN, zaś na temat pisania scenariusza teatralnego można było porozmawiać z **Markiem B. Chodaczyńskim**, obecnie Prezesem Unii Teatr Niemożliwy i dyrektorem artystycznym warszawskiego festiwalu „Lalka też Człowiek”.

Nosorożec, 2004

Od 1998 roku, za zgodą Rady Wydziału, zajęcia teatralne realizowane w ramach programu nauczania animatorów kultury, które dotąd miały charakter teoretyczny – zostały dopełnione działaniami praktycznymi. W ten sposób powstała nieformalna Scena Studencka. Najpierw adresatem przygotowywanych premier było środowisko akademickie, jednak bardzo szybko rozszerzyła się jej działalność i zaczęły powstawać spektakle dla dzieci i młodzieży cieszyńskich placówek edukacyjnych. Od 2003 roku zaczęliśmy wykorzystywać możliwość prowadzenia badań odbioru sztuki teatralnej, a także realizacji eksperymentów teatralno-pedagogicznych.

Pierwsze przedstawienie Sceny Studenckiej – **Ptama** wg tekstu K. Miłobędzkiej – miało swoją premierę w Domu Narodowym (1999), a zatem poza murami uczelni. Z tą inscenizacją pojechaliśmy też na Biennale Sztuki dla Dziecka w Poznaniu, co było dla wszystkich niezwykle przeżyciem, gdyż na widowni zasiedli legendarni twórcy prapremiery Ptama: Krystyna Miłobędzka, Leokadia Serafinowicz, a także kilku aktorów z pierwszej obsady.

Drugą premierę, spektakl **Krzeseł** wg I. Iredyńskiego (2000), graliśmy już w auli uniwersyteckiej, ale za to w warunkach teatralnego survivalu – temperatura na sali wynosiła 140C. Mimo to publiczność dopisała podobnie jak na premierze przedstawienia *To Szare wg Juweniliów* Witkacego, które powstało w konwencji działań z przedmiotem wyobrażonym. Muzykę, opartą o szelesty i szumy papieru, skomponował dla nas prof. Krzysztof Gawlas.

W 2003 podjęliśmy próbę zagrania widowiska w przestrzeni całego uniwersytetu. Były to **Sceny** z Fausta rozgrywane się zarówno w korytarzach budynku głównego, w przewiązce, przez którą przeszła wielkanocna procesja, jak we foyer auli oraz w samej auli, gdzie historia Fausta znajdowała swój zaskakujący finał. Największy problem był z nagłośnieniem i właściwym oświetleniem kolejnych miejsc akcji – powstał nawet scenariusz na przenoszenie jedyne reflektora punktowego jakim dysponowaliśmy.

Dwukrotnie użyliśmy do naszych teatralnych celów klubu studenckiego „Panopticum”: raz, w 2002, jako miejsce dla surrealistycznego kabaretu zrealizowanego na podstawie tekstów Gałczyńskiego – **Café „Zielona Gęś”**; drugi raz w 2004 – realizując szopkę noworoczną. Już za pierwszym razem zainteresowanie było tak ogromne, że musieliśmy zagrać dwukrotnie, gdyż sala nie mogła pomieścić tak wielkiej liczby chętnych. Osobiście stałam „na bramce” wykorzystując mój autorytet wykładowcy. Z kolei **Szopka 2004** była ostatnim punktem programu niezwykle seminarium naukowego Miejsce ludowej szopki kolędniczej w polskiej tradycji i w edukacji, w którym obok poważnych wykładów prof. H. Jurkowskiego i p. B. Rosiek z Muzeum w Żywcu pojawili się prawdziwi ludowi twórcy – jeden z ostatnich szopkarzy Żywiecczyny, Józef Hulka, czy hasający w przestrzeniach uniwersytetu kolędniczy z Żabnicy i Węgierskiej Górki. Studencka szopka satyryczna okazała godnym dopełnieniem tego seminarium – salwy śmiechu, satyra środowiskowa i koloryt ludowości wzmocnione bigosem przygotowanym przez studentów!

Idąc tropem klubowo-kabaretowym przygotowaliśmy także widowisko lalkowe **Pragnienia** (2005). Premiera odbyła się w cieszyńskim pubie „Pod Dobrą Datą”, który zgromadził tłumy widzów. Właściciele lokalu byli nam ogromnie wdzięczni, gdyż znacznie podnieśliśmy dochód ze sprzedaży piwa. Niemniej, naszym najważniejszym i stałym miejscem pracy była aula uniwersytecka, gdzie powstawały kolejne spektakle: **Nosorożec** wg Ionesco (2004) zrealizowany jako połączenie teatru żywo-planowego z teatrem cieni; **Zwyrtała** (2006), fantastyczne góralskie widowisko, z muzyką zespołu Zakopower, pełne było tańca i muzyki dopełnione strojami użyczonymi bezpłatnie przez Zespół Ziemi Cieszyńskiej; **Daj się uświadomić!** (2007) wg fragmentów tekstu W. Gombrowicza Ferdynand, które zaproszono do Teatru Dzieci Zagłębia w Będzinie na I Festiwal Teatralny im. Jana Dormana. Ostatnim przedstawieniem zrealizowanym w auli było **Męczeństwo Piotra Ohey’a Mroźka** (2007). Potem aula została zamknięta. Nie pomogły prośby, ani protesty. Do dziś – mimo pojawiających się wciąż nowych obietnic wyremontowania auli, nadal jest ona niedostępna dla celów teatralnych.

Ewa Tomaszewska
Scena Studencka

Dlatego w 2008 roku premiera Sceny Studenckiej odbyła się w Centrum Konferencyjnym. Wybraliśmy sztukę **Ptak** Jerzego Szaniawskiego (2008), gdyż jej akcja rozgrywała się na zebraniu Rady Miejskiej, a zatem przestrzeń Centrum doskonale nadawała się do tej inscenizacji.

Satyryczne ujęcie „rządów” w tzw. średnich miastach zderzone zostało z marzeniami o lepszym świecie. Rok po premierze zostaliśmy zaproszeni do Kartuz, gdzie nie tylko zagraliśmy z powodzeniem nasze przedstawienie, ale też przeprowadziliśmy warsztaty teatralne we wszystkich szkołach ponadpodstawowych w powiecie. Kawał dobrej roboty.

Badania odbioru sztuki teatralnej zaczęliśmy od realizacji koncepcji Jana Dormana. Były to: **Kaczka i Hamlet** (2003), **Młynek do Kawy** (2005) i **Konik** (2006). Wszystkie wymagały dobrego logistycznego planowania, gdyż współpracowaliśmy z wieloma przedszkolami i szkołami. Z kolei przy okazji przedstawienia **Uskrzydłony** (2010) przeprowadziliśmy badanie odbioru sztuki wśród młodzieży licealnej, uzyskując niezwykle interesujące wyniki, które zostały opisane i przedstawione na konferencjach.

W 2008 roku podjęliśmy nowy pomysł na działania pobudzające wyobraźnię. Spotkanie z teatrem oparte było na dwóch elementach – na słuchowisku granym na żywo oraz na przedstawieniu. W ten sposób powstał **Tymoteusz** adresowany do przedszkolaków czy **Wariatka z Chaillot** skierowana do młodzieży licealnej. Równie ciekawym przedsięwzięciem była **Mapa Piątego Królestwa** (2010–2011) złożona z przedstawienia oraz warsztatów plastycznych. Oba te elementy dopełniały się wzajemnie. Zachęceni sukcesami podjęliśmy próbę połączenia działań teatralnych z improwizacją muzyczną. W ten sposób powstało przedstawienie **Włóczykij** (2012). I z tym spektaklem pojechaliśmy na Festiwal Animo do Kwidzyna, gdzie studenci nie tylko zaprezentowali swoje przedstawienie, ale mogli też zobaczyć spektakle niepaństwowych teatrów animacji z całej Europy. To była wielka przygoda!

Potem przygotowaliśmy teatralizowany wykład o surrealizmie pt. **Surrealiści** (2012) oraz przedstawienie prezentujące zwyczaje bożonarodzeniowe Żywiecczyny – **Na ten Nowy Rok**, zaś w 2013, Dom Narodowy zaproponował nam przygotowanie krótkiego widowiska mającego otwierać cieszyńskie Święto Trzech Braci. Pokazaliśmy wtedy na Rynku 20-minutową **Legendę o powstaniu Cieszyna**, którą potem rozbudowaliśmy o kolejne dwie opowieści o **Ondraszku** i o **Utopcu** ze młyna i prezentowaliśmy już całość dzieciom i młodzieży w połączeniu z krótkim wykładem na temat baśni, mitu i legendy. Potem były jeszcze: **Trzy małe pingwiny** (2015) oraz **Kot w butach** J. Brzechwy, jedyny spektakl przygotowany przez studentki specjalności wychowanie przedszkolne, i ostatnie nasze przedstawienie przed pandemią – **Dramat Niemożliwy L. de Neville** (2019).

W ten sposób Scena Studencka spełnia wiele różnych funkcji – obok edukacyjnej, dającej szansę weryfikacji teoretycznej wiedzy w praktyce, jest też przestrzenią integracji środowiska studenckiego oraz możliwością wyjścia studentów do szerszej publiczności, aby mogli lepiej zrozumieć potrzeby i możliwości młodych odbiorców sztuki – od przedszkolaków po młodzież licealną. Ważna jest też promocja wydziału i specjalności, a także możliwość pokazania się poza murami uczelni. Powstało wiele prac licencjackich i magisterskich, artykułów naukowych i popularno-naukowych. Zdarzyło nam się nawet kiedyś, że zapytano nas czy w Cieszynie jest szkoła teatralna, co dowodzi także sprawności aktorskiej naszych studentów. Potwierdziła to także III nagroda oraz Nagroda Publiczności jaką zdobyło przedstawienie **Res Publica** na II Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Studenckich „Theatrum Orbis Terrarum” w Olsztynie (2001).

L.de Neville Dramat Niemożliwy, prem. 2019

Były spotkania z wybitnymi ludźmi teatru – z Krystyną Miłobędzką i Wojciechem Wieczorkiewiczem, a także reżyserem Włodzimierzem Fełenczakiem.

Dzisiaj pójdę do teatru, pomimo różnego rodzaju problemów, było imprezą nadzwyczaj udaną i dlatego już rok później, 19–21 października 1994, odbyły się spotkania ze sztuką.

Tym razem do Cieszyna przyjechał z wykładem o architekturze krajobrazu prof. dr hab. Janusz Bogdanowski z Politechniki Krakowskiej oraz dr Paweł Pencakowski z ASP w Krakowie, który wygłosił dwie fantastyczne prelekcje na temat Wita Stwosza oraz na temat architektury starożytnego Egiptu.

Odbyły się też warsztaty dla studentów prowadzone przez prof. Wiesława Karolaka z Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Łodzi.

W grudniu 1996, na prośbę studentów o wprowadzenie zajęć z dziennikarstwa prasowego i radiowego, FILIA wraz z Samorządem Studenckim zorganizowała warsztaty dziennikarskie, które zaczęły się od spotkania z Bronisławem Schmidt Kowalskim, wieloletnim redaktorem naczelnym Dziennika Zachodniego, a wówczas także pracownikiem Instytutu Nauk Społecznych UŚ. Wszystko dopełniały praktyczne warsztaty pisania prowadzone przez znanego w Cieszynie dziennikarza i felietonistę, Andrzeja Żurka. Warsztaty połączone były ze zwiedzaniem zabytkowej Drukarni Muzeum przy ul. Głębokiej.

FILIA patronowała także wielu spotkaniom, wystawom i koncertom (Andrzeja Wawrzyniaka i Beaty Aleksandrowicz), organizowała konkursy z nagrodami i otwierała swe łamy dla każdego twórczego działania. Dlatego powstał cykl *Nasza twórczość*, gdzie studenci mogli zaprezentować swoje wiersze, czy scenariusze teatralne. W stałej rubryce *Spotkania* można było przeczytać rozmowy z ciekawymi ludźmi – z redaktorką miesięcznika „Elle”, z reżyserem dubbingu, z projektantką biżuterii, ale także i poważniejsze spotkania – z Krystyną Miłobędzką, która opowiadała o swojej twórczości, z dyrektorem Biblioteki Kórnickiej czy z prof. Jadwigą Kaliszewską z Akademii Muzycznej w Poznaniu.

Na przełomie wieków miesięcznik społeczno-kulturalny FILIA zniknął. Gdy dziś przeglądamy te stare numery naszego cieszyńskiego uczelnianego pisma, łąza się w oku kręci – to kronika wydarzeń, wspomnienia ludzi – wielu z nich już odeszło, to historia cieszyńskiej uczelni z jej radościami i problemami. Dziś jest zupełnie inny świat, inna struktura naszej uczelni, inni ludzie, ale nie wolno nam zapomnieć o tym, co formowało oblicze dzisiejszego cieszyńskiego Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji. Czasopismo Filia też miało w tym swój udział.

NASZA TWÓRCZOŚĆ

Agata Hochul
Marlenka

Las czarnych niteczek rozlanych po cieplem gorącym asfalcie stygnącym po upalnym, letnim dniu. Otulają palce, jakby były ciepłym kożuskiem w czasie zimowego, mroźnego wieczoru. Spojrzenie ma dogłębne, tajemnicze. Oczy szlachetne, złote, mądre i hipnotyzujące, pełne nieokrzęsanej ciekawości. Podróżowanie opuszkami palców po jej ciele jest jak przechadzka po dobrze znanym, rodzinnym mieście - niby znajome, a jednak nieodkryte. Biała kępka puchu na jej piersi przypomina srebrzysty blask księżycy przebijający się przez zachmurzone niebo. Drobne, mieniące się nierówności na jej nosku są jak ziarenka piasku migoczące w palących promieniach lipcowego słońca. Z daleka niedostrzegalne, zlewające się w spójną całość, jednak z bliska każde z nich jest wyjątkowe, kryjące w sobie indywidualną historię. Sprężyste, różowe poduszeczki są delikatnością w najczystszej postaci. Przyjemne jak wata cukrowa, odwracają uwagę od śmiertelnej broni, pełnej brutalności, ukrytej w małych, niepozornych łapkach.

CZY WIECIE, ŻE...

Dyskusyjny Klub Filmowy to klasyka akademickiej rzeczywistości, stąd nie mogło zabraknąć Klubu w ramach cieszyńskiej Filii. DKF to było swoiste „okno na świat” – oglądaliśmy filmy, które dziś zalicza się do klasyki kina; od „Misji” i „Amadeusza”, po „Pluton” czy „Skrzypka na dachu”; nierzadko filmy te oglądaliśmy jako pierwsi w Polsce! Miejsce działalności DKF-u do dziś się nie zmieniło – to uniwersytecka aula, tak jak dziś, kiedyś, na długie seanse, nocne przeglądy, aby je przetrwać zabieraliśmy ze sobą koce, śpiwory i termosy... każdy z różną zawartością!

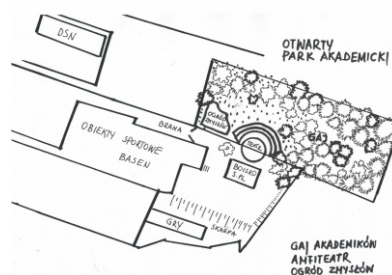

1. miejsce (A. Bochenek) w konkursie „Exlibris CINiBA”, z arch. Dehy i Kuranta

W programie obchodów 50-lecia cieszyńskich Wydziałów UŚ w Katowicach znaleźć się miała niezwykła impreza – przez studentów, absolwentów i pracowników związanych z kierunkiem animacja społeczno-kulturalna miało zostać posadzonych 50 drzew na zapleczu kampusu, jako zaczątek Gaju Akademików. Ze względu na potrzebę przygotowania dokumentacji projektowej pomysł ten zostaje przesunięty w czasie, ale Redakcja już dziś pragnie zapoznać naszych czytelników oraz całe środowisko akademickie z ideą Gaju.

50 drzew na 50 lecie Filii... czyli do lasu, do ogrodu !

Jubileusze, bez względu na to, kogo i czego dotyczą, bywają asumptem do czynienia podsumowań – obecni oglądają się wstecz i poszukują elementów warunkujących trwanie. Popularna forma obchodów jubileuszowych odnosi się więc do historii obecnej w teraźniejszości pod postacią wspomnienia – to zrozumiałe. A gdyby potraktować jubileusz jako jednocześnie podsumowanie i otwarcie nowej drogi? Może to jest myśl, która powinna towarzyszyć obchodom jubileuszu Filii? Tym bardziej, że obchody jubileuszowe nie stanowią formy zamknięcia, świętując pięćdziesięciolecie nie zatrzymujemy się na przeszłości, ale staramy się trwać i przedłużać trwanie ku przyszłości poprzez nieustający rozwój. To myślenie bliskie, z ducha i zasady, animacji jako idei ożywiania, wzbudzania ducha, potencjału, sił kreatywnych, nadawania żywotności ludzkim gromadom a także wzniesienia ruchu idei i działań. I z tego namysłu zrodziła się inicjatywa sadzenia drzew.

Gaj Akademików

Jako zespół pracowników naukowych i dydaktycznych zastanawiamy się jak przygotować naszych studentów do pracy i do życia, w jaki sposób pobudzać ich myślenie i działania, jak przekształcić nasze starania wychowawcze, aby okazały się owocne dla ich przyszłości? Poprzez działania konieczne dla wypełnienia zarządzeń, metodyki pracy, teorii i koncepcji, wyczerpywanie puli punktów ECTS przebiega się jedna myśl – w centrum tego procesu jest człowiek. Dlatego w procesie kształcenia oferujemy studentom okoliczności spotkania ze sobą i innymi, umożliwiamy życie we wspólnocie, otwieramy przestrzeń tworzenia i wymiany, pozostawiamy czas na refleksję, wzbudzamy radość, ale także skłaniamy do wysiłku.

Jubileusz stał się wydarzeniem, które sprowokowało nas do podjęcia działania wykraczającego poza powszedniość praktyki akademickiej. Postanowiliśmy uczcić jubileusz Filii i kierunku, który rozwijał się niemal symultanicznie do trwania tej instytucji, pomysłem Gaju Akademików, czyli lasu w uniwersytecie sadzonego przez animatorów, a przeznaczonego dla kolejnych pokoleń studentów Filii Uniwersytetu i mieszkańców Cieszyna.

Gaj Akademików ma spełniać wiele funkcji. Zamknięci w murach i budynkach, szczególnie w okresie pandemii, dotkliwie uzmysłowiliśmy sobie jak bardzo nasze życie „w nowoczesnej cywilizacji i kulturze” oddaliło się od natury, a także, jak bardzo nam jej brakuje. Wielu z nas podziela przekonanie, że człowiek potrzebuje drzewa jako punktu odniesienia, jako inspiracji, oparcia, ochrony, przetrwania – jako towarzysza życia. Przygotowując się do spotkań z ludźmi powinniśmy tworzyć przestrzeń do indywidualnych spotkań z drzewami, uwrażliwiać na ich wartościową obecność w naszym świecie. Kto bowiem potrafi dogadać się z drzewem z łatwością znajdzie drogę do innych ludzi! Gaj powinien więc stać się naturalnym miejscem spotkań studentów i pracowników Wydziału – nauczycieli, pracowników administracji, którzy w całodziennej pracy potrzebują odejścia, wytchnienia, odosobnienia, miejsca intymnego spotkania z innymi w otoczeniu natury – już dawno potwierdzono, że „siadanie pod liściem ...” inspiruje do twórczości i gwarantuje wytchnienie.

Gaj Akademików będzie stanowił także wkład cieszyńskich animatorów w troskę o zachowanie naturalnego dziedzictwa ziemi cieszyńskiej. Drzewostan Gaju będą stanowiły drzewa ściśle związane z tą ziemią (buk, sosna, jodła, świerki) – tutaj m.in. urosną „drzewa muzyczne”, które przez wieki wspierały kształt ludowego dziedzictwa kultury muzycznej regionu.

Nie tworzymy niczego nowego – podążamy śladami Mistrzów realizując kolejną, choć nieoczywistą, funkcję *Gaju* jako miejsca nauki, zewnętrzna pracownia do zajęć teatralnych, projektów i działań terenowych, zajęć artystycznych, projekcji plenerowych i innych działań twórczych. Forma ta naturalnie kojarzona z ogrodami *Likejonu*, może okazać się w niedługim czasie właściwą odpowiedzią na potrzebę modyfikacji uwarunkowań przestrzennych w organizacji procesu kształcenia

Potrzebę tę mocno uwidocznili czas pandemii – o ile bowiem nie można uczyć się w zamknięciu wzmacniającym transmisję wirusa, to można nauczać w naturalnych warunkach – poza murami. Gaj akademików może stać się wręcz prekursorską formułą kształcenia w naturze! Wyodrębnione przestrzenie, rozbudowane z czasem w formę *Otwartego Ogrodu Akademickiego*, mogą stać się przestrzeniami do realizacji przedsięwzięć festiwalowych, których w Cieszynie przybywa, a z którymi związani są od wielu lat wykładowcy i studenci cieszyńskich wydziałów. Otwartość tego założenia polega bowiem na jego uniwersalności, zgodnie z ideą uniwersytetu, a każdy kto zechce tu odpocząć, uczestniczyć w otwartych zajęciach, znajdzie w *Ogrodzie Akademickim* swoje miejsce.

NASZA TWÓRCZOŚĆ

Lukasz Chrapek
Po Naszymu

W moim domu rodzinnym porozumiewaliśmy się gwarą cieszyńską, czyli „po naszymu”. Dlatego poza domem często czułem się nieswojo. W podstawówce zauważyłem, że nauczyciele w ogromnej większości używali czystej polszczyzny, co powodowało we mnie jakieś niezrozumienie otoczenia. Chodzi mi o to, że przecież ja w domu mówiłem inaczej niż w szkole, mówiłem trochę innym językiem, z innym akcentem, z inną melodią. Z kolegami porozumiewałem się raz czysto po polsku, raz używając gwary. Często były to zdania bardzo pogmatwane – w jednym zdaniu pojawiała się kilka słów z gwary, a kilka czysto po polsku. Według mnie, ten mix słów spowodował jeszcze większe pomieszanie moich doznań, jeśli chodzi o własną tożsamość śląsko-polskości. W pewnym momencie, w szkole podstawowej zauważyłem, że dzieci, które używały gwary, były wyśmiewane, traktowane jako gorsze, niejako z automatu głupsze, zacofane i niezdolne do rzetelnego porozumiewania się. Pamiętam jak niektórzy nauczyciele słysząc gwarę wręcz naśmiewali się z takich dzieciaków, więc ja chcąc uniknąć tego wstydu, który czułem niemal zawsze, gdy publicznie używałem gwary cieszyńskiej, postanowiłem – chcąc nie chcąc – zaprzestać używać gwary w szkole. Efekt tego był taki, że miałem spokój, uchodziłem za tego zwykłego, przeciętnego, który nie wychylał się zbyt i nie narażał na wyzwiska i ośmieszenie.

W domu w dalszym ciągu mówiłem „po naszymu”, przez całe gimnazjum ten stan rzeczy utrzymywał się, mianowicie w szkole używałem języka oficjalnego, to jest polskiego, a w domu mój język przeobrażał się coraz bardziej w jakąś niezidentyfikowaną papkę językową. Nie chcąc urazić nikogo z bliskich używałem gwary, jednak dzięki szkole wplatałem w tą gwarę coraz więcej polskich słów. W liceum uważałem, że gwara śląska jest „całkowicie do bani”, myślałem o niej jak o slangu, którego używają ludzie zacofani, jacyś troglodyci, którzy nie nabyli umiejętności potrzebnych do tego, aby przyswoić sobie poprawną polszczyznę. Wtedy jeszcze tego nie wiedziałem, że kierował mną egoizm i pycha, która w moim wydaniu łatwo szufladkowałą ludzi, a siebie kazała wywyższać i utrzymywać na piedestale. Byłem bardzo wyniosły i często obnosiłem się swoją piękną wymową przy błahych okazjach. Pamiętam jak już studiując w Bielsku na ATH, próbowałem pouczać najbliższą rodzinę, a przede wszystkim moją biedną matkę, której częstokroć tłumaczyłem i wcielając się w rolę wykładowcy – wytykałem jej błędy językowe, poprawiałem, czasem nawet ośmieszałem, po to tylko, aby naprawić rodzinny język, który uważałem za „zepsuty”. Co najboleśniej, ludzie, którzy posługują się gwarą uważałem za gorszych, a przecież moja najbliższa rodzina posługiwała się gwarą. Nawet ja sam często używałem gwary w rozmowach ze starszymi, sąsiadami, wujkami itd. Sądzę, że rozdziwiłem się wewnętrznie. Jeszcze większy problem sprawiło mi to, iż w miarę upływu lat poznałem wiele osób, które kompletnie nie używały gwary, a niektórzy z nich uchodzili w moich oczach za wzór. To powodowało, że żyłem w ciągłym poczuciu niższości z tego powodu, że gwara cieszyńska tkwiła wciąż we mnie. Gdy czasem w towarzystwie „wyrwało” mi się jakieś słowo gwarowe, zalewała mnie fala wstydu i zażenowania. Niestety, ale w takim stanie, lekko schizofrenicznym, przebiegało moje dzieciństwo i młodość. Nic na to nie poradzę.

napisała: Jolanta Skutnik

CZY WIECIE, ŻE...

...w ogrodach zwanych Lykejonem (od imienia boga Apollina Likejosa, patronującego znajdującej się tam świątyni), usytuowanych na wschodnich obrzeżach Aten, przechadzali się filozofowie związani ze szkołą, którą założył Platon, a potem prowadził Arystoteles. Mówiło się o niej jako o instytucie zespołowych badań naukowych w dziedzinie humanistyki i przyrodoznawstwa. Szkołę tę nazwano perypatetycką od mającego tam panować zwyczaju przechadzania się po ogrodzie w czasie wykładów.

EX LIBRIS

to ozdobny znak własnościowy danego egzemplarza książki, wykonany w technice graficznej z imieniem i nazwiskiem właściciela księgozbioru albo nazwą instytucji. Typowy ekslibris jest małą, zadrukowaną karteczką przyklejoną do wewnętrznej strony okładki. Projektowanie ekslibrisów jest jedną z dziedzin grafiki artystycznej.

EX LIBRIS (Deha i Kurant)

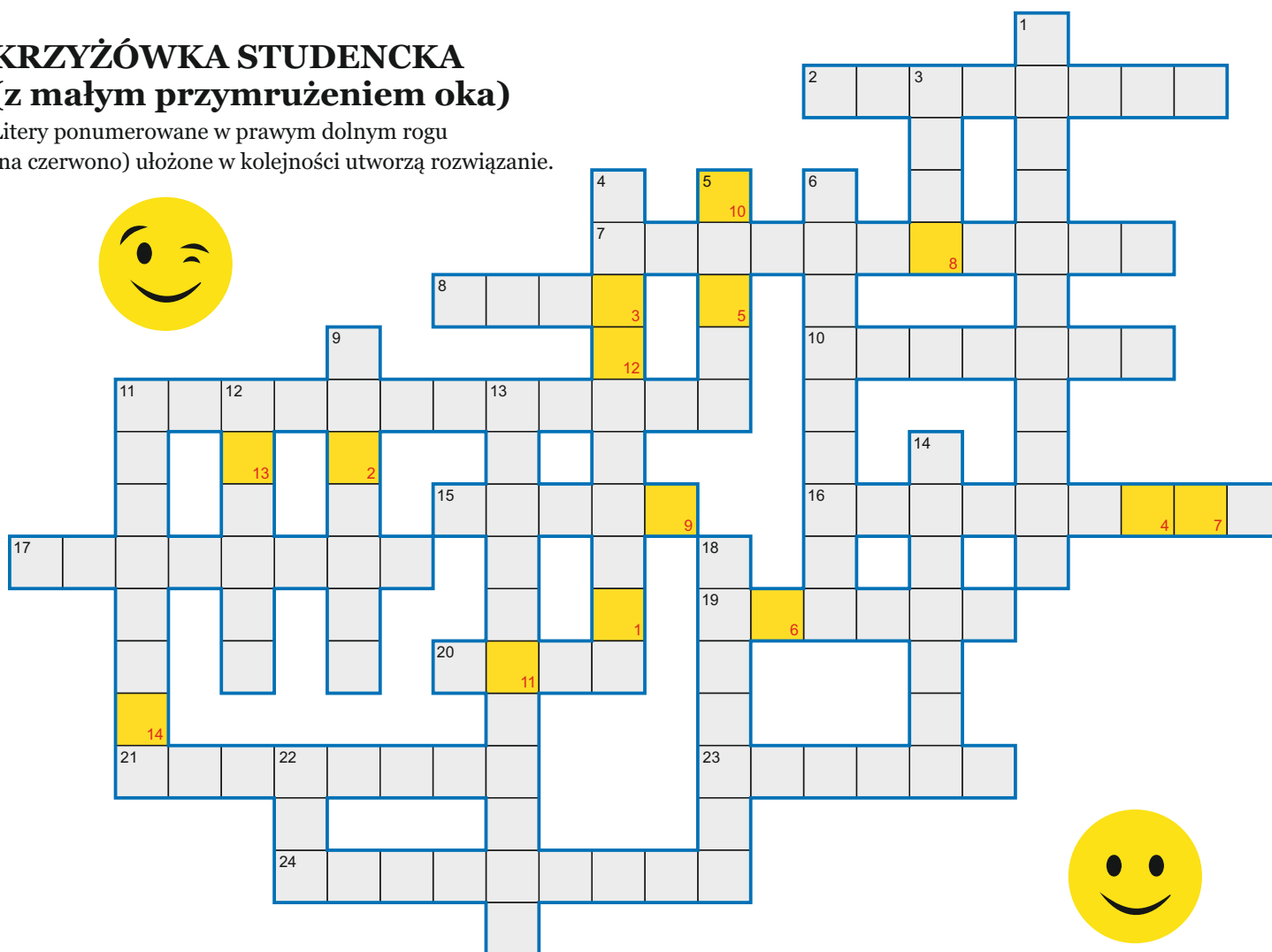
1. miejsce (A. Chrzanowska) w konkursie „Exlibris wykładowcy”, z archiwum Kół Deha i Kurant

c.d. ze str. 31

I stało się coś niezwykłego – gdy zacząłem studia na kierunku „edukacja kulturalna” na UŚ w Cieszynie – zobaczyłem, że moi koledzy, moi profesorowie, całe środowisko akademickie akceptuje, a często wręcz gloryfikuje odrębność językową. Ich miłość do swojej „małej ojczyzny” przekuwają w badania naukowe, które nazywają regionalizmem. To odmieniło mnie. Może wreszcie dojrzałem do akceptacji moich korzeni? Teraz jestem pogodzony z tym, że moi najbliżsi mówią sobie gwarą, nie mam nic do tego, chociaż często kusi mnie, aby poprawić na przykład matkę i wyprostować jej wymowę. Mam lekkie spaczenie, jeśli o to chodzi. Sam, na ile poznałem siebie, mówię raczej czysto po polsku, tzn. w urzędach, na uczelni, a nawet podczas przyjęć rodzinnych staram się mówić literacką polszczyzną. Natomiast w intymnych rozmowach z przyjaciółmi jestem w stanie, nie krępując się, mówić „po naszymu”. Na początku, jak już wcześniej wspomniałem, wstydziałem się tego, chyba dlatego, że ten wstyd przyszedł z zewnątrz. Teraz natomiast, coraz odważniej manifestuję swoją prawdziwą tożsamość. Jestem przekonany, że dojrzałem do tego, żeby kwestie mojej śląskości wreszcie w sobie poukładać.

KRZYŻÓWKA STUDENCKA (z małym przymrużeniem oka)

Litery ponumerowane w prawym dolnym rogu
(na czerwono) ułożone w kolejności utworzą rozwiązanie.

Poziomo:

- 2 – naukowa praca lekarza?
- 7 – wyższa uczelnia;
- 8 – jest nim „Panopticum”;
- 10 – uczenie się do egzaminu;
- 11 – szkoła inżynierów;
- 15 – powstaje w jednej z pracowni Instytutu Sztuk Plastycznych;
- 16 – studencka klasówka;
- 17 – uroczysta lub Sztuk Pięknych;
- 19 – niedawno zrobiono go na Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji;
- 20 – balansuje na niej nieprzygotowany student;
- 21 – drżą przed nią uczniowie;
- 23 – przeciwieństwo wkładu?
- 24 – marzy o niej student bałaganiarz.

Pionowo:

- 1 – każdy ją musi ukończyć;
- 3 – kroju i szycia lub języka angielskiego;
- 4 – wydrukowany tekst naukowy;
- 5 – cieszyńskie wydziały UŚ;
- 6 – średnia szkoła techniczna;
- 9 – dwuletnie po maturze;
- 11 – podręcznik z radami;
- 12 – szkoła średnia;
- 13 – po doktoracie;
- 14 – szpital doświadczalny;
- 18 – zagięty przyrząd kreślarski;
- 22 – student – pieczeniarsz;